એલ૦ પી૦ જૈન

ની

સંકેતલિપિ

ગુજરાતી શોર્ટ-હેન્ડ

[GUJRATI SHORT-HAND]

ભાગ બીજો

આવિષ્કારક અને પ્રકાશક-

એલ૦ પૂનમચન્દ જૈન.

એલ૦ પી૦ જૈન

ની

સંકેત–લિપિ

[બધી ભાષાઓનું શૉર્ટ-હેન્ડ]

ગુજરાતી ભાષામાં

ભાગ ૨ જો

આવિષ્કારક અને પ્રકાશક:–

એલ૦ પૂનમચન્દ જૈન, બ્યાવર.

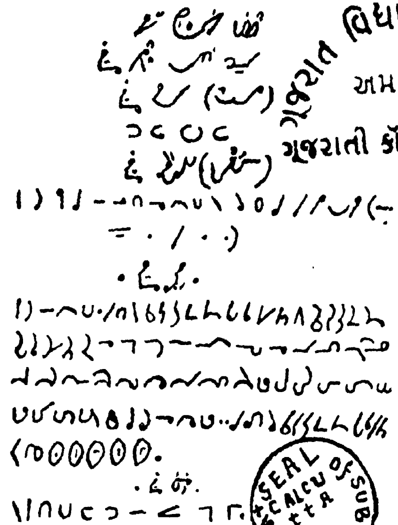
પ્રથમાવૃત્તિ
૧૦૦૦

ઈ. સ. ૧૯૪૧

મૂલ્ય
સવારૂપીયો

ધી વીરવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં કેશવલાલ સાંકળચંદ શાહે
છાપી. સલાપોસ ક્રોસ રોડ–અમદાવાદ.

L. P. Jain's "SANKET LiPi.

Rd Seal copy.

ACCEPTANCE OF THE SYSTEM.

THE INDIAN MERCHANTS' CHAMBER

BOMBAY, 23rd Nov. 1940

FROM,

J. K. Mehta, M. A.

Secretary, Indian Merchants' Chamber.

To,

L. P. Jain Esq.

Beawar.

The Board have accepted your System of Short-Hand for the purpose of this Chamber's examinations.

Yours faithfully

(Sd) **J. K. Mehta**

Secretary.

ACCEPTANCE OF THE SYSTEM.

THE LONDON CHAMBER OF COMMERCE.

LONDON,

RR/VT 24-2 1938

Commercial Education Department.

.........It is true that we have agreed to include your system amongst those accepted for our examinations............

(Sd.) **Robert E. T. Ridout,**
Principal,
Commercial Education Dept.

L. P. Jain Esqr,

L. P. Jain's Sanket Lipi (Short-Hand)
BEAWAR
[India]

ભૂમિકા

ભારતીય ભાષાઓમાં એવી એક પણ ક્ષિપ્રલિપિ short-hand નથી કે જે વ્યવહારના કાર્યમાં વપરાતી હોય. આ બાબતની ખામી આપણે ઘણા વખતથી અનુભવી રહ્યા હતા.

આ ખામીની પૂર્તિ પ્રસ્તુત પુસ્તકથી થોડે ઘણે અંશે થઇ રહી છે એ ખરેખર અતિ આનંદનો વિષય છે.

વર્તમાન સમયમાં પ્રત્યેક સમયે અને પ્રત્યેક સ્થાને જનસમાજને શિક્ષિત તેમજ સંસ્કારી બનાવવા માટે વ્યાખ્યાનાદિ આપવાની પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે અને પ્રત્યેક સ્થાને એ વ્યાખ્યાનોનો સંદેશ પહોંચાડવા માટે વ્યાખ્યાનોને લિપિબદ્ધ કરવાની વિશેષ આવશ્યકતા રહે છે. પ્રસ્તુત ક્ષિપ્રલિપિ, ભિન્નભિન્ન ભાષાઓમાં અપાયેલાં વ્યાખ્યાન-આદિને સરળ રીતે લિપિબદ્ધ કરવામાં સિદ્ધ થઇ છે એટલુંજ નહિ પણ આ સંક્ષિપ્તલિપિ વર્તમાનપત્રો તેમજ ખબરપત્રીઓને પણ વિશેષ ઉપયોગી હોવાને કારણે તેની અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે.

જ્યારે આપણે વ્યાપારીઓ તરફ દૃષ્ટિપાત કરીએ છીએ તો તેમને ત્યાં પણ આ સંક્ષિપ્ત લિપિની અતિ. આવશ્યકતા જણાય છે. એક વ્યાપારીને પ્રતિદિન સેંકડો પત્રો લખવા પડે છે અને પત્રવ્યવહાર કરવા માટે અનેક મુનીમોને રોકવા પડે છે. આ પ્રમાણે વ્યાપારીનો ઘણોખરો સમય તો પત્ર-વ્યવહાર લખાવવામાં જ વ્યતીત થઈ જાય છે અને પરિણામે વ્યાપારની ઉન્નતિ કરવા માટે સમય તેમજ શક્તિનો જે ભોગ આપવો જોઈએ તે આપી શકાતો નથી. આ કારણે ભારતીય વ્યાપારીઓને વ્યાપારનો વિસ્તાર કરવામાં અનેક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડે છે.

આ સિવાય જ્યાં વાંચવા-લખવાનું કામ પડે છે ત્યાં ક્ષિપ્રલિપિ-

Short-hand બહુ જ ઉપયોગી વસ્તુ સિદ્ધ થઈ જાય છે. ક્ષિપ્રલિપિ સમય અને શક્તિનો બચાવ કરવામાં પરમ સાધનભૂત સિદ્ધ થાય છે. ક્ષિપ્તલિપિનો આધાર લીધા વિના, કોઈપણ ભાષા, મનુષ્યસમાજને પૂર્ણ સહાયક નીવડી શકતી નથી. એટલા માટે જે ભાષાદ્વારા માનવ-સમાજનો ઘણોખરો વ્યવહાર ચાલે છે, તે ભાષાનો વિકાસ કરવા માટે ક્ષિપ્રલિપિની અતિ આવશ્યકતા છે. ક્ષિપ્રલિપિનો આધાર લીધા વિના કોઈપણ ભાષાનો સર્વાંગીણ વિકાસ થવો મુશ્કેલ છે.

અંગ્રેજી ભાષામાં અનેક ક્ષિપ્ત-લિપિઓ short-hand છે, જેમાં પિટમેન શોર્ટહેન્ડ સૌથી વધારે પ્રચલિત તેમજ પ્રગતિશીલ છે. આ પિટમેન શોર્ટહેન્ડને જાણનારા લાખોની સંખ્યામાં છે. આ ક્ષિપ્તલિપિએ અંગ્રેજી-સાહિત્ય તેમજ અંગ્રેજી ભાષાભાષી લોકોની ઉન્નતિ કરવામાં ઘણી સહાયતા પહોંચાડેલ છે. અત્યારે અંગ્રેજી-સાહિત્યની જે સર્વાંગીણ ઉન્નતિ જોવામાં આવે છે તે સાહિત્યોન્નતિ કરવામાં આ શોર્ટહેન્ડની સહાયતા પણ નાનીસૂની નથી. કોઈ અંગ્રેજી સાહિત્યકાર કે લેખક, ૧૦-૧૫ દિવસમાં કોઇ સુંદર સાહિત્યિક પુસ્તક તૈયાર કરી તમારી સામે ઉપસ્થિત કરી દે છે, તેનું પ્રધાન કારણ આ ક્ષિપ્તલિપિ જ છે. સાહિત્યકાર કે લેખકના હૃદયમાં ભાવની ઊર્મિયો તો પેદા થએલી હોય જ છે. આ ભાવોર્મિને લેખક ભાષામાં ઉતારતો જાય છે અને એક-બે શોર્ટહેન્ડના જાણકારો ભાષાને લિપિબદ્ધ કરતા જાય છે. આ પ્રમાણે શોર્ટહેન્ડદ્વારા પુસ્તકરચના પણ બહુ જ જલ્દી તૈયાર થઈ જાય છે. જો સાહિત્યકાર કે લેખક પોતાના ભાવોને પોતાના હાથે જ સાધારણ લિપિમાં લખવા માંડે તો આટલી શીઘ્રતા તેમજ સરળતાપૂર્વક પુસ્તક-રચનાનું કાર્ય સંપાદિત કદાપિ કરી શકે નહિ. અંગ્રેજોના કાર્યાલયોમાં એક કલાક જેટલા અલ્પ સમયમાં સેંકડો પત્રો મેનેજરદ્વારા લખાવવામાં આવે છે. તેનું બધું શ્રેય આ ક્ષિપ્તલિપિને જ મળે છે. ક્ષિપ્તલિપિના પ્રતાપથી જ પત્રવ્યવહાર આદિ કાર્યો સરળ બની શકયાં છે.

ભારતવર્ષમાં પણ અનેક રાજા-મહારાજાઓએ ભારતીય ભાષાઓને રાજ-ભાષા બનાવવાનો પ્રયત્ન પ્રારંભ્યો છે. જ્યારે ઘણા રાજાઓએ પોતાની કચેરીમાં, રાજસભામાં તથા રાજ્યનાં કાર્યોમાં ભારતીય ભાષાઓને મહત્ત્વનું સ્થાન આપવા માંડયું છે એવી દશામાં ભારતીય ભાષાઓને લિપિબદ્ધ કરવા માટે ક્ષિપ્તલિપિ ન હોય એ એક મુશ્કેલીની વાત કહેવાય.

ભારતવાસીઓ પોતાની ભાષાની ઉન્નતિ કરવા માટે ઉદાસીન રહ્યા નથી પરંતુ ભાષાની ઉન્નતિ અર્થે તેઓએ પણ કોઈ ક્ષિપ્તલિપિ બનાવવાનો પ્રયત્ન કરી જોયો છે. જેમણે ક્ષિપ્તલિપિ બનાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે તેમની સામે હમેશાં પિટમેન શોર્ટહેન્ડનો આદર્શ રહ્યો છે એટલુંજ નહિ તેઓ પિટમેન શોર્ટહેન્ડનાજ જ્ઞાતા હોવાથી તથા તેમના મનમાં એજ શોર્ટહેન્ડનાં સિદ્ધાન્તો ઓતપ્રોત થએલાં હોવાથી ભારતીય ભાષાઓમાં અત્યાર સુધી જે જે ક્ષિપ્તલિપિઓ બનાવવામાં આવેલ છે, તે પ્રાયઃ પિટમેન-શોર્ટહેન્ડના આધારે જ બનાવવામાં આવેલ છે એમ કહેવામાં કાંઇ વાંધો નથી.

ભારતવર્ષમાં અનેક ભાષાઓ છે અને તે બધી ભાષાઓ અંગ્રેજી ભાષાથી તદ્દન ભિન્ન છે. આ પ્રત્યેક ભાષાઓમાં થોડી ઘણી મુશ્કેલી રહેલી જ છે. જો આ વિષય ઊપર વધારે ઊંડા ઊતરી વિચાર કરીએ તો આ વિષે ઘણું લખી શકાય એમ છે પરંતુ અત્રે એ વિષે લખવું અપ્રસ્તુત હોવાને કારણે એટલુંજ લખવું પ્રાસંગિક તેમજ પર્યાપ્ત છે કે, ભારતીય ભાષાઓની મુશ્કેલી અંગ્રેજી ભાષાનો આધાર લઇ, દૂર થઈ શકે એમ નથી. મારા ખ્યાલ પ્રમાણે મારી આ વાતને માન્ય રાખવામાં કોઇ વિદ્વાનોનો કાંઈ પણ મતભેદ પણ નહિ હોય.

બીજું, ભારતવર્ષમાં અનેક ભાષાઓ હોવાને કારણે અત્રે એવી ક્ષિપ્તલિપિની આવશ્યકતા છે કે જે બધી ભાષાઓને લિપિબદ્ધ

કરવામાં સાર્થક તેમજ સફળ થઇ શકી હોય. એટલા માટે જે ક્ષિપ્તલિપિ વર્ણોના આધારે બનાવવામાં આવી ન હોય પરંતુ ધ્વનિના આધારે બનાવવામાં આવી હોય તે જ ક્ષિપ્તલિપિ સફળ થઈ શકે. ભારતીય ભાષાઓમાં અત્યારસુધી જેટલી ક્ષિપ્તલિપિઓ બનાવવામાં આવેલ છે તે ક્ષિપ્તલિપિઓ ધ્વનિના આધાર લઇ બનાવવાના સિદ્ધાન્તને દૃષ્ટિકોણમાં ન રાખવાને કારણે, પ્રચલિત તેમજ વ્યવહાર્ય બની શકી નથી.

મેં થોડા દિવસ પહેલાં, શ્રીયુત એલ૦ પી૦ જૈનની સંકેત લિપિને જોઇ હતી. શ્રી જૈનના કેટલાક છાત્રોએ મારી સમક્ષ પ્રસ્તુત ક્ષિપ્તલિપિનો ઉપયોગ કરી બતાવ્યો હતો. છાત્રોએ આ ક્ષિપ્તલિપિમાં જે કુશળતા તેમજ પ્રગતિ સાધી હતી, તે જોઇ હુ ઘણો જ પ્રસન્ન થયો અને જ્યારે આ વિદ્યાર્થીઓ અજ્ઞાત ભાષાઓને પણ સરળતાપૂર્વક લિપિબદ્ધ કરી શક્યા ત્યારે તે જોઇને મારા આશ્ચર્ય અને આનન્દનો પાર રહ્યો નહિ. આ પ્રમાણે શ્રી. જૈનની સંકેતલિપિની સરળતા તેમજ સાર્થકતા જોઈ મને એટલું તો ત્યારે સ્પષ્ટ લાગ્યું કે, આ ક્ષિપ્તલિપિ ભારતીય ભાષાઓમાં અતિ ઉપયોગી સિદ્ધ થશે. શ્રી. જૈને આ ક્ષિપ્તલિપિને શિક્ષા–વિભાગના અનેક મહાન્ વિદ્વાનો તથા સાહિત્યના મહારથીઓ સમક્ષ પણ રજુ કરી હતી. તે વિદ્વાનો તેમજ ભારતપ્રસિદ્ધ સાહિત્ય—મહારથીઓએ આ સંકેત લિપિની સફળતા જોઈ હર્ષ પ્રકટ કર્યો છે એટલું જ નહિ આ સંકેત લિપિને લોકોપયોગી માની વ્યવહાર્ય બનાવવામાં સહકાર આપવાની પણ ઇચ્છા વ્યક્ત કરી છે. શ્રી. જૈને ઘણા ધનનો વ્યય કરીને તથા અનેક સ્થાને આ સંકેતલિપિની પરીક્ષા કરાવીને, આ સંકેતલિપિની ઉપયોગિતા સિદ્ધ કરી દીધી છે. હવે તો આ સંકેતલિપિની વ્યવહાર્યતા તેમજ ઉપયોગિતા વિષે સંદેહ પણ રહેવા પામ્યો નથી. કારણ કે દિલ્હી હિન્દી–સાહિત્ય–સંમેલન વખતે આ લિપિના જ્ઞાતા વિદ્યાર્થીઓએ અનેક વક્તાઓના ભાષણોને શબ્દશઃ

ઉતારી સંકેત લિપિની ઉપયોગિતા સિદ્ધ કરી બતાવી છે. અને ત્યારથી આ સંકેત લિપિએ હિન્દી-સંસારમાં એક નવી સ્ફૂર્તિ પેદા કરી દીધેલ છે અને બધાનું ધ્યાન પોતા તરફ આકૃષ્ટ કરેલ છે.

આ સંકેત લિપિમાં મુખ્ય બે વિશેષતાઓ છે. એક તો આ સંકેતલિપિ બહુ જ સરળ છે અને બીજું કોઈ પણ ભાષાને આ સંકેતલિપિ દ્વારા લિપિબદ્ધ કરી શકાય છે. નાના નાના બાળકો પણ આ લિપિને સરળતાપૂર્વક શીખી શકે છે. આ સંકેત-લિપિમાં બહુ યાદ કરવાની કોઈ વાત જ નથી. કેવળ થોડાં ચિન્હો તથા થોડા નિયમો યાદ રાખવાં પડે છે, કે જે થોડો અભ્યાસ કરવાથી યાદ થઈ જાય છે અને પછી તો અભ્યાસ દ્વારા આ સંકેતલિપિમાં ગતિ વધારી શકાય છે.

આ સંકેતલિપિની એક બીજી ખાસ વિશેષતા એ છે કે, આ લિપિમાં શબ્દ-સંકેતો બીલકુલ રાખવામાં આવેલ નથી. જો શબ્દ-સંકેત રાખવામાં આવે તો તો આ સંકેતલિપિ મુશ્કેલ બની જાય; એટલું જ નહિ પણ બીજી ભાષાઓને લિપિબદ્ધ કરવામાં પણ સફળ થઇ શકે નહિ. કારણ કે, શબ્દ-સંકેતોમાં તો જે સંકેત કોઇ એક ભાષાના શબ્દ અથવા વાકયનો નિયત કરવામાં આવશે તે સંકેત બીજી ભાષાઓના શબ્દ કે વર્ણનો દ્યોતક બની શકશે નહિ અને પરિણામે ગડબડ પેદા થવાને કારણે તે સંકેતલિપિ જ અવ્યાવહારિક બની જશે. આ સિવાય બીજી મુશ્કેલી એ પણ છે કે, હજારો શબ્દ-સંકેતોને યાદ રાખવા અને યથાસમયે અતિ શીઘ્રતાપૂર્વક તે સંકેતોનો ઉપયોગ કરવો એ કષ્ટસાધ્ય કામ બની જશે. એટલા માટે આ સંકેત-લિપિમાં શબ્દ-સંકેતો ન હોવાને કારણે તથા યાદ રાખવાનું બહુ જ ઓછું હોવાથી આ સંકેતલિપિ સરળ તેમજ લોકોપયોગી બની શકી છે.

પ્રસ્તુત સંકેત લિપિના આવિષ્કારકને સર્વ પ્રથમ તો આ લિપિનો આવિષ્કાર કરવામાં જ અનેક વિઘ્ન-બાધાઓનો સામનો કરવો પડયો અને પછી આ સંકેતલિપિના પ્રથમ પુસ્તકને પ્રકાશિત

કરવામાં ઘણી મુશ્કેલીઓ સહેવી પડી. કારણ કે આ લિપિનાં ક્યાંય ટાઇપ ન હતાં. આ પ્રમાણે અતિ ધનવ્યય કરવા ઉપરાંત પરિશ્રમ અને ધૈર્યપૂર્વક લિપિનો આવિષ્કાર કરવાનું જે કાર્ય કરવામાં આવ્યું છે તે ઘણું જ પ્રશંસનીય બન્યું છે. મને આશા જ નહિ પણ પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે, હિન્દી-સંસાર આ સંકેત-લિપિને બહુ જ જલ્દી અપનાવી લેશે અને આવિષ્કારકના અતુલ પરિશ્રમને સફળ બનાવશે.

આ સંકેત લિપિનો પ્રથમ ભાગ બિલકુલ સરળ છે અને આ બીજો ભાગ જે તમારા હાથમાં છે, તે પણ અતિ સરળ છે. નાના બાળકો પણ આ સંકેતલિપિને સરળતાપૂર્વક શીખી શકે એમ છે. આ સંકેતલિપિના આવિષ્કારકની ભાવના તો એવી છે કે, જો હિન્દી-ભાષા ભાષી આ લિપિને પૂર્ણ રૂપે અપનાવી લેશે તો બીજી ભારતીય ભાષાઓમાં પણ આ લિપિનો પ્રચાર કરવાનો પ્રયત્ન કરવો. આપણે અત્રે એવી આશા રાખીશું કે, લેખકની મનોગત ભાવના યથાશીઘ્ર સફળ થાય.

શ્રી. પૂનમચંદજી જૈન કે જેમણે ઘણી યોગ્યતા તેમજ અતુલ પરિશ્રમપૂર્વક પ્રસ્તુત સંકેત લિપિનો આવિષ્કાર કરી હિન્દી-સંસારને ઉપકૃત કરેલ છે, તેમને હાર્દિક મુબારકબાદી આપીએ છીએ અને તેમની સંકેત લિપિની સંપૂર્ણ સફળતા ચાહિએ છીએ. અંતમાં મારી તો એ જ અંતરેચ્છા છે કે, ભારતીય ભાષાભાષી લોકો, આ સંકેત લિપિનો સદુપયોગ કરી શ્રીયુત પૂનમચંદજી જૈનના અતુલ પરિશ્રમને સફળ બનાવે અને ભારતવર્ષની જનતાને તેનો લાભ આપે.*

અજમેર	હરવિલાસ શારદા
તા. ૧૭ જુન ૧૯૩૪	M. L. A.

* હિન્દીમાંથી અનુવાદિત.

૨૨૭૪૨

સંકેતલિપિનો વર્ગ ખોલનારને સૂચના

આ સંકેતલિપિ પદ્ધતિમાં બીજા શૉર્ટહેન્ડની જેમ શબ્દસંકેત અથવા વાક્યસંકેત નહિ હોવાથી, આ પદ્ધતિ શીખવામાં એટલી સરળ તથા સુગમ છે કે, તે ચોથી તથા પાંચમી કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓ પણ સ્હેલાઇથી શીખી શકે છે. તો પણ તે શીખવા માટે ટ્રેઈન્ડ શિક્ષકની જરુરત તો રહેજ છે.

ચંપા ઇન્ટરમીજીયેટ કોલેજ મથુરાથી તથા તેવીજ રીતે અનેક અન્ય સ્થળેથી, શિક્ષકોની માંગણી આવી. અમે શિક્ષકો મોકલવાનો પ્રયત્ન પણ કર્યો, પરંતુ કોઈ પણ શિક્ષક ૬૦ રૂ.થી ઓછા પગારે જવા તૈયાર થયા નહિં. અને તે સંસ્થા એટલું ખર્ચ ઉપાડવામાં અસમર્થ હોવાને લીધે, એક અનટ્રેઇન્ડ શિક્ષકને ઓછા પગારે રાખી જેમ તેમ શીખવવાનું કાર્ય ચાલુ કર્યું. પરન્તુ સફળતા મળતી ન દેખાવાથી તેને એ કામ બંધ કરી દેવું પડ્યું.

ઉપરની ખોટ પૂરવા માટે અમે "શ્રી વીરાશ્રમ–બ્યાવર"ના આશ્રયમાં સંકેતલિપિ શીખવવા માટે વર્ગો ચાલુ કરવાની વ્યવસ્થા તા. ૧૧ જુન, સને ૧૯૩૮ થી કરી દીધી. અત્યાર સુધીમાં સ્થાનીય વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાંત, ગ્વાલીયર, કોટા, મહિયર, મંડી, બીલાસપુર, વગેરે રિયાસતોના શિક્ષાર્થીઓ પોતાના પદરના તથા રાજ્યના ખર્ચે આ પદ્ધતિ શીખીને, પોતપોતાના સ્થળોમાં સારી રીતે કામ કરી રહેલ છે. શીખેલા શિક્ષાર્થીઓ પૈકી કેટલાકોની નામાવલી બાજુના પાના પર આપવામાં આવી છે.

જે સંસ્થા પોતાને ત્યાં આ પદ્ધતિને હરકોઇ ભાષામાં શીખવવા ચાહે, તે ભાષાના યોગ્ય માસ્તરને ટ્રેનિંગ દેવા માટે **'શ્રી જૈન વીરાશ્રમ–બ્યાવર'**માં ત્રણ મહિના અથવા ૭ મહિના માટે મોકલી આપવા. એક માસ્તરનું માસિક ખર્ચ લગભગ ૨૫ રૂપીઆ આવશે.

ત્રણ મહિનાની ટ્રેનિંગવાળા માસ્તર દર મિનિટે ૮૦ શબ્દની ગતિ મેળવી શકશે અને તે જુનીયર માસ્તર થશે. ૭ મહિનાવાળા માસ્તર સીનીયર થશે અને જે દર મિનિટે ૧૦૦ થી ૧૨૦ શબ્દની ગતિ પ્રાપ્ત કરી શકશે. તે સ્વયં રિપોર્ટ લઇ શકશે અને વિદ્યાર્થીઓને રિપોર્ટર બનાવી શકશે. વિશેષ જાણકારી માટે "શ્રી જૈન વીરાશ્રમ-બ્યાવર"ના શીરનામે પત્રવ્યવહાર કરવો.

નિવેદકઃ—એલ. પૂનમચંદ જૈન, બ્યાવર

વર્ણોને જોડવાની આવશ્યકતા

—:o:—

ગુજરાતી ભાષામાં એવાં અનેક વર્ણો છે કે જેમને લખવા માટે કલમ ઉપાડવાની આવશ્યકતા રહે છે અને એક શબ્દ લખવા માટે તો અનેકવાર કલમ ઉપાડવી પડે છે. આમ કરવામાં સમય ઘણો લાગે છે. શીઘ્રલેખન માટે એ આવસ્યક છે કે, એક શબ્દ લખવા માટે કલમને બીલ્કુલ ઉપાડવાની જરૂર ન પડે. સંકેત-લિપિનાં બધાં વર્ણ-સંકેતો એવાં છે કે તેમને લખવા માટે કલમ ઉપાડવી જ પડતી નથી અને તે બધાં વર્ણસંકેતો એક-બીજાની સાથે એવી રીતે જોડાઈ શકે છે કે જે જોડાઈ જવાથી કોઈ પ્રકારનો ભ્રમ પણ પેદા થતો નથી.

આ વર્ણ-સંકેતોની જોડણી બીજા વર્ણોની સાથે કેવી રીતે કરવી જોઈએ એ વાત સમૂહવાર આગળના પાઠોમાં બતાવવામાં આવશે.

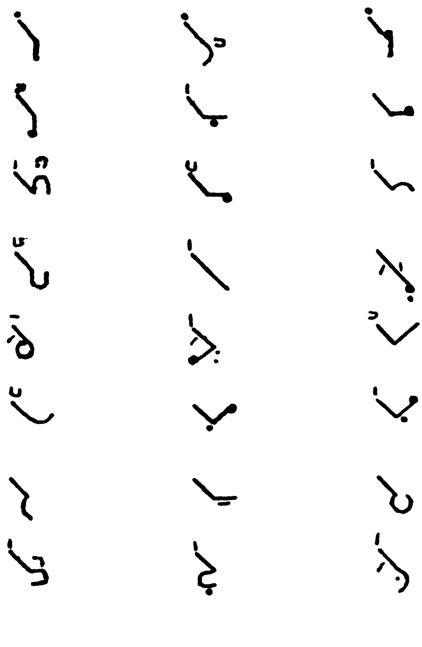
પાઠ ૧ લો

'\' ની સાથે બધાં વર્ણોનો સંબંધ

(૧) \ ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહના વર્ણો જોડાવથી નીચે લખવામાં આવે છે.

(૨) \ ની સાથે ત્રીજા તથા ચોથા વર્ણોનો સમૂહ અને ⌒ તથા ‿ નો સંબંધ બરાબરમાં જોડાય છે.

(૩) \ ની સાથે પાંચમા અને છઠ્ઠા સમૂહનાં અક્ષરોમાંથી ✓,), (, ·) તો નીચે લખવામાં આવે છે, પણ ⌒ અને ‿ ની સિવાય બાકીના બધા સગવડ પ્રમાણે ઉપર તથા નીચે લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૨ જો

સંકેત લિપિમાં લખો

પ્રજા	પેશ	પાળ	પ્રથા	પાણી	પરી
પાક	પગ	પછી	પાજ	પટ	પડ
પતિ	પદ	પાન	પાપ	પ્રભા	પ્રેમ
પય	પારો	પાલી	પીક	પાગ	પંચ
પુંજ	ફૂટ	પેડા	પણુ	પોત	ફાંદ
પીન	પીપ	પ્રભુ	પ્રેમી	પાય	પુર
પુલ	પંગુ	પીંછ	પૂજા	પાઠું	ફોડ
પણી	પોથી	ફિદા	પાનો	પાપી	ફામ
પેય	પેર	ફેલ	પિક	પાઘ	પેચ
પુંજી	પેટ	પેઢી	પોણું	પિતા	ફાંદા
પાનું	ફાંફાં	પામા	પિયુ	પૂરી	પોલ
ફાકી	પ્રજ્ઞા	પોચું	ફોજ	પીઠ	પૈડું
ફેણુ	પુત્ર	ફંદ	પાની	ફામ	પ્રિય
ફેરી	ફલ	પાવું	પાશ	ફણી	પાવો
પશુ	પૈસો	ફેઈ	ફાંફો	પાઈ	પશુ
પલ્લી	પક્ષ	પઈ	પથ	પેણી	પહુ

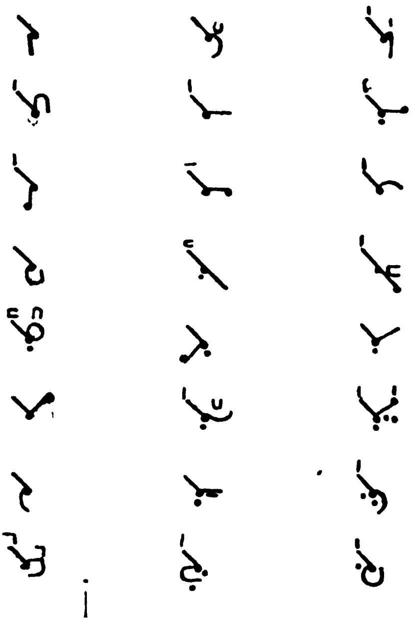
પાઠ ૩ જો

'\\'ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) \ ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહના અક્ષરો જોડવાથી નીચે લખવામાં આવે છે પરંતુ \ ની સાથે । નો સંબંધ થવાથી । બિન્દુની આગળ રહેશે.

(૨) \ ની સાથે ∩, O તથા ચોથા સમૂહના અક્ષરો બરાબર મેળવવામાં આવે છે અને U નીચે લખવામાં આવે છે.

(૩) \ ની સાથે પાંચમા અને છઠ્ઠા સમૂહના અક્ષરોમાંથી ✓,), (તથા .) નીચે લખવામાં આવે છે. અને /, ⌐ તથા / ઉપરની બાજુ લખવામાં આવે છે. પરંતુ ⌒ અને ⌣ બરાબર લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૪ થો

સંકેત લિપિમાં લખો

બાકી	બગી	બૂચ	બાજ	બાંટ	બંડ
બાણુ	બેત	બધું	બિના	બાપ	બંબ
બૂમ	બાય	બર	બળ	ભવ	બસ
બહુ	બીક	બંગ	બોચી	બાજુ	ભાટ
બીડ	ભણી	ભાત	બંદી	ભાનુ	ભુપ
બિંબ	ભૂમિ	ભય	બાર	ભાવી	બારી
બીજ	બાગ	બચી	બોજ	ભેટ	ભાડ
ભીંત	બંધુ	ભાન	બાઇ	બાપુ	બીબી
ભ્રમ	ભોંય	બૈરી	બળ	ભવ	ભાષા
ભાઇ	ભીખ	ભોગ	બચ્ચા	ભુજ	બેટી
ભાંડ	બોણું	ભીતિ	બોધ	બીન	બાપા
ભાભી	ભીમ	બોયું	ભોર	ભીલ	ભાવ
બંસી	બાહુ	ભૂખ	ભંગ	બૂઝું।	બ્રીજ
ભાતું	ભીડ	ભ્રાત	ભેદ	ભીનું	બાફ
ભામ	બિયો	ભીરૂ	બીતું	બાસ	ભોપા
ભૂણ	ભદ્ર	બોઈ	ભાળ	બેઉ	બક્ષી

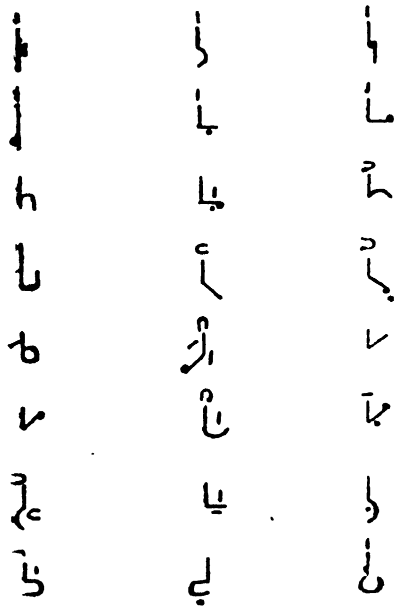
પાઠ ૫ મો

‘ । ’ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) । ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહના અક્ષરો તથા /,), (, અને ◦) નીચેની બાજુમાં લખવામાં આવે છે પરંતુ ૧નું બિન્દુ । ની પાછળ રહેશે.

(૨) । ની સાથે ત્રીજા તથા ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો અને ⌒, ⌣ બરાબર લખવામાં આવે છે.

(૩) । ની સાથે / ની સિવાય પાંચમા સમૂહના બધા અક્ષરો ઉપરની બાજુ લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો

સંકેત લિપિમાં લખો

કંકુ	કાગ	કાજ	કટિ	કડા	કણ
કુંથા	કુંદાં	કાનં	કપિ	કુંભી	કમ
કાય	કર	કલ	કવિ	કંશું	કોઈ
કહીં	કાંટો	ખંગં	કાચ	કુંજ	કંઠ
કાંડ	કાણું	કુંચ	કેદી	ખૂન	કૂપ
કુંભં	કોમ	કુચ	કંઈ	કાયા	કૂર
કુળા	કાવ	કેશ	કથા	કંઈ	કાક
કાંગુ	કજા	કુટિ	કીડી	કોણી	કાંતિ
ખોઇ	ખુદા	ખેન	કોપ	ખૂબ	ક્રમ
ક્યાં	ખીર	ખલ	કેતું	ખાંસી	ક્રોધી
કેકી	ખંગ	કૂચ	ખાજ	કાઠ	ખડી
કણુ	કિંતુ	ખુદ	ખફા	ખામી	ક્રિયા
ખાર	કૂલ	ખેવ	ખાસ	કક્ષા	કૃત
કાંગ	કચ	ખીજ	કીટ	કઠી	કોણ
કંદ	ખપ	કાભા	કામું	કાસ	કુળ
કુશ	કાંક્ષા	કઈ	કૃપા	કવા	કેહુ

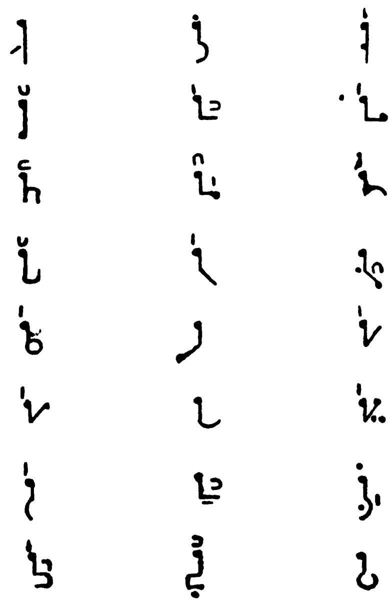
પાઠ ૭ મો

'૧' ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) ૧ ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહના અક્ષરો અને /,), (, અને .) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨) ૧ ની સાથે ત્રીજા તથા ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ⌒, ⌣ બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૩) ૧ ની સાથે / ની સિવાય પાંચમા સમૂહનાં બધાં અક્ષરો ઉપરની બાજુ લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો.

ચક્ર	ચુંગી	ચાંચ	છાજ	ચાટુ	ચાડ
ચણ	ચિંતા	ચંદ	છાનું	ચંપી	ચીમ
ચામ	ચપ	ચર	ચલ	ચામ	ચાસ
ચાક	છગ	ચીચો	ચીજ	ચોટી	ચાડી
છાણું	છત્ર	ચંદ્ર	ચીની	ચંપૂ	ચીણું
ચૂમી	છાયા	ચારૂ	ચાલ	છવિ	ચીસ
ચીચો	છાગ	છજા	ચીચુ	છટા	છેડો
છાણુ	ચિતા	ચાંદી	ચૂની	ચાપ	ચપ્પાં
છૂટ	છૈયું	ચોર	છળ	ચુવો	ચૂસ
ચાહ	છાક	ચાંચી	ચક્ષુ	ચૂંટ	ચીડ
છાતી	છંદ	ચીન	છાપ	ચાય	છાર
ચોળી	ચોબા	ચોવું	ચોષ	છેહ	છાઈ
ચોગો	ચંચુ	છમ	ચોટ	ચૂડ	ચેણુ
ચિત્ર	છિદ્ર	ચના	છાપું	ચાંભાં	છાયો
ચરી	છોહ	ચીસું	ચુંગું	છેલ	ચાંદ
ચમૂ	ચૂઓ	ચૂઈ	ચોળા	ચૂન	ચહુ

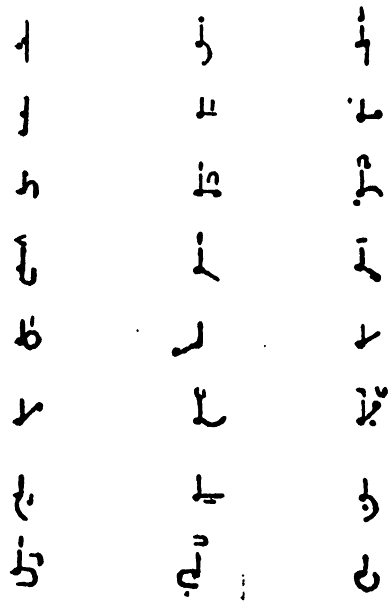
પાઠ ૯ મો

‘ ɹ ’ની સાથે બધાં અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) ɹ ની સાથે પહેલા અને બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ✓,), (તથા .) નીચે લખવામાં આવે છે.

(૨) ɹ ની સાથે ત્રીજા અને ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ⌒ અને ⌣ બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૩) ɹ ની સાથે ⁄ સિવાય પાંચમા સમૂહનાં બધાં અક્ષરો ઉપરની બાજુ લખવામાં આવે છે અને ⁄ નીચે પણ સગવડ પ્રમાણે લખી શકાશે.

પાઠ ૧૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

જકુ	જયા	જરા	ઝેરી	જલ	જુથ
જવ	જરી	જહી	જાત્રુ	જુનો	જુન
જટ	જોશી	જવું	જેર	જુંજે	જુમ્મો
જપ	જાંચ	ઝાંખી	જાયું	જંડી	જુવી
જાંળી	જાંગ	જાતિ	જીવાં	જાનું	જોર
જીંવ	જસું	જુંઠું	ઝેર	જોરૂ	જીન
જાંખુ	જંધા	જેલ	ઝોંક	ઝૂલ	જાત
જયી	જુવી	જ્યાં	જૂટ	જાતે	જીવો
જીભ	જંગ	ઝંઝા	જુભી	જડ	જેબ
જુઓ	જક્ષ	ઝંડી	જમ	જસું	ઝોલી
જે જે	જુમા	ઝોળો	ઝાડી	જખુ	ઝામ
જંત્રી	જટા	જંત	જુગ	ઝુંડ	જહીં
જહાં	જય	જણુ	જેમ	જેઠ	જશા
જાદુ	જાઈ	જતું	જણી	જાપ	જમા
જુઈ	જુઓ	જીજી	જંદો	જેશ	જફા
જૈન	જુજ	જહો	જેહ	જીણું	જેહુ
જતિ	જિદ્દ	જૂટ	જિન	જાત્રા	જિત

પાઠ ૧૧ મો

ફાકા	ભિક્ષા	કૃત	ખંચ	ચક્રી	કાંગુ
ખચી	કુંજ	ભીમ	ચોગો	પૂર	બિંદુ
ખૂંટી	ભેટ	જૈની	બેજા	કાઢો	કપિ
છેદ	કણ	કક્ષા	ચીજ	ખત	પદ
પાપી	ખુદ	પક્ષી	પનો	ખને	કદી
જમા	ચૂમી	ભોગી	ચિઠ્ઠી	ખાસ	પ્રજા
કથા	ફાગ	પત્ર	ખોસ	ફાંસી	બોર
ખડી	પંચ	કીનો	જૈન	ફટ	ખપ
ખાપી	ચંદા	બામ	પીડા	ખંડ	જીભ
જેલ	કસું	પુત્ર	ક્રિયા	બાબ	છિદ્ર
પટુ	કારી	ખુશી	ચોસ	જીવ	કાલુ
પ્રિય	ભય	જોંશી	ભાર	ફલ	કોષ
ચીજ	જાનુ	કવિ	ચિત	ભ્રાંત	ચાંદ
ઝૂલ	ભૂલ	ચૂડો	ચીની	કાંસ	ભાષા
ચોંટ	ચોંક	છીએ	પાજી	ચાપ	ચાય
ચાસ	બહુ	જપ	ચીલો	જિહ્વ	જાતિ
પંઃ	કાઉ	ખામી	ભૌમ	જરા	કૂર્ઈ

પાઠ ૧૨ મો

જાતિ	ક્રેલા	જોશી	ફ્રેંચ	કુણી	પંથી
ફૂટ	કુચ	ચક્ક	ભેદ	કથા	ભાણુ
કાશી	ચક્ષુ	કફ	જુગ	ચક્કી	ચપ
કદુ	પિતૃ	ભાઈ	ચડ્ડી	પાન	જાયા
જિદ	ક્રમ	ફોજ	ચંપૂ	ખોળ	છાગ
પ્રાણુ	ચૂઈ	છડી	ભેંશ	ભૂતિ	ભૂમા
ભોલુ	બોધ	ચેત	બોસ	છર	ચાકુ
કુશ	છાક	પ્રાંત	છોડી	પુનઃ	જીન
ભાંગ	ઝોળી	ચાત્ર	બીચ	ચાહ	પ્રૌઢા
કવિ	ચીની	ખાળી	ચેન	કસ	પ્રેચ
જૂટ	પોર	ચારુ	બેશ	પેચ	પ્રેત
ચીલ	પૂઠ	છૈયો	પીવી	ખૂની	જેર
બેડી	પાયો	જહાં	જુવો	ચોટી	પ્રીતિ
ક્રૌંચ	છોરો	બેંક	કંઈ	ખપ	પણુ
જુઓ	ખમ	બાજ	પાઠ	ઝાડી	બદી
છીપો	ચળ	પ્રેમી	ફાગ	પ્રેસ	કંઠી
ચોરી	પેજ	છૂપું	જંત	ચંગ	છૂટી

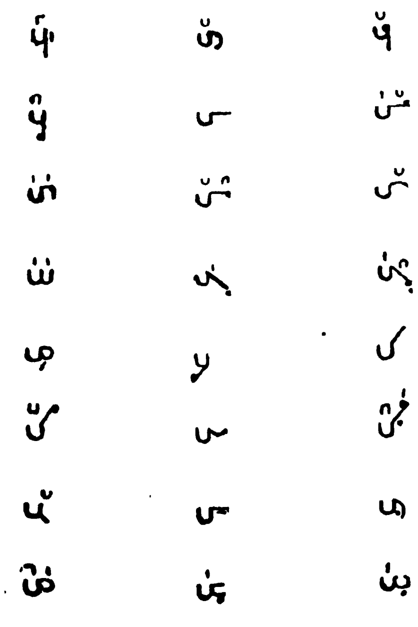
પાઠ ૧૩ મો

U ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) U ની સાથે પહેલા, ત્રીજા, ચોથા અને છઠ્ઠા સમૂહના અક્ષરો બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૨) U ની સાથે બીજા સમૂહના અક્ષરો અને / નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૩) U ની સાથે / ની સિવાય પાંચમા સમૂહના બધા અક્ષરો સગવડ પ્રમાણે ઉપર તથા નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૧૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

નખ	નગ	નાચ	નિજ	નટ	નાણું
નથ	નિંદા	નડ	નાના	નફ	નભ
નામ	નય	નર	નલ	નવ	નસ
નહી	નાઈ	નૌકા	નંગ	નીચ	નટી
નાડી	નમ્ર	નાથ	નાડી	નાની	નફો
નાભિ	નામી	નેટી	નાર	નલી	નાવ
નિશ	નહિ	નેકી	નાગ	નીચું	નેજો
નાદ	નાકું	નઈ	નીતિ	નિદ્રા	નેન
નેફો	નીમ	નેડે	નીર	નાળ	નાવી
નિશા	નેહ	નિકા	નેગ	નાજ	નોટ
નીડ	નારી	નેડો	નેતા	નિધિ	નાનું
નેળ	નુતિ	નેમ	નૂર	નીલ	નવું
નાસ	નેજું	નાનું	નેણ	નેટ	નાગ
નિકા	નીઠ	નક	નથી	નીમે	નાન
નોમ	નોરો	નેસ	નોંધ	નાકું	નોળું

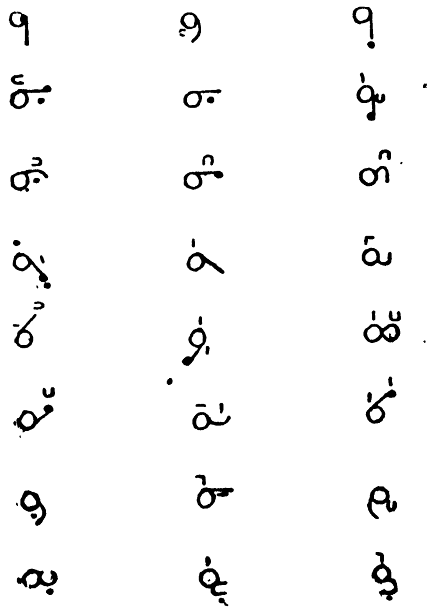
પાઠ ૧૫ મો

O ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) o ની સાથે ત્રીજા અને ચોથા સમૂહના અક્ષરો તથા ⌒ અને ‿ બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૨) o ની સાથે / ની સિવાય પાંચમા સમૂહના અક્ષરો સગવડ પ્રમાણે ઉપર તથા નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૩) o ની સાથે પહેલા બીજા સમૂહના અક્ષરો (,) અને ·) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૧૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

મખ	માગ	માચી	માજી	મડ	મઢી
મણુ	મત	મદ	મન	માપ	મોભી
મામ	માંય	માર	મલ	માવો	મસિ
મહા	મઉ	માખી	મુંગું	માછી	મુંજી
માટી	મુંડ	મણિ	મોતી	મધુ	માન
માફ	મોભો	મજા	માયા	મોર	મળ
મેવો	મિષ	મઢી	મુખ	મૃગ	મુંછ
મેજ	માઠું	મૂઢ	મણા	માતા	મુદ્રા
મીન	માફો	મટ	મતિ	મૈયા	મોરી
માળા	મૌન	મેષ	મોહ	માજા	માલ
મિતિ	મોદ	મુનિ	માફો	માટ	મરો
મંચ	મેલ	માન	મેષ	મિંજ	માઢ
માંહે	માત્રા	મામી	મોજ	મોલ	મયા
મંદ્ર	મંત્ર	મધા	માડી	મગ	મોજ
મય	મેળો	માત્ર	માડી	મલ્લ	મઉં
માલ	માન	મચ્છ	મના	મસી	મોત

પાઠ ૧૭ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

માંગ	નૂરી	નાહીં	મૌની	નેતા	મોડ
નીમે	નીમી	મૃદુ	મૂકુ	નર	માત્રા
નદી	માંચો	મોળ	નિકા	માંદું	નીલી
મરછી	મીલ.	મૂછ	નાગ	નેમી	નાશ
મામ	મીંડ	માઈ	નીઠ	મીર	મેહ
મૂડ	માઠી	નેહ	મૂલ	મજા	મૃગ
મીણુ	મધુ	મોહ	મતિ	નિકું	મૃગી
નત	માદા	મુનિ	મિત	મૌલા	નિદ્રા
મુખી	માશી	નેત્ર	મારો	મૂસ	નાંદી
માલ	મિત્ર	નારી	મેવો	નાના	મેથી
મહી	નીમ	મેષ	મૃદુ	નાડી	નળી
મીઠી	નીચ	મમ	મૂલી	નેવું	નાડ
નાન	નાઇ	નરી	નેકી	મિલ	નીવિ
નય	મિશ્ર	નિશ	નભ	નાનું	નશો
નેસ	નટ	મંચ	મૃષા	નીચે	નહી
મોલ	નાથ	નામ	મને	નગ	મેદ

પાઠ ૧૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ખૂંદી	કોટા	મૌલિ	નારો	મિત્ર	પૂંજી
મોડ	નખી	જક્ષ	ચોક	કૃત	મેના
જુગ	કવ	નગ	મોહ	ક્સ	ચખ
જટા	મૃષા	ચોગો	કામ	નીતિં	નેક
નદી	કહીં	જય	મૂસા	ચણુ	ચાટ
ઝાડ	ખંભ	મૃગ	કંઈ	નમ્ર	ફ્ટ
કંક	નરી	ચમૂ	ફ્ણી	મૂડી	ખાજ
ભાર	મૂછ	કંટી	નંદા	ચવ	કાટ
નાવી	ચીપ	કંથ	મુદા	ભાસ	જંત
બદ્ધ	ચૂસ	બિચું	કંપુ	ફાની	નિંબ
માંહી	ભાલ	નૃત્ત	ચોજ	બાંગ	કાકુ
નૂરે	જંપ	કાંત	ચૂર	માંચી	ખૂજ
ભટ	મામી	ફામ	નેજો	ખપ	ચૂલ
નેટી	છેહ	કેરી	જોરૂ	પોષ	મંદી
બાદ	નીક	કયું	મસો	પુચ્છ	ચાંદ
ચૂડો	મઃ	ફૂઈ	ભયા	નાનું	ભાઇ

પાઠ ૧૯ મો

'—' ની સાથે બધાં અક્ષરોનો સંબંધ

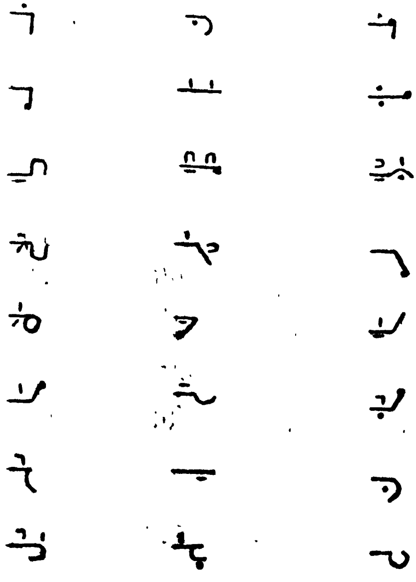
(૧) – ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તથા U, ✓,), (અને ·) નીચેની બાજુમાં લખવામાં આવે છે.

(૨) – ની સાથે O અને / ઉપર તથા નીચે બન્ને બાજુ લખી શકાય છે.

(૩) – ની સાથે ∩, ⁄ અને, ⁄ ઉપરની બાજુ લખવામાં આવે છે

(૪) – ની સાથે ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ⌒ અને ⌣ બરાબર લખવામાં આવે છે.

(૫) = ની સાથે બધા સંકેતોનો સંબંધ — ની માફક થાય છે.

પાઠ ૨૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ટક્કા	ટંગ	ટચ	ઢાંસ	ટંટો	ટાઢ
ક્ષતિ	ટટ્ટુ	ટાણું	ટાપુ	ટેભો	ઠામ
ઠીકું	ઠાર	ટાલ	ટૂવો	ઠસ	ઠૂઠ
ટંક	ટાંક	ટાંચ	ઠીબું	ટેટો	ટાઢું
ટાણો	ટીપ	ટાંડી	ટપ	ઠુંગો	ઠેર
ટાળી	ટેવ	ઠૂંશ	ટાઢ	ટીકા	ટોચ
ઢગ	ક્ષેમ	ઠોઠ	ટેકી	ક્ષમા	ટોળું
ઠાણુ	ટૂંપો	ટબ	ક્ષાર	ઢોર	ટોળી
ટસ	ટેસું	ટિક્કી	ટેચ	ટાઢી	ક્ષત
ઢાંચું	ટિપ્પો	ક્ષીણ	ટેટી	ક્ષતિ	ઠેકો
ઠેર	ઠીંગો	ટસ	ઠાગું	ટિંબ	ટોળ
ટેટું	ટૂંકું	ઠઠ્ઠો	ટેશો	ટ્રામ	ટેક
ઠંડી	ટાટ	ટન	ટેકી	ઠીક	ટશ
ટેથ	ટૂક	ઠપ	ટીસો	ઠાગું	ટાંગ
ઠુઠ	ટાપું	ઠાંસ	ટૌકો	ઠમ	ટોપ
ટાયો	ક્ષય	ક્ષેમ	ટીન	ટાટા	ટૂંક

પાઠ ૨૧ મો

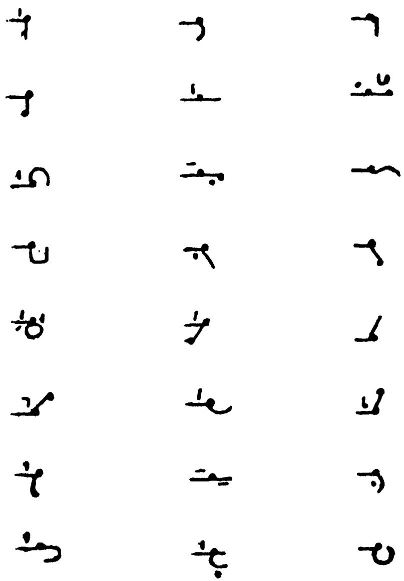
'—' ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) — ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તથા U, ✓,), (, અને ·) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨) — ની સાથે ∩, /, / અને / ઉપર લખી શકાય છે.

(૩) — ની સાથે O નીચે તથા બરાબરમાં બન્ને બાજુ લખી શકાય છે.

(૪) — ની સાથે ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ⌒ અને ⌣ બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૨૨ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ડંક	ડંઘ	ડચ	ડોતું	ડટ	ડંડા
ડણું	ડોસું	ડોળી	ઢીમ	ઢેપું	ડપ્પી
ડામ	ડૈયું	ડર	ડાળી	ઢેંક	ડસ
ડોઈ	ડંક	ડાંગ	ઢીચ	ઢોંગી	ડાટ
ડાંડી	ડણ	ડોઝું	ઢોણું	ડાઘુ	ડૂચો
ડપ્પો	ડૂમી	ડોયો	ડેરો	ડિલ	ડૂંકું
ડોશી	ડાક	ડગ	ઢોચ	ડાકુ	ડૂંટી
ડોઢી	ડીચી	ડીટ	ડિંગ	ડકો	ડફ
ઢણુ	ડૂચો	ઢૈયો	ઢેર	ડૂલ	ડીંચી
ઢૂસ	ડંખ	ડોકી	ડોઈ	ઢ઼ંગ	ઢાંચ
ડૂંડી	ઢ઼ફ	ડીકું	ડૂર	ડઘ	ઢોળ
ડિંભ	ડેલો	ડીત	ઢ઼ોર	ડેલી	ડદ
ઢૂસો	ડૂરી	ડૂવો	ઢીંકો	ઢ઼ગો	ડાચું
ડાજ	ડત્ત	ઢાઢો	ડીદ	ડન	ઢસું
ઢૈચું	ડાલું	ઢ઼ીબ	ઢૂવો	ઢોંગ	ઢ઼ોરો
ડાંસ	ઢાલ	ઢૂંકું	ઢૂંઠ	ઢંગી	ઢેડ

પાઠ ૨૩ મો

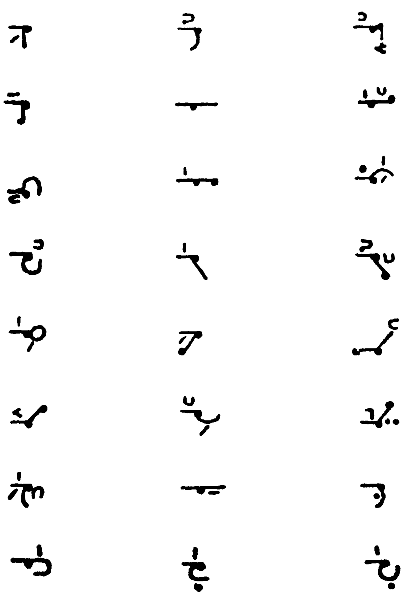
'—' ની સાથે બધાં અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) ¬ ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ∪, ✓,), (, અને ·) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨) ¬ ની સાથે ∩, /, /, અને / ઉપરની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૩) ¬ ની સાથે ○ ઉપર તેમજ નીચે બન્નેય બાજુ લખી શકાય છે.

(૪) ¬ ની સાથે ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ⌒ અને ⌣ બરાબરમાં લખી શકાય છે.

પાઠ ૨૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

તક	તગ	તચ	તજ	તટ	તડ
તાણુ	તત્ર	તદ્દા	તન	તપ	થાંભો
તમ	તોય	તર	તળ	તવ	તસ
તિહાં	તાઈ	તક	તંગ	તાછ	તાટ
તડી	તૂણુ	તથા	તંદ્રા	તાપ	થંભ
તમા	ત્રિયા	તરુ	તળી	તવી	તોષ
તીખું	તંગી	તાજી	તાટું	તકુ	ત્રાણુ
તંતુ	ત્રેધા	તાન	તોપ	થોરી	તામ્ર
થયું	તાર	તાલુ	તીવ્ર	ત્રાસ	ત્રાહિ
તાક	તુંગ	તેજ	ત્રુટી	તુંડ	થાણું
તાત	તૃષા	યાન	થાપ	થોભ	તમે
ત્રય	તીર	તોલ	થત્રું	તસુ	તહ
થાક	તાગ	તુચ્છ	તેજી	તિલ	તાડી
તાંત	તૂતી	ચેપ	તેમ	તીર	તેલ
તવો	તણી	તહાં	તાઉ	થયો	થડી
તારા	થૂઇ	થૂંક	તળે	તીસ	તહીં

પાઠ ૨૫ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ટાંકી	ઢોણું	ત્રાણ	ઠમ	તૂક	ડોહ
તુંગ	ઠગ	ઢર	થકી	ડૂવો	ઠપ
થડ	ઢેંગી	ટાંચું	ડાઈ	તેજી	ઢોણું
થાન	ઠબ	તૂટ	ડુજ	ડાંડ	થયું
થાપી	તૂઈ	ઠંડ	ડૂચો	ટાટ	થાણું
ઢૂસ	ઢેડ	થીર	ઠાઠી	તૃણ	ઠાંસ
થૂંક	ટેટો	ડિંગ	તૃષા	ઠાભ	થૂલી
તોઈ	ડબ	ટાણું	થેપ	ઠાયું	તૂત
ઢીક	ઠુંશ	તીવ્ર	ક્ષતિ	તોય	ત્રૂઈ
તોફા	તોર	ડૂમી	થેલો	ટન	ટીપું
ટીબ	થોય	ત્રિક	ઠોક	ઢેર	થોભ
થોરી	ઠામ	થેલી	ટોચો	ત્રીજ	ત્રિધા
ડાલી	થોંટ	ઠોવું	ત્રોવું	ટોલો	ચંભ
તાનો	થોલ	ટેવ	તહાં	ડૂશ	ઠાલું
દ્રામ	ડોઈ	થેપ	ઠીક	થબી	ઢૌવો
ચડી	ડફ	તરિ	ઠેસ	થાલ	ટુહ

પાઠ ૨૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

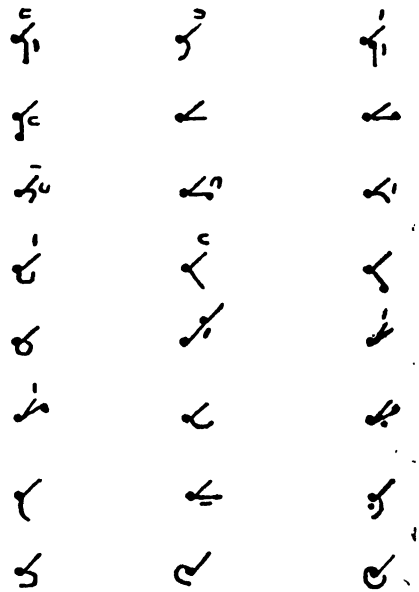
ફેક	ટ્રક	ભક્ષ	કક્ષા	નીક	મઢ
ડિંગ	ચીકુ	નંગ	ભગ	કાંગુ	મયા
તંગ	પક્ષ	જુગ	બીજા	ઠગ	તેજી
નાક	મંચ	ચોચ	તાડ	પેર	ટાંચ
તંત્રી	ડાંડી	ખોજ	ખેજા	જુજ	મોજ
ઝાંખી	કંડી	નેત્ર	પૂજા	ડખુ	ચીજ
તળ	બાટી	ચાડી	ઝુંડ	કિંતુ	ઠાંસ
પોચી	તવ	નાહીં	ભીતિ	તોપ	નીમ
ક્ષેમ	મુઠી	બાદ	ચિત	પાની	ત્રાહિ
કુંદ	ચાંદ	જાતિ	ભૂપ	નય	ડપ
પ્રેમ	ચીપ	તક્ષ	કઈ	ભીમ	નેહ
ઢોર	ટોપ	ભયો	જમ	યામ	માત્રા
કેરી	છાયા	તોષ	ભાર	નલી	ડાંસ
માશી	તહાં	જોત	પાયો	ચૂલ	ટસ
ભવ	ચાષ	જહાં	ખલ	મેલ	નાવ
કષા	ટોલી	ભાષા	ચાહ	મહી	ફૂલ

પાઠ ૨૭ મો

✓ ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) ✓ ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહના અક્ષરો U, ✓,), (અને ·) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨) ✓ ની સાથે ચોથા સમૂહના અક્ષરો તથા /, ◜, ◝, ∩, O, ⌒, અને ⌣ બરાબરમાં લખી શકાય છે.

પાઠ ૨૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

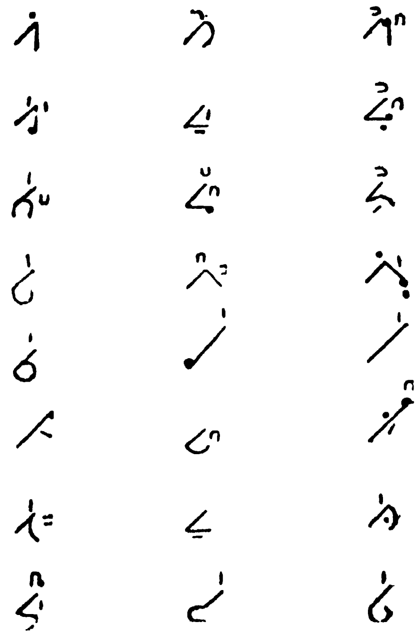
યક્ષ	યતિ	યવ	યશ	યત્ર	યાદી
યાન	યાર	યખ	યાલ	યાને	યુગ
યુત	યથા	યુતિ	યુદ્ધ	યદિ	યોગ
યંત્ર	યજ્ઞ	યામ	યારુ	યૂકા	યૂથ
યદા	યાત્રા	યદુ	યતિ	યૂપ	યમ
યાદ	યારી	યોગી	યોદ્ધો	યોનિ	યૌન
યમી	યોધ	યોની	યાત્રી	યૂનો	યન
યહ	યંગ	યલો	યાતા	યૂપ	યત્ન
યમી	યોઆ	યોઈ	યોઉ	યાચા	યજ
યુટ	યાડ	યણુ	યઅ	યેણી	યહ
યાયા	યાળ	યસ	યહૂ	યેક	યપ

પાઠ ૨૯ મો

/ ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) / ની સાથે પહેલા, બીજા, ત્રીજા, ચોથા અને છઠ્ઠા સમૂહના અક્ષરો બરાબરમાં લખી શકાશે.

(૨) / ની સાથે પાંચમા સમૂહના અક્ષરો સગવડ પ્રમાણે ઉપર નીચે તથા બરાબરમાં લખી શકાય છે.

પાઠ ૩૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

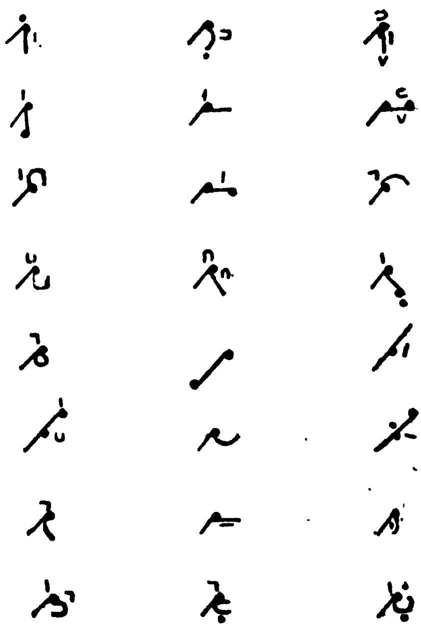
રાકા	રંક	રાઈ	રેખા	રુદ્ર	રોગો
રુક્ષ	રોગ	રગ	રાગ	રેચ	રંજ
રિપુ	રક્ષા	રજ	રિંછ	રાધુ	રજા
રાડ	રણુ	રતિ	રૂપું	રાની	રીર
રાત	રતી	રોધ	રૂપ	રુક્કો	રજૂ
રાબ	રાજ	રીડ	રક્ષા	રીસ	રદ
રામા	રોયું	રેલ	રાર	રાજ્ઞી	રૂએ
રાર	રાળ	રાહુ	રેલો	રાશ	રુંવું
રાગી	રૂપ	રવ	રોક	રંચ	રિક્ષા
રેષા	રોજી	રેંડ	રાણો	રાડ	રૂહ
રેન	રોજ	રુદ્રી	રથી	રવા	રોષ
રાભો	રોમ	રાણી	રાશી	રવો	રાવ
રણી	રોળ	રાહ	રીધ	રૂપી	રીતિ
રસ	રવી	રવિ	રાખ	રંગ	રોણું
રેષા	રાહુ	રજુ	રાજ	રામ	રંભા
રાન	રાય	રત	રાશિ	રૂત	રાખ

પાઠ ૩૧ મો

/ ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) / ની સાથે પહેલા, બીજા, ત્રીજા ચોથા અને છઠ્ઠા સમૂહના અક્ષરો બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૨) / ની સાથે / ની સિવાય પાંચમા સમૂહના અક્ષરો સગવડ પ્રમાણે ઉપર નીચે તથા બરાબર લખવામાં આવે છે અને / નીચેની બાજુ લખી શકાય છે.

પાઠ ૩૨ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

લોક	લઘુ	લોઢ	લૂણ	લાત	લાટી
લૂણો	લાખ	લેણ	લત્તા	લોધ	લિપિ
લતા	લાદી	લંક	લૂણી	લેપ	લટ્ટુ
લેખ	લાતી	લોમ	લંકા	લોથ	લય
લોપ	લૂણો	લારી	લાદ	લાય	લાર
લાગ	લાલા	લૂમ	લાત	લચ્વો	લાવ
લોમી	લતા	લાગુ	લૂણ	લાસ	લાડુ
લીશો	લાખ	લારૂં	લોથ	લીલ	લેહ
લખ	લિપિ	લાદી	લગ	લૂણી	લોહા
લાંચ	લેણ	લૂઓ	લેપ	લોચ	લવ
લાલી	લેતું	લોભ	લછ	લીન	લાતી
લચ્છો	લેશ	લોપ	લોવા	લોહ	લામ
લાઠ	લાહ	લીલા	લાછ	લીદ	લેસ
લુંચી	લઠ્ઠી	લોધ	લૂંડો	લાલ	લૂણો
લક્ષ	લાલ	લટ	લેહુ	લાડ	લીટી

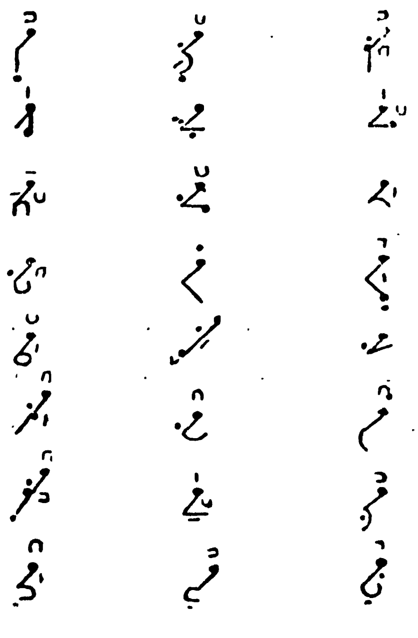
પાઠ ૩૩ મો

/ ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) / ની સાથે પહેલા અને બીજા સમૂહના અક્ષરો તથા (,), અને ·) સગવડ પ્રમાણે નીચે તથા બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૨) / ની સાથે ત્રીજા અને ચોથા સમૂહના અક્ષરો તથા ⌒ અને ⌣ બરાબરમાં લખી શકાશે.

(૩) / ની સાથે ✓ ની સિવાય પાંચમા સમૂહના અક્ષરો સગવડ પ્રમાણે ઉપર, નીચે તથા બરાબરમાં લખવામાં આવશે અને ✓ નીચેની બાજુ લખી શકાશે.

પાઠ ૩૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

સખી	શિખા	સમ	શ્રુત	સમા	શુભ
શ્રેય	શિક્ષા	સુખ	શૌચ	શોધ	સહી
સંગ	સિંહ	સંપ	શાપ	સીમા	શેષ
શેઠ	શત્રુ	સીમ	શાખ	શેડ	સાથ
શ્રેણી	સંઘ	શાલ	સુજ્ઞ	શૈલ	શ્રોત્ર
શિયા	શિશુ	સાળ	સિંધુ	શાહ	સીપ
સાધુ	સંચો	શીષ	શનિ	સાચ	સુંઠ
શાલા	સળ	શેર	સાઠ	શ્રેણી	સાંજ
સાક્ષી	શિવ	સોસ	શૂર	શાંતિ	શય્યા
ષટ	સૂચિ	શનૈઃ	સજા	શાહી	સાણું
સોંણુ	શર	સત્ય	શીઘ્ર	સૂરિ	શુભ્ર
સુરા	શૂળી	સેજ	સેન	સજ	સોમ
સેના	સેતુ	સાળી	સંત	શ્રાપ	સૂર
શૃંગ	સોયો	સૂમ	શ્રમ	સેવા	સુધા
સંધિ	સેવ	સુજ્ઞી	સૂત્ર	શૈલી	શૈવ

પાઠ ૩૫ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

સખા	લંક	યૂકા	લોવા	રેલ	લોહી
યુગ	સેતુ	સંગી	રાચ	લાલા	લુંચી
રવિ	યત્ર	લીર	સંચો	રામ	સંજ્ઞા
રૂપી	સજ	રંભા	લૂમ	સૂંઠ	લુંઠ
શીઘ્ર	રાહુ	સઢ	યૂથ	હૂંડી	લય
યદિ	લોભ	શૌચ	સોંણુ	રોપ	સળી
શિક્ષા	રેન	સાંતિ	યોનિ	લોપ	સોઢી
લીન	રદી	લાતી	સિંધુ	યૂપ	શ્રોત્ર
રથ	લાદી	ચમ	લીસું	રેશા	સીનો
રૂણુ	રાશી	સાપ	લત્તા	ચાર	શુની
રૂઢિ	સમ	લાલ	યાળ	સીમા	લુણો
ષટ	સૂરિ	યવ	લોહ	શૈવ	રાક્ષી
શિયા	રાજી	લેવું	સાળી	યશ	લાટી
રોચિ	શય્યા	લચ્છો	શેષ	સેવ	રજા
રીર	યક્ષ	રાંગ	સીસુ	લગ	શાહી
રેખ	સહ	શુભ્ર	લાખ	શાહ	રાગી

પાઠ ૩૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

પક્ષ	લચ્છ	સખી	યૂચ	તુંગ	નેત્ર
જોગ	ઝાડ	જિન	રોજ	ચિત્ત	યુગ
મતિ	લૂટ	પ્રજ્ઞા	કૃત	શિખા	ડાક
નાથ	ભૃંગ	લોહી	રીતિ	મુનિ	ખપ્પ
સંઘ	સૂત્ર	ભક્ષ	ફૂટ	ખોજ	તમ
ખત	જરા	યવ	રેફ	ભૂત	શૃંગ
સંધિ	લાલી	બાવી	નાના	રુંડ	દૃબ
શૈવ	પુત્ર	રૂપું	શેઠ	નાહીં	શ્રમ
લોંછી	શ્રાપ	ખોલ	જુમા	ખોખ	કંથા
ચંદા	રવા	યાત્રા	ભાર	શેષ	લીટી
યશ	લોભી	પાયો	ઢાલ	ઢોર	તંદ્રા
છીએ	ત્રાહિ	શ્રુત	કાટ	મમી	છવિ
સાત	નીક	ચૂલ	મોલ	રાશી	નીચ
રેષા	શાહી	શાલા	ભડ	મેષ	ત્રયી
ભાષા	શિશુ	ત્રાણુ	ટોળી	શનિ	કુષા
શિક્ષા	ટસ	મોહ	ક્રિયા	તેજી	લેહ

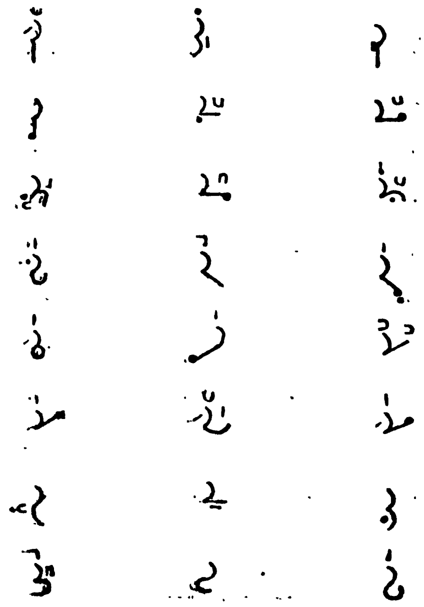
પાઠ ૩૭ મો

')' ની સાથે બધાં અક્ષરોનો સંબંધ

(૧)) ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તેમજ ✓,), (અને ·) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨)) ની સાથે ત્રીજા અને ચોથા સમૂહના અક્ષરો તેમજ /, ˊ, ↗ ⌢ અને ⌣ બરાબરમાં લખી શકાય છે.

(૩) ·) ની સાથે બધા સંકેતોનો સંબંધ) ની માફક થશે.

પાઠ ૩૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ગ્રીક	ગાવું	ઘઉં	ગલી	ગુરૂ	ઘાસ:
ગ્રાહી	ગંગા	ગેય	ગૌર	ગાળ	ગિરિ.
ગવ્ય	ધામ	ગય	ગુમ	ઘિયો	ઘાવ
ગોફ	ગાદી	ગભા	ગજ	ગાઉ	ગામ
ગોત	ગ્રહ	ગિન્ની	ગોપ	ગાંઠ	જ્ઞાતા:
ઘટા	ગુડ	ગેન	ગોપી	ઘૃણા	ગડી
ગણુ	ગોહ	ગંચ	ઘન	ગાંધી	ગ્રંથ.
ગેરુ	ગતિ	ગલ	ગેસુ	ગંધ	ગાત્ર
ગંગા	ગીત	ગદા	ગુણ	ગમી	ગુહા
ગઢ	ગાત્ર	ગુણી	ગાન	ગંદું	ગચ્ચ:
ગ્રાસ	ગજું	ઘૂંટી	ગુટી	ગપ	ઘડી
ગોદી	ગોત્ર	ગૂંજ	ગીની	ઘંટી	ગાભ
ગમ	ગફા	ગૂચ	ગૂજ	ગમ	ગંજ
ગપ્પી.	ગાય	ગામી	ગગી	ગ્રીવા	ગચ્છ.
ગણું	ઘોષ	જ્ઞાન	ગૂંગું	ગચ્છી	ગાર
ગૃહ	જ્ઞેય	ગેહ	ગલ	ગુલ	ગાગો

પાઠ ૩૯ મો

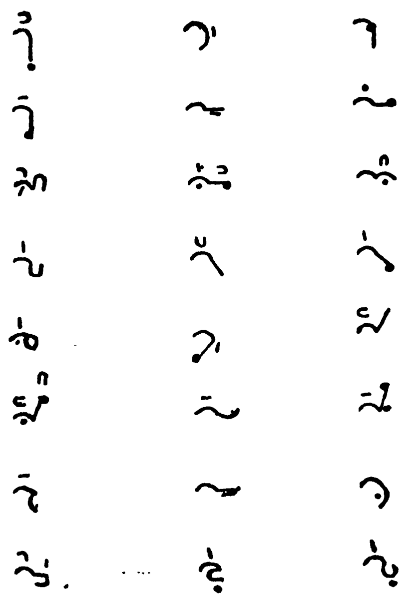
'⌒' ની સાથે બધાં વર્ણોનો સંબંધ

(૧) ⌒ ની સાથે પહેલા તેમજ બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ✓,), (અને .) નીચેની બાજુ લખવામાં આવશે.

(૨) ⌒ ની સાથે ત્રીજા અને ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ⌒ અને ⌣ બરાબરમાં લખી શકાશે.

(૩) ⌒ ની સાથે /, /, અને / ઉપર તથા નીચે બન્ને બાજુ લખી શકાશે.

(૪) ∩ ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ ⌒ ની માફક થશે.

પાઠ ૪૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

દિક	દેજ	દંભ	દદ્રુ	દાઢ	દાન
દફે	દંડ	દંત	દિગ	દાખ	દણું
દુમ	દંડી	ધજ	દધિ	દાધ	દનુ
દચ	દામ	દીપ	દવા	દાટી	દલ
દુખ	દયા	દુખી	દાની	દશા	ધબ
દેહ	દ્યુત	દક્ષ	દેર	દોણ	દેશ
દારૂ	દાય	દાર્જ	દોલ	દાદ	દગ
ધીજ	દાળ	દંડો	ધજા	દુઆ	ધફ
દીક્ષા	દાવ	દંતી	દ્રુમ	દંભી	દ્રોણ
દહી	દક	દેવી	દીન	દ્રાક્ષા	દૂર
ધોપો	ધીટ	દાર	ધાક	ધખ	ધૂજ
ધન	દૂત	ધરા	દ્રામ	દાણી	દૂધ
દેહી	દૂંડી	દન	દૂઓ	દાઢ	દાયા
દગો	ધમ	ધાતુ	ધિક	દાદ	દિવા
દોષી	દાહ	દોલા	દોઢી	દંશ	દાતા
દરી	દંગ	દાણ	દ્રોહી	દેય	દિલ

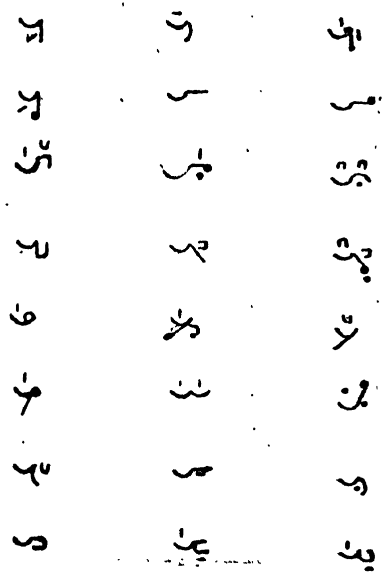
પાઠ ૪૧ મો

⌣ ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) ⌣ ની સાથે પહેલા, બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તેમજ ✓,), (અને ·) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨) ⌣ ની સાથે /, /, અને / સગવડ પ્રમાણે ઉપર નીચે લખી શકાશે.

(૩) ⌣ ની સાથે ત્રીજા અને ચોથા સમૂહના અક્ષરો તથા ⌢ અને ⌣ બરાબરમાં લખવામાં આવશે.

પાઠ ૪૨ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

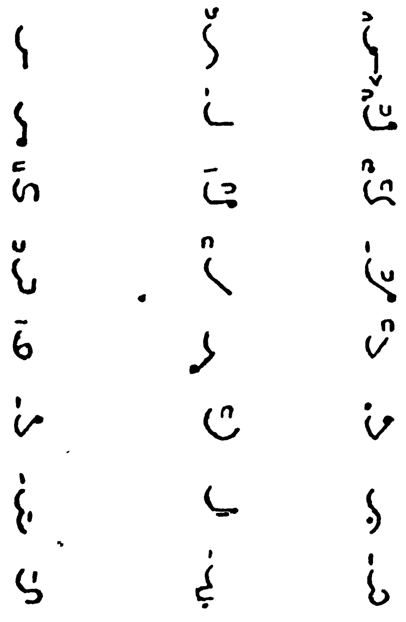
વક્ર	વાચ્યા	વન	વહ્નિ	વત	વજ્ર
વળ	વામ	વય	વાઘ	વટ	વરિ
વિધિ	વંગ	વાળુ	વાવ	વામા	વાણી
વાઝ	વિભા	વ્રણ	વાચ્ય	વેવ	વીર
વંત	વાઈ	વીજ	વસુ	વ્રજ	વહી
વશ	વૈર	વખો	વાન	વળી	વેગ
વટી	વાવા	વેઉ	વ્રીડા	વતી	વભા
વીંશી	વાંછા	વધુ	વીણ	વાંક	વેરી
વપુ	વેદ	વનો	વાજ	વહુ	વડ
વાગ	વેષ	વાક	વેન	વાપિ	વાપી
વાહી	વેણી	વંક	વ્રત	વિછી	વાયું
વ્રીડા	વાસી	વક્ષ	વાય	વ્રેહ	વાડી
વાલ	વંઠ	વેણ	વાડ	વૃત્ત	વંશી
વૃથા	વાળી	વાફા	વાઉ	વકી	વાર
વ્રીહિ	વગ	વાટ	વાચો	વૃષ	વાવું
વપા	વાયુ	વૃંદ	વિભુ	વર	વેળા.

પાઠ ૪૩ મો

'(' ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) (ની સાથે પહેલા, બીજા સમૂહના અક્ષરો તથા ✓,), (, .) અને ∪ નીચેની બાજુ લખવામાં આવશે.

(૨) (ની સાથે ચોથા સમૂહના અક્ષરો અને O, ∩, ⌒, અને ⌣ બરાબરમાં તથા /, ╭, અને ╱ સગવડ પ્રમાણે બરાબર તથા નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૪૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

હક	હનુ	હાય	હાંડી	હર	હાલ
હિગ	લાપી	હાંફ	હોદો	શંકા	શીષ
હિમ	હાહો	શક્ર	હાણુ	હેલ	હિંદી
હાથ	હરિ	હીકા	હીચ	હૂપ	સંગ
હીણુ	હવા	શૃંગી	હેતુ	લોભી	હુંગી
હચ	સુજ્ઞ	હોમ	હુંડી	લેણું	હાથી
શ્રુતિ	હૂછી	સમો	શ્રેણી	હુક્કો	લાલી
હજુ	હાર	હદ	લારૂં	હાવ	હાસ
હિંદુ	હંસ	લહે	હઠ	શુભ	લપ
શાહી	શવ	હોડ	શુની	હેજ	હિત
હાટ	હાક	શુચિ	લાસ	શિયા	હવિ
શેલી	સીમા	હીહી	હોજ	હેય	હાનિ
હોશ	હૂણુ	હીન	લૌવૌ	શેષ	હીરો
શિવા	શાલ	સાવ	હોળી	હંક	લાલ
લોહી	શ્રેય	હિંસા	લાંબું	શાપ	શોધ
હોટ	શત્રુ	હાડ	સાંજ	હાથો	હેમ

પાઠ ૪૫ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

યુગ	નાકું	માત	રજા	ઉગ્ર	ઉચ્ચ
સિંહ	નાગ	રોક	ઊંઘ	રૂડી	મૂત્ર
રામ	નામે	મામ	રાગ	સેડ	ઉડ
સેન	મચ્છી	યથા	નાજ	રોમ	ઉદ્રો
રચ	નદ	રતિ	નદ્રો	સાત	સાંગ
હોદ્દો	સંત	હોડ	યવ	પટ	મેના
યાર	નેમી	રાડ	નારા	રવી	ઉન
હોન	મનું	યંત્ર	માદા	ઉમા	હેમ
યશ	રવા	મુજ	નસો	હીર	યતિ
હેવા	નય	યમ	ઉરુ	નાન	માશી
રાહુ	હાઉ	નેહ	મતુ	મુડી	ઉહ
હનૂ	મીણુ	હાંસી	નીચે	નળી	મારો
યદિ	મંડ	રીસ	મઢ	ઉપા	નેત્ર
હાજી	સદા	ઊલ	યોધ	હોકો	મળી
શુંડ	યોનિ	સુખ	શ્રોતા	માંહે	શશ
રાશી	સભા	હોવું	નાહીં	સાન	મોલ

પાઠ ૪૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ચક્ર	પ્રાણ	તૈલ	શ્રેય	પ્રભુ	ડિલ
બચ્ચા	પન્ના	વિત્ત	મુલ્લા	ગ્રીવા	પ્રેમ
નિંદ્રા	ભક્ષ	શ્રુત	ત્રાણ	પ્રેસ	ગન્ના
તક્ર	તીવ્ર	ઇક્ષુ	ગ્રહ	પ્રણ	ચન્દ્ર
ઘ્રાણ	સ્ત્રી	ચૈત્ર	પ્રણ	શીઘ્ર	મલ્લ
પ્રીતિ	પ્રેત	પ્રાયઃ	શ્રેણી	મિશ્ર	તામ્ર
જક્કી	ચિત્ર	જત્રી	નેત્ર	માત્રા	ત્રયી
તૃષા	રુક્કો	સુત્ર	શ્રુતિ	રુદ્ર	શચ્યા
મંત્ર	શુભ્ર	લચ્છી	ત્રાહિ	યત્ર	ગચ્છી
ગ્રામ	કૃપા	ઘૃત	દ્રુમ	ધાત્રી	દ્રવ
વ્રણ	વ્રજ	ઘ્રાણ	વૃત્ત	વૃથા	હ્રાસ
હોત્ર	હ્રદ	અત્ર	અગ્ર	અન્ન	ઇતઃ
આંધિ	ઋતુ	વૃંદ	વ્રીહિ	આજ્ઞા	ઋક્ષા
ઔદ્રી	ઇંદ્ર	ઓમ્	ઇચ્છા	કૃશ	શુદ્ધ
ઋણ	ભ્રમ	આમ્ર	શૂદ્ર	ઋદ્ધિ	હિસ્ર
દ્રોડી	સ્રુવ	સ્રજ	મૃદુ	ધ્રીજ	શક્ર

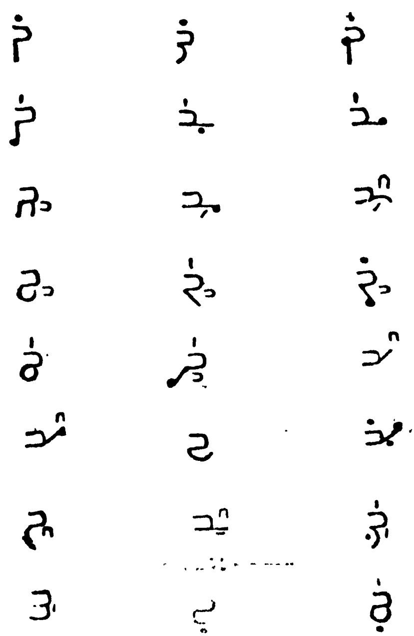
પાઠ ૪૭ મો

⊐ ની સાથે બધા સંકેતોનો સંબંધ

(૧) '⊐' ની સાથે પહેલા તથા બીજા સમૂહના અક્ષરો અને U, O, ✓,), (અને •) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨) '⊐' ની સાથે ચોથા સમૂહના અક્ષરો તથા ⌢, ⌣, અને ∩ બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૩) '⊐' ની સાથે / અને , સગવડ પ્રમાણે બરાબરમાં તથા નીચે અને / બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૪૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

અંક	અત્ર	એક	અયિ	ઓઠ	અલ્લા
એકી	એકું	આંખ	એડ	આછ	એદી
અખ	અથ	અનુ	ઓણ	અહિ	આવિ
એડી	એનું	અહો	અડા	એથી	આક
અતિ	અજ	એણી	ઓખા	અત્રિ	આણુ
ઓછું	એંટી	અંગ	અંડ	આમ	ઓણુ
અજ્ઞ	અદ્રિ	અસિ	ઓધો	અંધ	આજ
ઓખી	આઠ	આખી	એદી	આહ	આશા
ઓમ્	આજ્ઞા	આપા	આંચ	એંશી	આગું
અક્ષિ	આંટ	અરિ	ઓપું	આપ	ઓર
અમિ	આણુ	ઓન	અક્ષ	ઓડ	આક
ઓટો	ઓલો	આમ	એખ	આમ્ર	અયિ
અંખ	આચુ	ઓસ	આઢ	ઓપ	ઓલા
અલા	આગ	અલી	આદિ	અય	અંધ
એરો	અગ્ર	અન્ન	એલા	અપ	ઓઘ

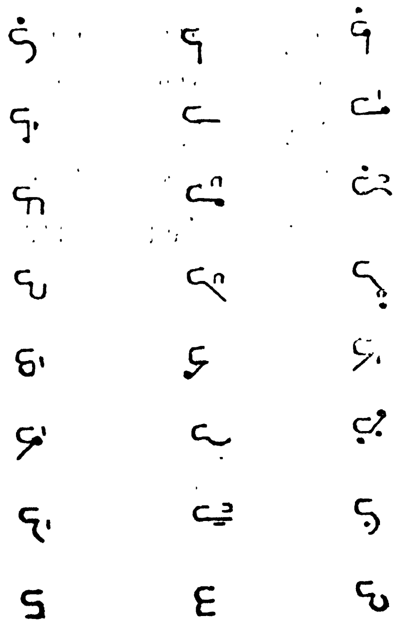
પાઠ ૪૯ મો

'ᑕ' ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) ᑕ ની સાથે પહેલા બીજા સમૂહના અક્ષરો તથા ᑌ, O, ✓,), (અને ·) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૨) ᑕ ની સાથે ચોથા સમૂહના અક્ષરો તથા ⌒, ⌣ અને ᑎ બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૩) ᑕ ની સાથે /, / અને / સગવડ પ્રમાણે બરાબર તથા નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

પાઠ ૫૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ઈક્ષુ	ઈચ્છા	ઈદ્દા	ઈતિ	ઇદં	ઈલા
ઇક્ષુ	ઈંચ	ઈતિ	ઈખ	ઈંચ	ઇછ
ઈદ્દી	ઇવ	ઈજા	ઈમ	ઈષ	ઈસુ
ઈંદ્ર	ઈદ	ઈંડા	ઈષા	ઈસું	ઈહા
ઇપ્પી	ઈંદુ	ઈંદ્રી	ઇતઃ	ઈંટ	ઇક્કા
ઇહાં	ઈક્ષા	ઈશુ	ઈસ	ઈંડુ	ઈંટ
ઇગ	ઇજ	ઇણુ	ઇન	ઇપ	ઇમં
ઈમ	ઈય	ઇર	ઇલા	ઇક	ઇઅ
ઇઈ	ઇઉ	ઓક	ઓધો	ઓછું	ઓમ્
ઓખા	ઓપ	ઓલો	ઓખી	ઓટો	ઓદા
ઓસ	ઓધ	ઓઠ	ઓપ	ઓળા	ઓડ

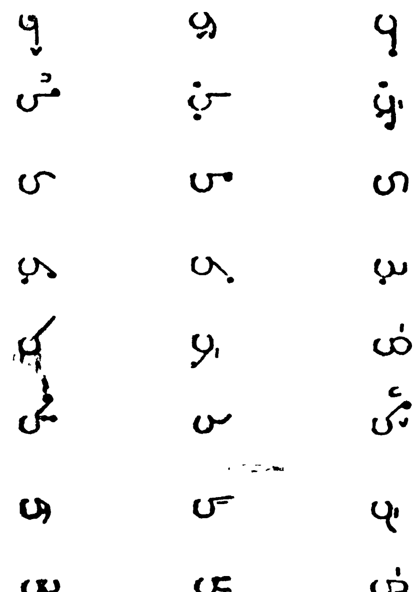
પાઠ ૫૧ મો

◡ ની સાથે બધા અક્ષરોનો સંબંધ

(૧) ∪ ની સાથે ત્રીજા અને ચોથા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ⌒ અને ⌣ બરાબરમાં લખવામાં આવે છે.

(૨) ∪ ની સાથે ✓ ની સિવાય પાંચમા સમૂહનાં અક્ષરો સગવડ પ્રમાણે ઉપર તથા નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

(૩) ∪ ની સાથે પહેલા અને બીજા સમૂહનાં અક્ષરો તથા ✓, (,) અને .) નીચેની બાજુ લખવામાં આવે છે.

પાઠ પર મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ઉગ્ર	ઉચ્ચ	ઉડુ	ઉદ્ધ	ઉપ	ઉર
ઉલ્લુ	ઉદ્દે	ઉપા	ઉકું	ઊક	ઉડાં
ઊરૂ	ઊલ	ઊસ	ઊઠ	ઊહ	ઊગ
ઊઆં	ઊંઊં	ઊંચુ	ઊંચે	ઊંટ	ઊંડુ
ઊષા	ઊંચ	ઉંદા	ઊંરૂ	ઊંકુ	ઊણ
ઊંડ	ઊંધું	ઊંહ	ઉંમા	ઉંક	ઊડ
ઊણુ	ઊંહું	ઊખ	ઊંઘ	ઊથો	ઉન
ઋતિ	ઋચ	ઊધ્	ઋજુ	ઋણુ	ઋચા
ઊચ્ચ	ઋત	ઋષિ	ઋણી	ઊનું	ઋતે
ઊહા	ઊફ	ઊની	ઉડા	ઉણી	ઋતુ
ઉક	ઉજા	ઉચ	ઉવ	ઉઅ	ઉર્જ

પાઠ ૫૩ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

અઈ	ઋતિ	એક	એઠ	અંડ	એઠી
ઓક	ઔંસ	અંકે	આગ	અજા	અદ
અડ	આલ	અસુ	ઐયો	ઐઠ	એણુ
એનું	ઐદી	ઐન્દ્ર	એથી	એન	એણે
એબ	એરો	એલા	એંટ	એંશી	એંટી
ઓખા	ઓઘ	ઓધું	ઓઠ	ઓડ	ઓષ
ઓદા	ઓપ	ઓર	ઓમ	ઓલો	ઓસ
ઈદ	નામ	અને	સાથે	તથા	તેની
થઈ	તેમાં	ત્યાં	આવો	હોઈ	પાત્ર
બની	શકે	તેણે	માટે	થાય	નથી
એવી	બહુ	તેનો	મારું	હતી	આપી
સિદ્ધિ	બેસી	કરી	એમાં	હતો	પણ
કેમ	પૂરું	શોધી	નોંધ	બધી	વિના
ગમે	તેથી	મૂકી	રાખી	છેલ્લાં	લીધું
નવી	થયા	છીએ	આમાં	કહી	રદ
તેઓ	પંખી	જેથી	બેઉ	આવી	જાય

પાઠ ૫૪ મો

સંકેત લિપિના નિયમો

૧. પ્રત્યેક લેખક સંકેત લિપિ લખતી વખતે સંકેતોને વધારે ઊંચે કે વધારે નીચે નહિ જવા દેતાં પંક્તિબદ્ધ રાખવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જો સંકેતો વધારે ઊંચાં કે નીચાં જતાં હોય તો નાનાં લખી સંકેતોનો આકાર બગાડવો ન જોઇએ, કે જેથી વાંચનારને સમજમાં પણ આવી ન શકે. જો સંકેત બરાબર લખાતાં ન હોય તો સગવડતા પ્રમાણે ઉપરથી કે નીચેથી લખવાનો પ્રારંભ કરવો જોઇએ. એટલું જ નહિ પણ વધારે નીચે કે ઊંચે જતાં શબ્દોને બે ભાગમાં વિભક્ત કરી પંક્તિબદ્ધ લખવું જોઇએ.

૨. માત્રાઓનાં સંકેતો હમેશાં અક્ષર સંકેતોના માથા ઉપર અથવા જમણી બાજુએ જ લખવા જોઇએ.

૩. અક્ષર-સંકેતને અર્દ્ધ અથવા બમણા કરનાર સંકેતને તથા ધીમા અવાજને મોટા અવાજ બનાવનાર સંકેતને તેમજ र, ऋ નાં સંકેતોને હમેશાં નીચે અથવા ડાબી બાજુએ જ લખવા જોઇએ કે જેથી વાંચતી વખતે માત્રાઓના સંકેત વિષે ભ્રમ પેદા ન થાય.

૪. સંકેત લિપિના ધીમા અવાજનાં વર્ણોની નીચે એક બિન્દુ લગાવવાથી તે મોટા અવાજવાળાં વર્ણો બની જાય છે. જેમકે—(ક) । ની નીચે બિન્દુ લગાવવાથી, (ખ) ! અને (ઇ) ⊏ ની નીચે બિન્દુ લગાવવાથી (ઈ) ⊏̣. જો ધીમા તથા મોટા એ બે અવાજોની સિવાય ત્રીજા કે ચોથા પ્રકારનાં જેટલાં અવાજો બનતાં હોય તેમની નીચે તેટલાં બિન્દુઓ

લગાવી દેવાં જોઇએ. જેમકે, સ શ ષ ✓, .✓, ..✓ આજ પ્રમાણે અન્ય ભાષાઓમાં પણ એક વર્ણનાં અનેક અવાજો થાય છે. જેમકે તામિલ ભાષામાં લ ના ત્રણ અવાજો થાય છે.

૫. સંકેત લિપિમાં વિસર્ગ ગુજરાતીની માફક જ લગાવવામાં આવે છે.

૬. જોડવામાં આવતાં સંકેતોમાં એવો સંદેહ પેદા ન થાય કે આ બિન્દુ પહેલા સંકેતનું છે કે બીજા સંકેતનું, એટલા માટે પહેલા સંકેતના અંતમાં આગળ-પાછળ અથવા ઉપર નીચે આવશ્યકતાનુસાર ડેશ બનાવી બીજો સંકેત લખવો જોઇએ.

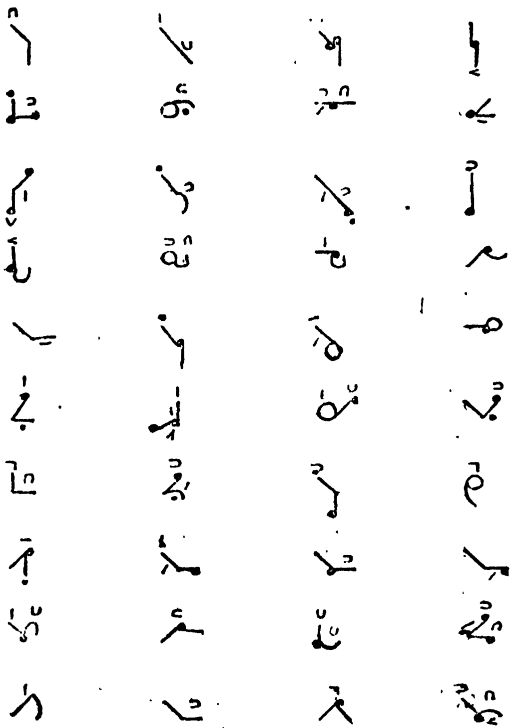
પાઠ ૫૫ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

તમે	પેલા	મારું	એણે	મારુ	ભાઈ
એક	ત્રણ	ચાર	પાંચ	સાત	આઠ
દશ	વીશ	તીશ	એંસી	નેવૂં	લાખ
કોટિ	ત્યાં	ક્યાં	બાપૂ	મામા	નાના
મામી	નાનું	દાદા	ભ્રાતા	દાદી	ભાભી
સાસુ	સાળો	માશી	રાત	સાંજ	રવિ
સોમ	બુદ્ધ	ગુરુ	શનિ	શુક્ર	વાર
જૂન	ચૈત્ર	જુડ	પોષ	માઘ	સાલ
ઘંટા	કાળ	ગાના	સુર	વાજુ	વીણા
શીટી	રાગ	કાનાં	નાક	શીર	માથું
વૈર	પગ	હાથ	કર	મુખ	વાળ
ખાળ	નાણો	દાંત	જીભ	જાંઘ	પાળ
ચોખા	ઘઊં	દાળ	બાંસ	કીડી	કેળાં
દ્રાક્ષ	બળ	જુસ્સો	ગુસ્સો	રાખ	છાસ
ચહા	ડોરી	બોરી	હોળી	થેલી	ડબ્બો
બાગ	પુલ	રેતી	ફૂલ	ઝુલો	ખૂણો
ખાંચો	જાળી	હુક્કો	હુંડી	મુડી	ડાકૂ

પાઠ ૫૬ મો

ગુજરાતીમાં લખો

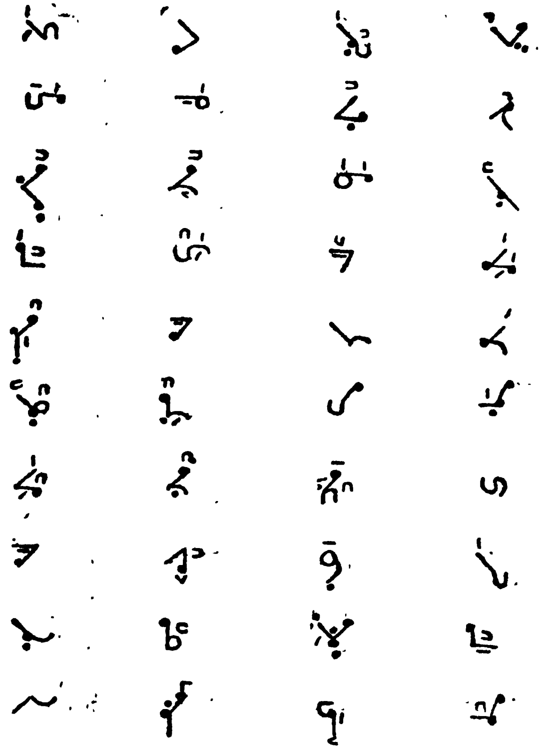
પાઠ ૫૭ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ઈષ્ટ	આલુ	મણિ	રાગ	ઊડી	ઊંધ
ઓજ	ઓળો	પાંચ	કણો	કાઠું	કાય
કાર	કાસ	કાલું	કૂટી	કોટી	કમ
ખાલી	ખાંભો	ગરો	ગૂઇ	ચૂડ	ચાંટ
ખૂંચ	ચોડ	ડાર	ગોગું	છેડ	છોછ
ડોડ	જૂડી	ખાંચ	વદી	ખોઈ	ચૂંસુ
થાટ	ટોળો	થાપ	ખોફ	જંપા	જાગી
ખોર	દાવો	છોતો	થાલ	ટોટો	ગૌડ
ધાની	ધ્રાંશ	નંદ	ગોસ	ધાપ	ભીત
નાડ	ગૌરી	નારી	નેતી	નેડો	નોર
ધાંસી	પાટી	પાશા	પેડું	પ્રતિ	ગ્રીવા
પ્રુફ	પ્રેંખ	ધોડે	ફળું	ખાન	ફના
જવ	દાર	ખાતી	ધોયું	બિંદુ	ખુફ
ઢાયું	ધોંસ	ભઠ્ઠો	ભંડ	ચડી	ભય
દાંડી	દીન	ચણ	દ્રોણ	ભૂપ	છાયો
ભદ્ર	ભસ	ભાલ	ભેળી	ભય	ભાંડ

પાઠ ૫૮ મો

ગુજરાતીમાં લખો

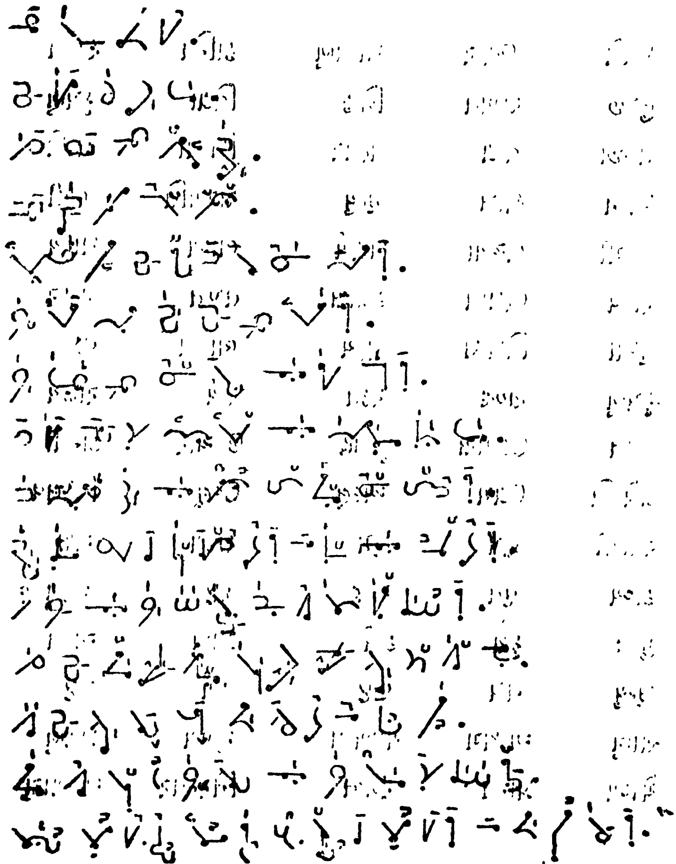
પાઠ ૫૯ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

માંડ	મૂઈ	મૂઓ	મૂડો	વેડા	વેણું
વેધ	હાર	છોડ	ભૂંડું	હીંગ	સીર
પટી	ઝીણા	ટોપી	ગોળી	સાદ	સીધે
ધોધા	ધોંચ	રૂપ	રૂત	ચળ	ચીકુ
ટૂંકી	લેખી	મેળ	વેળ	આંસુ	એવો
રાડો	ટાણો	દુંદ	ત્રીજે	રગ	પૂરી
સોંફ	વમી	દૂધ	શીરી	દ્રાવ	સ્ત્રી
ભઠ	મૂઉં	શેડા	કઈ	ચુંગી	ચોકી
રોઢો	સાચી	લવ	રેખા	વકી	સારો
ભેટ	ચીપ	છેલ	સફા	સોંધુ	સંત્રી
વળ	સાથી	સુખી	વેહ	સેંથો	સુગ્ર
વેળુ	કંપ	વાંઢ	મોક્ષ	બાપ	લેપ
સમ	વીણો	વાત	વેલ	વેદી	માજી
વેશ	સરું	ધોડી	મણ	ભોગી	માતા
મંદ	મેથી	સાર	બેંક	રેલ	ભૂલ
બન્ને	ભૂષા	માળી	સાલો	અંત	રીત

પાઠ ૬૦ મો

ગુજરાતીમાં લખો

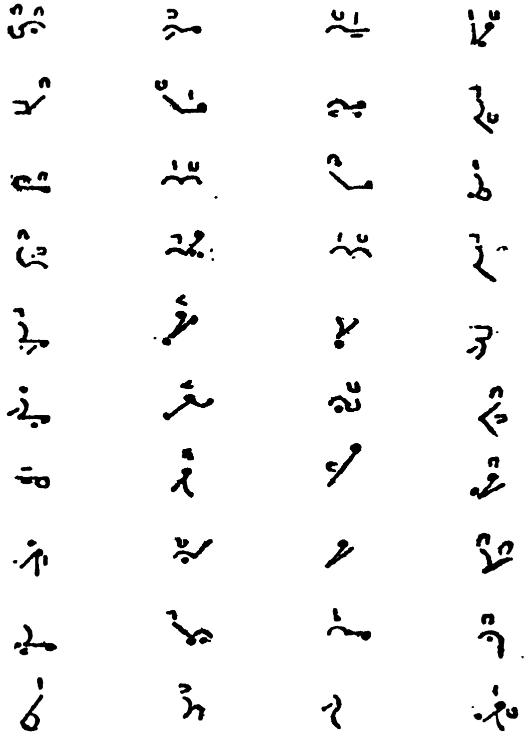
પાઠ ૬૧ મો

સંકેત લિપિમાં લખો.

ધ્વનિ	ઉદ્ધાર	માખણુ	ક્રાન્તિ	શક્તિ
તુચ્છ	સખત	જિહ્વ	વિદ્યા	કૃપણુ
લચ્છા	વાદ્ય	પત્થર	મિથ્યા	ઋષિ
ધ્વજા	શ્વાસ	મૃત્યુ	સમ્મતિ	ભઠ્ઠી
લક્ષ્મી	બચ્ચા	સદ્ધર્મ	ભાગ્ય	માન્ય
રોપ્ય	ઉત્થાન	કલાસ	તખ્ત	ટક્કર
પૃથ્વી	વિશ્રામ	મૂલ્ય	ભાજ્ય	વક્ર
કૃપણુ	શબ્દ	રક્ત	સૂર્ય	રાજ્ય
ભક્ત	ઉલ્લાસ	દુઃસહ	ઉચ્ચાર	કાન્તી
જ્યોતિ	ઉદ્યમ	અલ્લૂ	ઉલ્લૂ	વિપ્લવ
સ્વામી	નૃપ	ગુપ્ત	શુક્લ	ચક્ષુ
કાવ્ય	વૃત	ચન્દ્ર	દુષ્ટ	ઋણુ
પુનઃ	કૃશ	કાર્ય	પ્રાણુ	અન્ત
મૃત્યુ	નમ્ર	ભ્રષ્ટ	કર્મ	પુષ્ટ
તાણુ	આશ્રમ	યોગ્યતા	મુખ્ય	ગ્રહણુ
યોગ્ય	પ્રાન્ત	રંજન	નિરન્તર	અભ્યાસ

પાઠ ૬૨ મો

ગુજરાતીમાં લખો

પાઠ ૬૩ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

૧. જેઠ માસના તડકામાં પણ કુવાનું પાણી ઠંડુ હોય છે.
૨. મેં વનમાં ચાર ચિત્તા અને આઠ રીંછ જોયા.
૩. આ વર્ષે ઘઉં, ચણા અને મઠ ખૂબ જ સસ્તાં છે.
૪. રામના હાથમાં એક ચાંદીનો નાનો લોટો હતો.
૫. રામ અને હરિ શનિ તથા રવિવારે રજા ઉપર હતા.
૬. મારા ઘરે દશ ઘોડા અને આઠ હાથી છે.
૭. મારા ઘરની પાસે લીંબડો હોવાથી ઠંડી હવા આવે છે.
૮. તેના માતા અને પિતા બન્ને કાશીની યાત્રાએ ગયાં છે.
૯. પોષ તથા માઘ માસમાં પાણીનું હિમ બની જાય છે.
૧૦. મારા બાગમાં દશ વૃક્ષ આંબાનાં તથા આઠ દ્રાક્ષની વેલ છે.
૧૧. તેની પાસે એક કોટ, એક ધોતીયું તથા એક ટોપી હતી.
૧૨. સોનું, ચાંદી, તાંબુ તથા લોઢાની અહીં એક ખાણ છે.
૧૩. અહીંના લોકોની બોલ-ચાલ હિન્દી ભાષામાં થાય છે.
૧૪. મારા હાથમાં હીરા, મોતી, પન્ના તથા માણેકની માળા છે.
૧૫. સવાર સાંજ કસરત કરી શરીરની રક્ષા કરો.

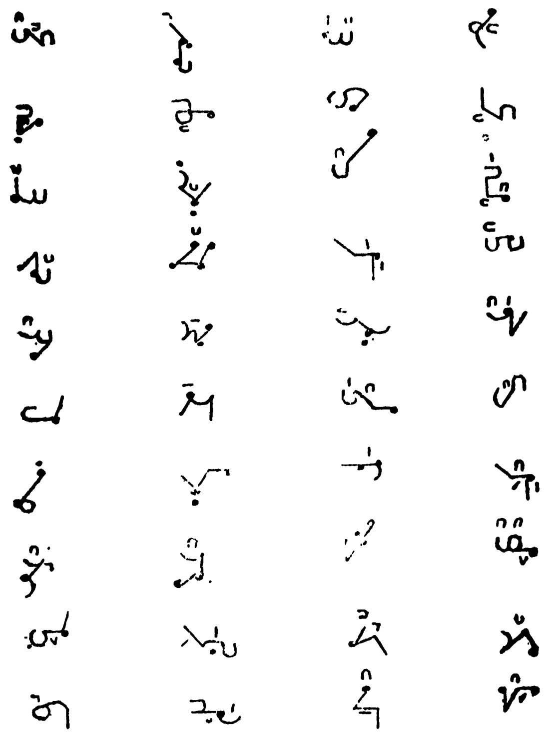
પાઠ ૬૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

બચાવવું	બનાવવું	શરમાવું	લટકવું	લડાવવું
સજાવવું	બતાવવું	સમારવું	ભોગવવું	મેળવવું
ભરડવું	પ્રકાશવું	વરસવું	વિદારવું	ઉજડવું
બિરાજવું	સમર	ઉધારવું	અરઘવું	વર્ણવું
ભજવું	કરવું	શોભવું	સેવવું	મળવું
લડવું	બોલવું	ભરવું	ભમવું	દળવું
થયેલું	ગયેલું	તોડવું	ભાગવું	ભાજવું
પડવું	આવવું	મથવું	માપવું	મીંચવું
મટવું	મેલવું	મૂકવું	મોલવું	રક્ષવું
રટવું	ખેલવું	રમવું	વસવું	રડવું
રહેવું	વસવું	ઠરવું	રંગવું	રમવું
શોભવું	રિઝાવું	ભરાવું	રિસાવું	ઢોળવું
રોકવું	ખિજવું	ચિડાવું	નાચવું	નમવું
લાજવું	લેખવું	વણવું	લાંઘવું	તજવું
શોધવું	સીંચવું	જોડવું	વેડવું	વાધવું
ઊંઘવું	હોળવું	મૂકવું	ડગવું	ભણેલું

પાઠ ૬૫ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

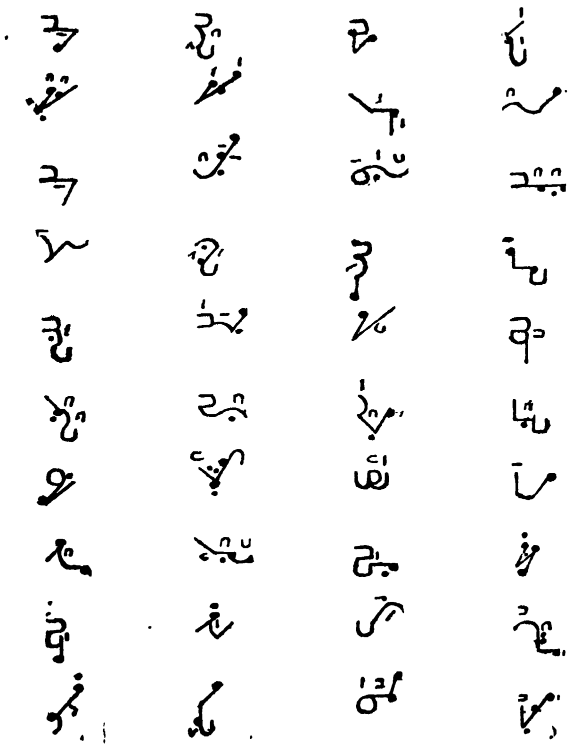
પાઠ ૬૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

આદમી	કન્યા	ગજેંદ્ર	હકીમ	લુહાર	વકીલ
લેખક	વણિક	વિધવા	શિક્ષક	શિષ્ય	ગુણજ્ઞ
શ્રમણ	ગૌતમ	ભગિની	ઓલાદ	જનતા	ચંડાલ
પુરુષ	ગણેશ	સિપાહી	ફકીર	ભત્રીજો	ડોકરી
ભરત	માનુષ	યૌવન	યુરોપ	કોંગ્રેસ	દેહાંત
કેવલી	ખેલાડી	અતિથિ	ઓરત	ઋષભ	ખાવિંદ
જનક	એલચી	અછૂત	ઈસાઈ	રૈયત	નીતિજ્ઞ
કામાંધ	આસામી	વડીલ	દીવાન	યુવક	ધર્મજ્ઞ
ઉદર	ઝવેરી	દેવતા	નાયબ	શરીર	ન્યાયી
શ્રીયુત	નાયક	દ્રાવિડ	પ્રધાન	જનની	ફિરંગી
મેધાવી	મોલવી	પંજાબ	નેપાલ	યૂનાની	મેવાડ
મકાન	મુંબઈ	ઈટાલી	ભંડારી	વરાડ	જૈપુર
ટરકી	કરાંચી	સ્પેન	સીકર	સૌરાષ્ટ્ર	લંડન
બિહાર	સુરત	બ્રિટન	જાપાન	ઈટાવા	વર્ધા
ચિતોડ	મીરોલી	નેપાલ	ભૂતાન	મેરઠ	કાબુલ
બંગાલ	ઈંદોર	સેલમ	મૈસૂર	કનોજ	જર્મન

પાઠ ૬૭ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

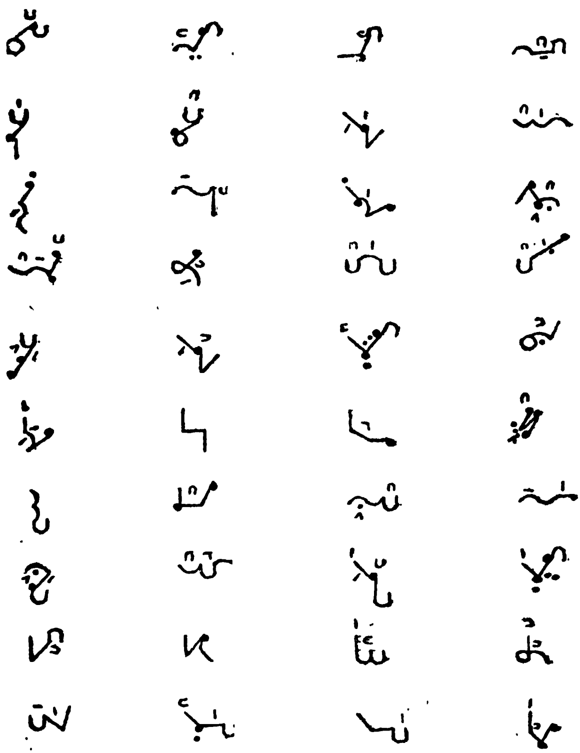
પાઠ ૬૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

સંકટ	અવાય	ટપાલ	વિનાશ	ગલતી
આગ્રહ	ગૌરવ	દુર્ગંધ	ઉદાર	પ્રમાદ
દુર્લભ	ઠંડક	બીમાર	વિયોગ	પ્રાર્થના
પ્રલય	પ્રચંડ	આસ્થા	દોલત	ચરિત્ર
વિરહ	પ્રૌઢતા	વ્યાજ	ગ્લાનિ	ઉપાધિ
ફિકર	ઈલાજ	સંકોચ	જખમ	સહન
કુશલ	દર્શન	કચરો	ધારણ	તર્જન
સંતોષ	બેકારી	ઉદ્દંડ	નજર	દૂષણ
ઉમંગ	આજારી	લાચાર	સંભોગ	વિનય
વિકટ	શીતલ	દોષિત	તપાશ	બુભુક્ષા
નિરાશ	જ્વાલા	વૈભવ	નિપુણ	યોજના
ચરબી	ગલતી	જટિલ	નારાજ	મુક્તિ
દુઃખિત	બેહોશી	ચતુર	શરમ	ભૂષણ
સવાર	માંદગી	નિભાવ	પતન	નિષેધ
ધિક્કાર	પ્રણાલી	મધુર	ધ્યાન	પ્રચુર
નિશાન	ભરમ	મનન	આયાસ	ઉદય

પાઠ ૬૯ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

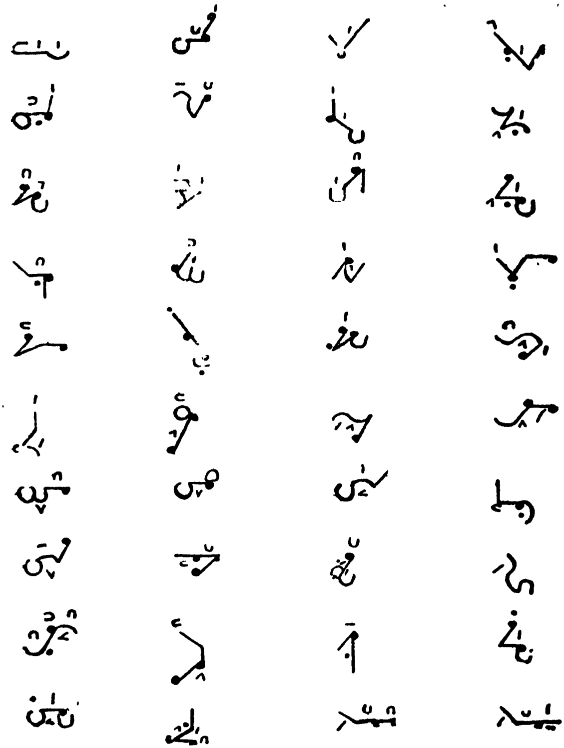
પાઠ ૭૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

કટક	સમુદ્ર	રસીદ	ગગન	લંગોટી
રૂપિયો	અટવી	કપાસ	સમાધિ	વસુધા
ગૌચર	ધનુષ	નક્ષત્ર	રંગોળી	નગદી
તળાવ	પગાર	ફણુસ	ગંધક	અટારી
બગીચો	રાજ્ય	કપોત	નગર	માફક
મિશ્રિત	ફરાળ	બટન	ભગત	પત્રિકા
રાવત	બૃહત	નિભાવ	ગાગર	તરુણ
તપેલું	વિગત	દુકાન	કૃપણ	ફાજલ
તર્જન	ખગોલ	કચેરી	પહાડ	જકાત
નિગાહ	ગામડી	અખિલ	ચનોડી	નિમિત્ત
ચમેલી	આસાન	નમાઝ	ખેચર	વિશેષ
ઔષધ	રાવત	અખૂટ	ઉરગ	ખંજર
અચલ	ચંદન	ઈનામ	સંગ્રહ	ગ્રીષ્મ
તરંગ	વ્યાયામ	ઊદર	અભ્રક	ઓજાર
ઍંજિન	અંગ્રેજ	શપથ	ગવાર	અમૃત
ટપાલ	આમિષ	આગમ	અમૃત	વિજય

પાઠ ૭૧ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

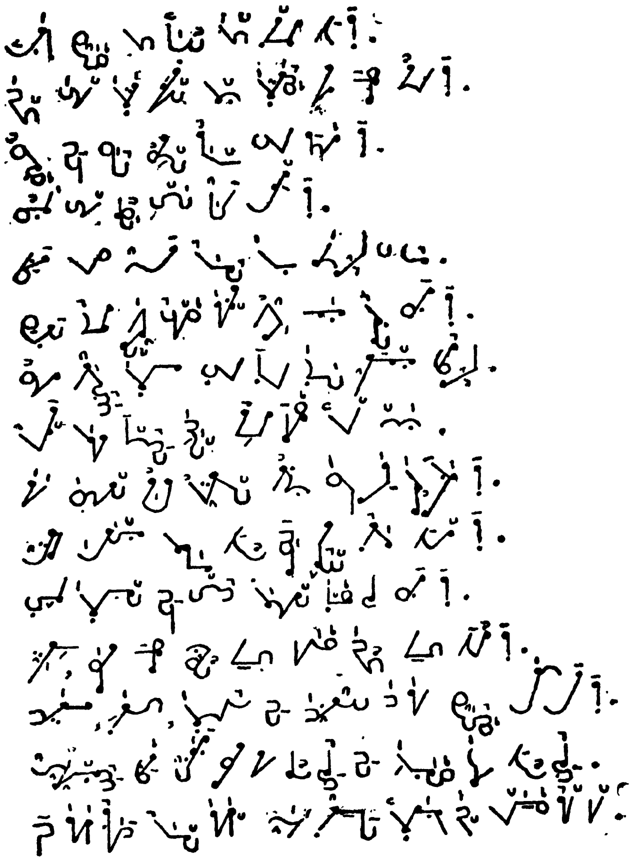
પાઠ ૭૨ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

અક્ષય	એકતા	કટુતા	રિવાજ	લક્ષણુ
વજીફો	વિદેશી	શિથિલ	ગોબર	શરમ
વિનય	ગૌચર	કદ્દર	ઘોષણા	વિહાર
જવાબ	ઠરાવ	તથાપિ	નજીક	ધ્વનિ
નિપાત	પ્રમાદ	અખંડ	કઠોર	લબ્ધિ
અજય	નિવૃત્ત	ગૌરવ	નિરાશ	પૌર્ણિમા
બહાર	લાયક	ફક્ત	બાબત	કદમ
અનેક	પ્રાર્થના	જરૂરી	વચન	વિનોદ
વિવિધ	ડાયરી	પ્રાચીન	અજ્ઞાન	વિવાદ
ગ્લાનિ	અતિથી	કદાપી	તમામ	ફરજ
ભાષણ	ખરાબ	માલૂમ	અથવા	ચટાઈ
અંદાજ	મુક્તિ	અનેરું	વકીલ	તર્જન
યદ્યપિ	વાનગી	વખત	અસીલ	મુખ્ય
આબાદ	ઉદય	ખુશાલી	આદત	ખલાસ
ઉઠાવ	આદેશ	આધાર	આરામ	તલ્લીન
ખ્યાલ	ઉત્તર	ચાવલ	ઉભય	અભય

પાઠ ૭૩ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

પાઠ ૭૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

૧. આપણા દેશનું રક્ષણ આપણા હાથમાં જ રહેલું છે.

૨. ભારત દેશની વસતી લગભગ પાંત્રીસ કરોડ છે.

૩. મુંબઈ બંદર અરબી સાગરના નજીક કિનારે આવેલું છે.

૪. અમારી કાપડની દુકાન આગરાના ઝવેરી બજારમાં છે.

૫. અમોએ જમના નદીના કિનારે ઘણા જ મોટા કાચબાઓ જોયા.

૬. વિદ્યાર્થી ભાઈઓએ લડાઈ–ઝગડા કરવા ન જોઈએ.

૭. શિશિર તેમજ હેમંત ઋતુમાં શરદી વધારે પડે છે.

૮. અમારી શિક્ષણ–સમિતિના તમામ સભ્યો અહીં વિચાર કરે છે.

૯. નગર તથા તળાવની વચ્ચે એક સુંદર બગીચો છે.

૧૦. અમારી નિશાળના પુસ્તકો આ શહેરમાં કઈ જગ્યાએ મળે છે?

૧૧. તેના ટેબલના ખાનામાં અઢાર પેન્સીલ તથા પંદર કલમ છે.

૧૨. પ્રાચીન સમયમાં યુરોપ દેશમાં રોમન રાજ્યનો ખૂબ પ્રભાવ હતો.

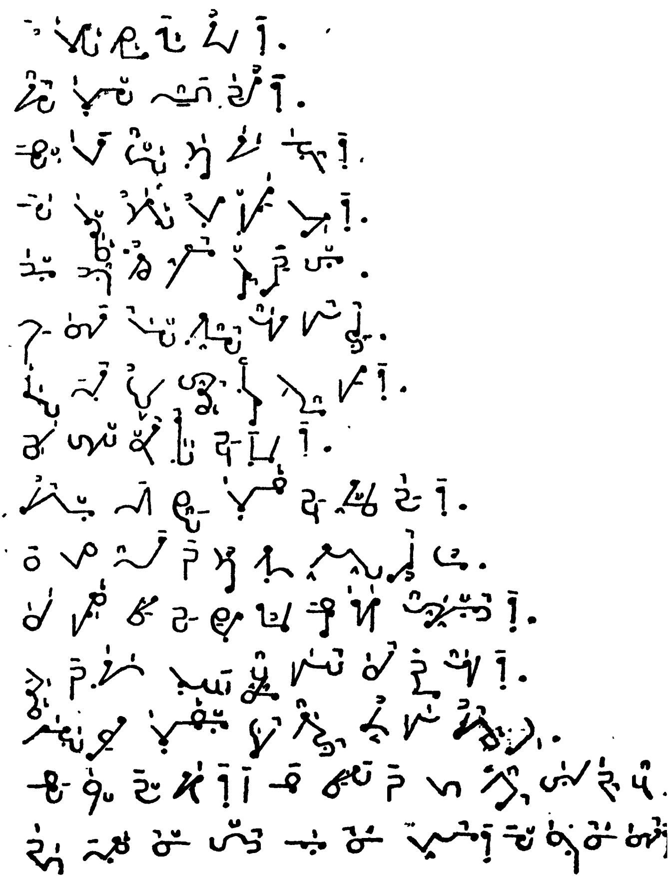
૧૩. રમેશ પોતાના મકાનનું ભાડું દર વર્ષે કેટલું આપે છે ?

૧૪. લેખકે પોતાના પુસ્તકની ભૂમિકા ખૂબ જ દક્ષતાપૂર્વક લખી છે.

૧૫. બિહારના ભૂકંપે ભારતની ગરીબ જનતાને અધિક ગરીબ બનાવી દીધી.

પાઠ ૭૫ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

પાઠ ૭૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

૧. સુંદર વચન બોલવાને કારણે પોપટને પાંજરામાં પૂરવામાં આવે છે.

૨. પુસ્તકોના પઠન–પાઠનથી બુદ્ધિનો ઘણો વિકાસ થાય છે.

૩. તેમની દુકાને પ્રત્યેક વિષયની ફાઈલ જુદી જુદી રાખવામાં આવે છે.

૪. તેમનો હિસાબ જુની ખાતાવહીમાંથી ઊતારીને મોકલી આપો.

૫. પોતાના હાથે બનાવવામાં આવેલું ભોજન ઘણું જ સ્વાદિષ્ટ લાગે છે.

૬. તેમણે પોતાના જીવનમાં અનેક સ્થળોએ ભ્રમણ કર્યું હતું.

૭. ભારતમાં મોગલ રાજ્યના જમાનામાં યુરોપથી લોકો પહેલી વાર આવ્યા.

૮. બજારમાં જાઓ તો થોડા દાડમ, નારંગી, સંતરા તથા દ્રાક્ષ લેતા આવજો.

૯. શારદા કાયદાને કારણે ચૌદ વર્ષથી ઓછી ઊંમરની છોકરીનો વિવાહ થઈ શકતો નથી.

૧૦. સંકટના સમયે પ્રત્યેક મનુષ્ય પોતાના ઈષ્ટદેવને યાદ કરે છે.

૧૧. ભોજન પચાવવાના ચૂરણની એક બાટલીની કીંમત બાર આના છે.

૧૨. લેખક, સમાજમાં સદ્‌વિચારોનો પ્રચાર કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

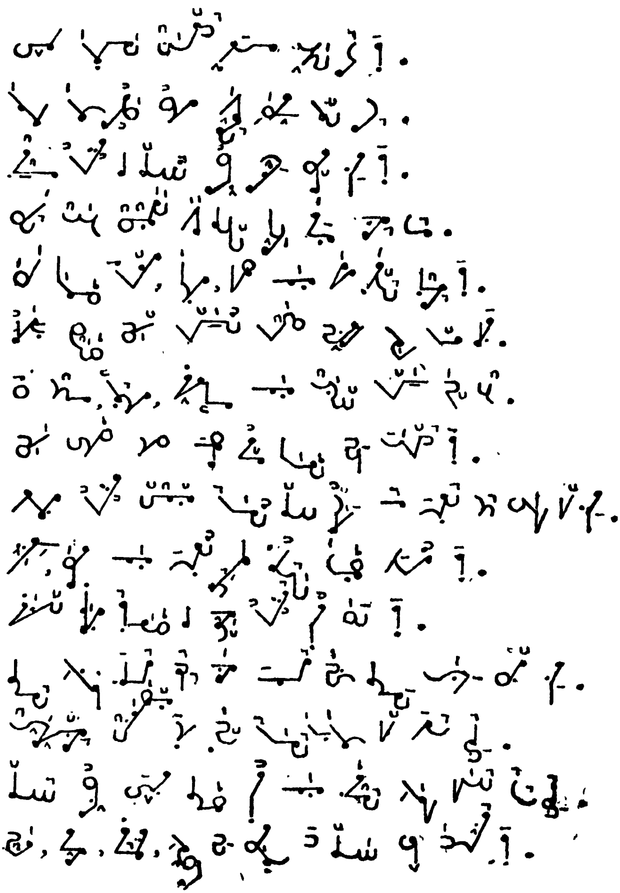
૧૩. તમે પોલીસીથી અથવા એજન્ટ બનીને કંપનીનો લાભ લઈ શકો છો.

૧૪. પ્રધાનનું ધ્યાન શાસનનો સુધાર કરવા તરફ હોવું જોઈએ.

૧૫. સત્ય બોલનાર મનુષ્યનો સર્વત્ર વિજય થાય છે.

પાઠ ૭૭ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

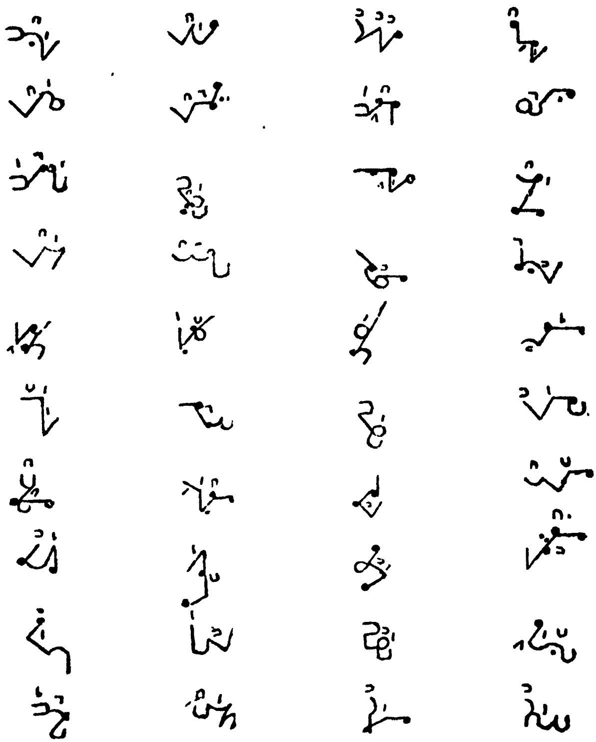
પાઠ ૭૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

૧. તમારા ખમીસમાં કેટલા બટન લાગેલા છે ?
૨. ગુલાબનાં પુષ્પોની સુગંધ ભ્રમરો લઈ રહ્યા છે.
૩. પ્રત્યેક મનુષ્યે સદૈવ ઉત્તમ ભાવના ભાવવી જોઈએ.
૪. સત્ય કથન ઉપર ધ્યાન આપવું એ હરેક મનુષ્યની ફરજ છે.
૫. આજ રાત્રે શીતલ મંદ સુગંધ પવન ચાલતો હતો.
૬. રોજ સવારે ફરવું અતિ લાભદાયક છે.
૭. બિહારમાં ચોખાની સેંકડો મીલો સ્થાપવામાં આવેલ છે.
૮. રમેશ પોતાનું રેકેટ લઈ કોલેજમાં ટેનીસ રમવા જાય છે.
૯. મોહને પોતાના જીવનનું ધ્યેય ઉચ્ચ અને આદર્શ બનાવ્યું છે.
૧૦. યાત્રામાં કુક્કર દ્વારા ભોજન બનાવવું સરળ તેમજ લાભપ્રદ છે.
૧૧. અંગદ લડાઈમાં જવા પહેલાં રાવણની સમીપ ગયો.
૧૨. આળસુ માણસ પોતાના જીવનને સફળ બનાવી શકતો નથી.
૧૩. વૈદેહીનું હરણ, રાવણને માટે મરણનું કારણ બની ગયું.
૧૪. વાદળાંની ગર્જના, વિજળીની ચમક તથા પ્રગાઢ અંધકાર ભયંકર જણાતાં હતાં.
૧૫. ચારિત્ર આત્માનું ભૂષણ છે. માટે ચારિત્રની રક્ષા કરવી જોઇએ.

પાઠ ૭૯ મો

ગુજરાતી લિપિમાં લખો

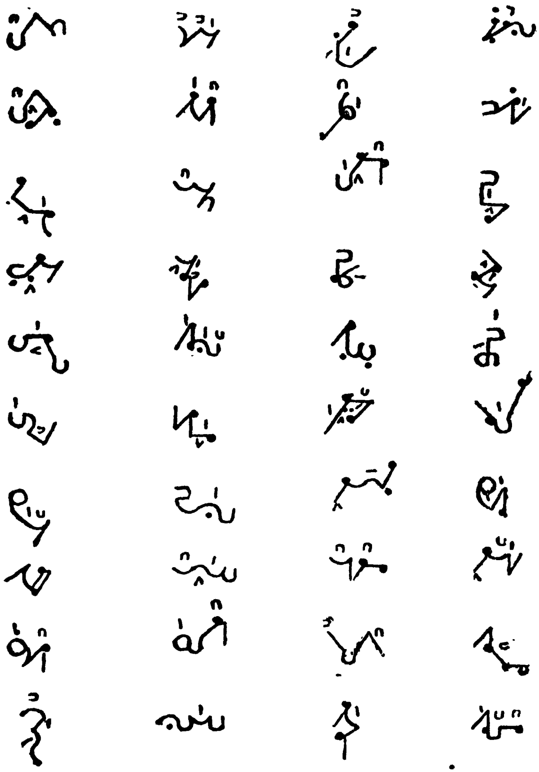
પાઠ ૮૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

અદ્ભુત	ઇશ્વર	કઠિનતા	ચિત્રકૂટ	હોશિયાર
ગુજરાત	લશ્કર	વકીલાત	રામાયણ	વિનિમય
વનવાસ	હકીકત	સંસ્કાર	ખજાનચી	છાત્રાલય
જ્યોતિષ	કલ્પિત	તદબીર	જવાહિર	તકરાર
શિકાયત	દાનવીર	નાગરિક	સમ્મેલન	ચપરાસી
નિરાધાર	પરાધીન	હાનિકર	ઇન્સાન	ગફલત
નિશ્ચય	જ્વલંત	ખાસિયત	વિજ્ઞાપન	સગરતા
અનુગામી	પ્રતિપક્ષી	દિનરાત	વિભૂષિત	તપસ્વી
પંચાયત	ગુરુકુલ	શૂરવીર	ગણધર	ચોવિહાર
પ્રતિષ્ઠા	પ્રવચન	ફુટબોલ	અધીનતા	ધનવાન
નિમંત્રિત	બજરંગ	ગફલત	બ્રાહ્મણ	ભૂતકાલ
અનુપમ	પ્રત્યક્ષ	ભરતાર	માનસિક	દુરાચાર
દુરસ્ત	યથોચિત	તલવાર	આજીવન	રચયિતા
દુરાગ્રહ	મધ્યમ	બુધવાર	ભયાનક	દેવલોક
મુશ્કેલ	અન્યાય	તફાવત	પરમાણુ	બેપરવા
મેળવણી	રણધીર	પટવારી	સંચાલક	પુનરપિ

પાઠ ૮૧ મો

ગુજરાતીમાં લખો

પાઠ ૮૨ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

ક્ષમાવાન	ગૃહસ્થ	લખાવટ	વસ્તુતઃ	દેવલોક
નેકનામી	પરેશાન	એક્સૂર	વીતરાગ	હરિજન
પ્રતિનિધિ	ખટપટ	દાળભાત	માનસિક	ભયંકર
દાક્ષિણ્ય	પ્રવાહિત	ભરપૂર	ગભરાટ	જનપદ
ફોજદારી	ઘનઘોર	દેશાટન	તસવીર	મારવાડ
મજહબ	પરિણામ	ખાનદાન	સમુદાય	ગણપત
તજવીજ	સ્વદેશી	જમાદાર	મતલબ	નાસ્તિક
જઘન્ય	આલોચન	વિવરણ	ગરદન	મિલકત
હિમાલય	ભગવાન	ગુણવત	મુસાફરી	રજપૂત
આક્રમણ	પારસલ	ખાસિયત	આસ્તિક	વ્યાપાર
દલવાડી	ડાક્ટર	જૈનાગમ	ઉત્સાહ	સાહિત્ય
પુરુષાર્થ	અશક્ય	અનાયાસ	કારીગર	વિશેષણ
ફેરફાર	પરસ્પર	કેળવણી	મનસ્વી	સહકાર
ખિદમત	ઇંગ્લિશ	અધિકાર	પરિષદ	પ્રયોજન
નિયમિત	સંકલ્પ	વિશેષતા	પૂર્વજ	અધ્યાપક
તનમન	આગેવાન	અંગીકાર	જગવાન	ચૂડામણી

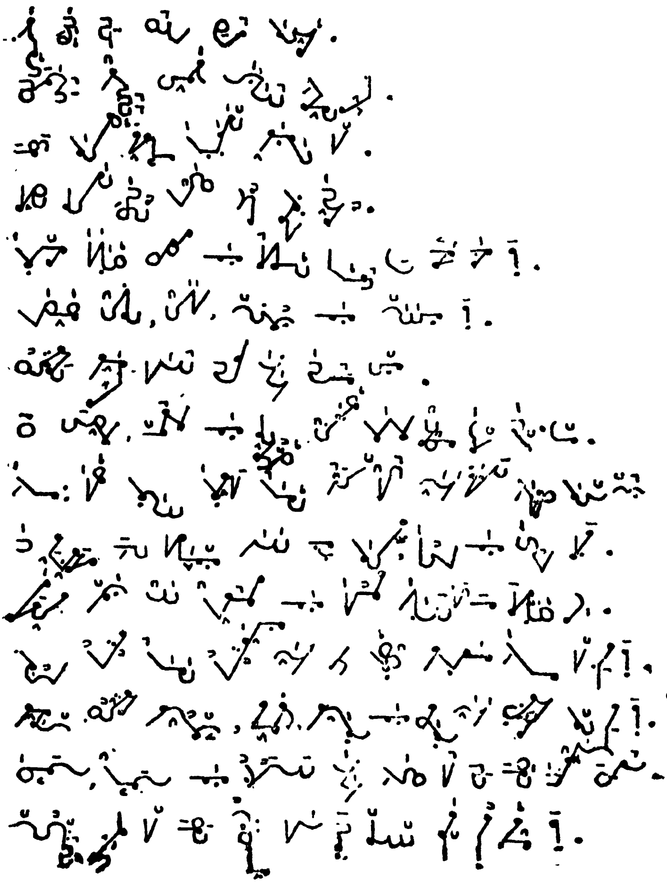
પાઠ ૮૩ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

રાજધાની	ધાર્મિક	કર્મવાદ	વરદાન	તરકારી
શરુઆત	દુર્યોધન	ખિલાફત	શૂરવીર	દિલગિર
અત્યાર	દાર્શનિક	ગજાનન	તપશીલ	ધાર્મિક
વફાદાર	દૃષ્ટિપાત	ગુજરાતી	દયાનિધિ	નટખટ
ખુશામત	પારિતોષિક	ગુરુવાર	વસૂલાત	દુષ્ટતા
સદાચાર	પુણ્યવાન	ભગીરથ	સમર્થન	પક્ષપાત
તટસ્થ	બહિષ્કાર	ભયાનક	ડોળદાર	બાલબોધ
ઉપદ્રવ	માજિસ્ટ્રેટ	વજ્રપાત	વિકસિત	નાલાયક
રોજગાર	યાદગીરી	સિફારસ	સોમવાર	બેપરવા
ગંભીરતા	વિદ્યાર્થી	સર્વથા	હંસરાજ	મોજમજા
નિરીક્ષણ	વર્તમાન	વિદ્યાલય	તપોવન	રઘુપતિ
માનનીય	સત્યાગ્રહ	દામોદર	દુશ્મન	નીતિમાન
સાધારણ	વિદ્યમાન	નરપતિ	પક્વાન	મધ્યમ
રવિવાર	રાષ્ટ્રભાષા	પરનાર	નામઠામ	યદ્યપિ
પ્રસ્તાવ	કર્તવ્ય	ભયંકર	મેઘરાજ	ભારરૂપ
મજબૂત	શ્વેતાંબર	કોંગ્રેસ	લોકનાયક	મહાવીર

પાઠ ૮૪ મો

ગુજરાતીમાં લખો

પાઠ ૮૫ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

૧. ચાણાક્ય રાજનીતિનો ધુરંધર વિદ્વાન્ હતો.

૨. અકબર, શાહજહાં તથા જહાંગીર મોગલ બાદશાહ હતા.

૩. બીકાનેરના મહારાજા ફેબ્રુઆરીમાં યુરોપ ગયા હતા.

૪. પાઠશાલાની સ્થાપના વખતે મોટો ઉત્સવ ઊજવવામાં આવ્યો.

૫. આ મહેલના ભોંયરામાં અનેક સુરક્ષિત તિજોરીઓ છે.

૬. સભ્યોએ અત્યન્ત પ્રસન્નતાપૂર્વક સભાપતિનું સ્વાગત કર્યું.

૭. અમેરિકાના પુરાતન નિવાસીઓનો ઇતિહાસ મળતો નથી.

૮. સ્થાનીય ચેમ્બરના અધ્યક્ષ સરકારી પ્રસ્તાવથી સહમત છે.

૯. આ મસ્જિદનો દરવાજો સાગના લાકડાંનો બનાવેલો છે.

૧૦. તે સમાચારપત્રમાં સમાજવિરોધી સમાચાર છપાયાથી સમાજમાં ખળભળાટ મચી ગયો.

૧૧. વૉટરલુ રણક્ષેત્રમાં ફ્રાંસીસી સેનાનો પરાજય થયો હતો.

૧૨. સભાપતિએ સભાસદોને સંગઠ્ઠન અને સહાયતાની પ્રાર્થના કરી.

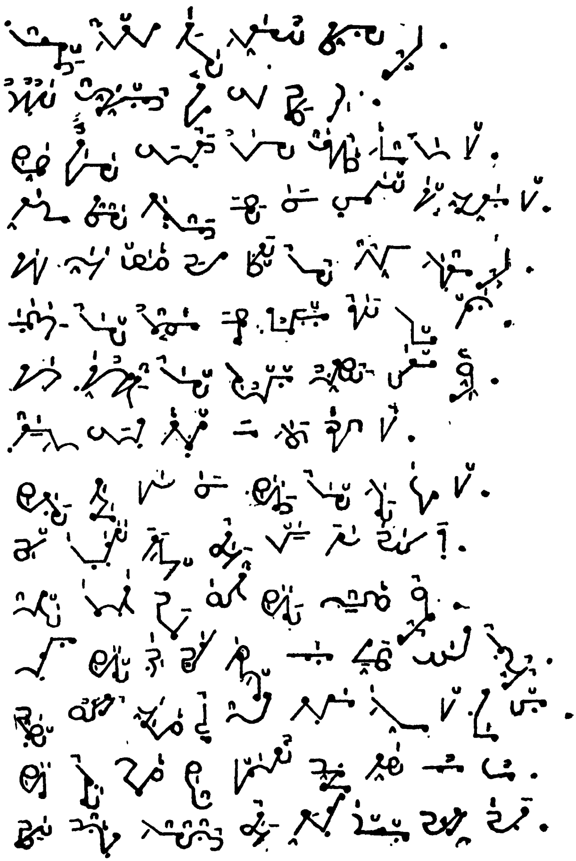
૧૩. પ્રત્યેક મનુષ્યે થોડો શારીરિક વ્યાયામ અવશ્ય કરવો જોઇએ.

૧૩. યુરોપીય યુદ્ધના ઇતિહાસમાં ભારતીય સેનાનું કર્ત્તવ્ય-પાલન સુવર્ણાક્ષરે લખવામાં આવશે.

૧૫. ગ્રામધર્મની રક્ષા કરવી એ પ્રત્યેક નાગરિકની પવિત્ર ફરજ છે.

પાઠ ૮૬ મો

ગુજરાતીમાં લખો

પાઠ ૮૭ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

૧. મનુષ્ય સંગઠન, સદાચાર અને સરળ વ્યવહારથી સંસારમાં વિજયી બની શકે છે.

૨. તમારા મિત્રની ચિકિત્સા કયા દાક્તરે કરી ?

૩. તે ફેક્ટરીના મેનેજરની સાથે કાંઈ ઓળખાણ નથી.

૪. ખરાબ મનોવૃત્તિવાળા મનુષ્યનો વિશ્વાસ કરવો બીલકુલ અનુચિત છે.

૫. પોતાની સ્થિતિ અનુસાર બધાંનો અતિથિ સત્કાર કરવો જોઇએ.

૬. માનવ–ઇતિહાસમાં પ્રાચીન ભારતીય સભ્યતાને અતિ પૂજનીય સ્થાન આપવામાં આવેલ છે.

૭. સંપાદકે તે આંદોલન સંબંધી સમાચારને અધિક મહત્વ આપ્યું નહિ.

૮. પ્રત્યેક મનુષ્યે પ્રતિદિન થોડા સમય સુધી પ્રાકૃતિક સૌન્દર્યનું નિરીક્ષણ કરવું જોઇએ.

૯. તે ઘણો જ બળવાન, ધનવાન, શીલવાન અને બુદ્ધિમાન મનુષ્ય છે.

૧૦. અપંગ તેમજ અસહાય મનુષ્યોની સહાયતા કરવી એ પ્રત્યેક મનુષ્યનો ધર્મ છે.

૧૧. થાણદાર, જમાદાર, ચોકીદાર તથા સુબેદારે દુષ્કાળપીડિત લોકોને ખૂબ જ સહાયતા કરી.

૧૨. તે કરારનામા અનુસાર મશીનરી ઉપર કામ કરનાર મજુરે હવે કેવળ દશ જ કલાક મહેનત કરવી પડશે.

૧૩. અસત્ય, અહંકાર, હિંસા, ચોરી, વ્યભિચાર આદિ અવગુણોનો ધાર્મિક મનુષ્યે અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઇએ.

૧૪. સદાચાર તથા અહિંસાના પાલનથી સુખ–શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૫. જોધપુરના વર્ત્તમાન મહારાજાએ દુષ્કાળપીડિત લોકોને તથા પશુઓને તન–મન–ધનથી ઘણી જ સહાયતા આપી ઉપકાર કર્યો.

પાઠ ૮૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

કોનામાં વધારે શક્તિ છે એ વિષે એકવાર મનુષ્ય અને સિંહ વચ્ચે વાદવિવાદ થયો. આ વાદવિવાદને પરિણામે તેઓ એકબીજા પરસ્પર જોરજોરથી બોલવા લાગ્યા.

મનુષ્યને તો બીજું કાંઈ ન સૂઝયું પરંતુ તેણે, સિંહની પીઠ ઉપર મનુષ્ય સવાર થએલ છે એવી એક છબી સિંહને બતાવી અને કહ્યું કે જો, મનુષ્યમાં એવી શક્તિ હોય છે કે તે સિંહ ઉપર પણ સવાર થઈ શકે છે.

સિંહ આ છબી જોઇને હસ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે, જો છબી પાડનાર માણસને બદલે સિંહ હોત તો હું તમને એવી છબી બતાવી શકત કે જેમાં સિંહ મનુષ્યની પીઠ ઉપર સવાર થએલો હોત.

પાઠ ૮૯ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

એક બાદશાહે રાજદરબાર માટે એક મોટું આલીશાન મકાન બનાવવાનું શરૂ કર્યું, પરંતુ તે મકાનના વચલા હૉલ માટે એક સીધા મોટા લાકડાના આડહરની આવશ્કતા પડી પણ એવું મોટું લાકડું આસપાસના શહેરમાં ક્યાંય મળ્યું નહિ.

બાદશાહે દરેક સૂબા ઉપર હૂકમ મોકલ્યો કે, રાજમહેલ માટે એક મોટા સીધા આડહરની આવશ્કતા છે માટે તપાસ કરીને મોકલો. ખૂબ જ તપાસ કર્યા બાદ એક જગ્યાએ જોઇએ એવો આડહર મળ્યો. બાદશાહને આડહરની ખૂબ જ ચિંતા હતી એટલા માટે આડહર પ્રાપ્ત થયાના સમાચાર મળતાં જ બાદશાહ પ્રાતઃકાલમાં દરબારના લોકોને સાથે લઇને જોવા માટે આવ્યો.

બાદશાહની સાથે સેંકડો માણસો તે આડહર જોવા આવ્યા હતા. તેમની સાથે એક ગાંડોઘેલો ફકીર પણ ત્યાં આવ્યો હતો. તે ફકીર આડહરની પાસે ગયો અને નીચા નમીને ચૂપકીથી કાંઈ કહેવા લાગ્યો અને પછી દૂર જઇને ઊભો રહ્યો. બાદશાહે આ જોઈને ચકિત થઈ તે ફકીરને પૂછ્યું કે, બાબા ! તમે આ લાકડાના થાંભલાને શું કહ્યું અને તેણે શો જવાબ આપ્યો ?

ફકીરે બાદશાહના આ કથનના ઉત્તરમાં કહ્યું કે, મેં એને પૂછ્યું કે, હે આડહર ! તારામાં એવી તો શી ખૂબી છે કે, બાદશાહે તને તપાસ કરીને આટલે બધે દૂરથી મંગાવ્યો અને બાદશાહ રાજદરબારીઓની સાથે તને જોવા માટે આવ્યા ? તે આડહરે મૂક-ભાષામાં મને જવાબ આપ્યો કે, ' સીધાપણું. '

પાઠ ૯૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

એક માળી અને એક કુંભારે સાથે મળીને એક ઊંટ ખરીદ્યું. અને બન્ને સાથે પરદેશ જવા માટે રવાના થયા. કુંભારે ઊંટની પીઠ ઉપર માટીનાં વાસણ ગોઠવ્યાં અને માળીએ પીઠની બીજી બાજુ શાકભાજીનું પોટલું બાંધ્યું.

રસ્તામાં ઊંટ ગરદન વાંકી કરી માળીની શાકભાજી ખાવા લાગ્યું અને થોડીવારમાં બધી શાકભાજી ખાઈ ગયું. કુંભાર આ દૃશ્ય જોઈ હસતો રહ્યો અને મનમાં એમ સમજતો રહ્યો કે, મારાં માટીનાં વાસણોને કાંઇ હરકત પહોંચવાની નથી.

પરંતુ જ્યારે ઊંટ બધી શાકભાજી ખાઇ ગયું ત્યારે તેની પીઠ ઉપરનો એક બાજુનો બોજો હલકો થઇ ગયો અને તેથી બીજી પીઠ ઉપર લાદેલાં માટીનાં વાસણો સરકી ગયાં અને જમીન ઉપર પડવાથી તેનાં ટૂકડેટૂકડાં થઇ ગયાં.

આ દૃશ્ય જોઈ માળીએ કુંભારને કહ્યું કે, "કોઇના નુકશાન ઉપર હસવું એ સારું નથી."

પાઠ ૯૧ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

એક બાદશાહ ખૂબ જ પ્રમાણિક હતો. તે સાચા અને પ્રમાણિક માણસોને ખૂબ જ ચાહતો હતો.

એક દિવસ તે બાદશાહ જેલખાનામાં કેદીઓને જોવા ગયો. ત્યાં તેણે એક કોટડીમાં બે બંદીવાન કેદીઓને જોયા.

બાદશાહે તે બન્ને કેદીઓને પોતાની પાસે બોલાવીને પૂછ્યું કે, તમે એવું શું ખરાબ કામ કર્યું કે જેને કારણે તમારે જેલખાનામાં આવવું પડયું ?

એક કેદીએ જવાબ આપ્યો કે, મારી અને ન્યાયાધીશ વચ્ચે શત્રુતા હતી એટલા માટે મને તેમણે બેગુનેગાર હોવા છતાં સજા આપી દીધી અને મને જેલમાં પુરાવી દીધો.

બીજા કેદીએ કહ્યું કે, મેં ૧૦૦) રૂપિયાની ચોરી કરી હતી એટલા માટે મને જેલની સજા આપવામાં આવી. ન્યાયાધીશનો એમાં કાંઇ વાંક નથી. વાંક તો મારો જ છે. મેં જેવું કામ કર્યું, તેનું મને તેવું ફળ મળવું જોઈએ.

બાદશાહ આ કેદીના સત્ય બોલવાથી ખૂબ ખૂશ થયા અને તેમણે ખૂશ થઇને તે કેદીને એમ કહ્યું કે, આ દુષ્ટ લોકોની સાથે તારે રહેવું સારું નથી અને બીજા ચોરને બાદશાહે કહ્યું કે, તું અસત્ય બોલે છે એટલા માટે તારો અપરાધ માફ થઇ શકે એમ નથી.

પાઠ ૯૨ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

એકવાર બે મિત્રો જંગલમાં જઇ રહ્યા હતા. રસ્તામાં બન્નેએ એવો નિશ્ચય કર્યો કે, જો આપણી ઉપર કોઇ સંકટ આવી પડે તો એકબીજાને સહાયતા આપવી.

આ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી તે બન્ને મિત્રો જંગલમાં જઈ રહ્યા હતા એટલામાં તો એક ઝાડીમાંથી એક રીંછ નીકળ્યો. રીંછને જોતાં જ બન્નેનાં હાજાં ગગડી ગયા. તેમાંનો એક મિત્ર તો ડરનો માર્યો ભાગી ગયો અને એક ઝાડ ઉપર ચડી ગયો.

બીજો મિત્ર એકલો રહી ગયો. તેને બચવાની એક યુક્તિ સુઝી આવી. તે ઝટ જમીન ઉપર મડદાંની માફક ઢળી પડયો. રીંછ તેની પાસે આવ્યો અને પોતાના નાક વડે તેનું મોઢું અને કાન સુંઘવા લાગ્યો. જ્યારે તે રીંછને એમ લાગ્યું કે, આ માણસ શ્વાસ લેતો નથી તેમજ હાથ–પગ પણ હલાવતો નથી માટે તે મરી ગયો હોવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે તે બીજા મિત્રને મરી ગએલો સમજી રીંછ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. જ્યારે રીંછ બહુ દૂર નીકળી ગયો ત્યારે તે મડદાંની માફક પડેલો મિત્ર બેઠો થઇ ગયો અને તેનો પે'લો મિત્ર પણ વૃક્ષ ઉપરથી નીચે ઉતરી તેની પાસે આવ્યો.

જે મિત્ર રીંછને જોતાં જ ડરનો માર્યો વૃક્ષ ઉપર ચડી ગયો હતો તે તેના સાથીને પૂછવા લાગ્યો કે, રીંછ વારંવાર તારા કાન પાસે આવીને કાંઈ કહેતો હોય એમ લાગતું હતું. આ સાંભળી બીજા મિત્રે જવાબ આપ્યો કે, હા, તે રીંછે મારા કાનમાં એવી એક વાત કહી છે જેને હું મારા જીવનભર ભૂલી શકીશ નહિ. પે'લા મિત્રે પૂછ્યું કે, એવી કઈ વાત કહી છે? બીજા મિત્રે જવાબ આપ્યો કે, તે રીંછે મારા કાનમાં એમ કહ્યું કે,

'સ્વાર્થી માણસની વાત ઉપર કોઈ દિવસ વિશ્વાસ કરવો નહિ.'

પાઠ ૯૩ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

કહેવાય છે કે, લુકમાનના માલિકે એક વર્ષે તેને કોઇ ખેતરમાં ઘઉં વાવવા માટે કહ્યું. લુકમાને ઘઉં વાવવાને બદલે તે ખેતરમાં ચણા વાવી દીધા.

જ્યારે લુકમાનનો માલિક ખેતર જોવા ગયો અને તેણે લીલાં-છમ ચણાનાં છોડવાં જોયાં તો લુકમાનને પૂછ્યું કે, મેં તો તને આ ખેતરમાં ઘઉં વાવવાનું કહ્યું હતું તો તેં ઘઉંને બદલે ચણા શા માટે વાવ્યા?

લુકમાને જવાબ આપ્યો કે, મેં ધાર્યું હતું કે, ચણા વાવવાથી ઘઉં પેદા થશે. લુકમાનની આ વાત સાંભળી માલિકે કહ્યું કે, તું કેવો ગાંડોઘેલો છે! ક્યાંય દુનિયામાં એવું બનેલું જોવામાં કે સાંભળવામાં આવ્યું છે કે, ચણા વાવવાથી ઘઉં પેદા થયા હોય!

લુકમાને માલિકને નમ્રતાપૂર્વક કહ્યું કે, આપ તો હમેશાં દુનિયાના ખેતરમાં પાપ–બીજ વાવો છો અને તેનું સારું ફળ મળે એમ ચાહો છો એટલા માટે મેં પણ મારા દિલમાં વિચાર્યું કે, જો હું ચણા વાવીશ તો ઘઉં પેદા થશે. લુકમાનની આ વાત સાંભળતાં જ તેનો માલિક વાતનો મર્મ સમજી ગયો અને પોતે તે માટે ઘણો લજ્જિત થયો.

પાઠ ૯૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

પ્રાચીન સમયની વાત છે કે, એકવાર એક ગામમાં ત્રણ માણસોએ એક જ પ્રકારનો અપરાધ કર્યો હતો. પરંતુ તેઓ જે રાજાના રાજ્યમાં રહેતા હતા તે રાજાએ તેમને ત્રણેયને જુદા જુદા પ્રકારની સજા આપી. એકને તો કેવળ સમજાવીને છોડી દીધો, બીજાને ઠપકો આપી છોડી દીધો અને ત્રીજાને ગધેડા ઉપર બેસાડી ફેરવ્યો.

પ્રધાને રાજાને પૂછ્યું કે, અપરાધ તો ત્રણેય જણાએ એક સરખો કર્યો હોવા છતાં સજા ત્રણેયને જુદી જુદી શા માટે આપવામાં આવી? રાજાએ જવાબમાં પ્રધાનને કહ્યું કે, તમે એ ત્રણેય અપરાધીનાં ખબર પૂછાવો એટલે તમને બધી વાત સમજાઇ જશે.

પ્રધાને તે અપરાધીઓના ખબર પૂછાવ્યા તો માલુમ પડયું કે, જે અપરાધીને સમજાવીને છોડી દેવામાં આવ્યો હતો તે શરમને કારણે ઝેર પીને મૃત્યુ પામ્યો છે. જેને ઠપકો આપીને છોડી દેવામાં આવ્યો હતો તે ઘર–બાર છોડી બીજા ગામમાં ચાલ્યો ગયો છે અને જેને ગધેડા ઉપર બેસાડી ફેરવવામાં આવ્યો હતો તે મદ્યપાન કરી જુગાર રમતો હતો.

જ્યારે પ્રધાનને આ બધાં ખબર જાણવામાં આવ્યાં ત્યારે રાજાએ પ્રધાનને કહ્યું કે, ભલા માણસ તેમજ નાલાયક માણસને સજા આપવામાં ફરક હોવો જોઈએ. ભલા માણસને સજા માટે ઇશારો કરવો બસ છે પણ નાલાયક માણસને ગધેડા ઉપર બેસાડી ફેરવવાની સજા આપવા છતાં પણ શરમ આવતી નથી.

પાંઠ ૯૫ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

એક દિવસ પંજાબકેસરી મહારાજા રણજિતસિંહ ફરવા નીકળ્યા હતા. ફરતાં ફરતાં જ્યારે તેઓ મેદાનમાં પહોંચ્યા ત્યારે તેમના ઘોડેસ્વારો એક બાજુ ઊભા રહ્યા અને ઘોડા ઉપરથી નીચે ઊતરી ફરવા લાગ્યા. એટલામાં એક ગરીબ મોગલ ખુલ્લી તલવાર લઈ આવી પહોંચ્યો પરંતુ તેને કોઇ જોઇ ન શક્યું પણ જેવો તેણે મહારાજા રણજિતસિંહ ઉપર ઘા કરવા માટે હાથ ઉગામ્યો કે તરત જ સ્વયં મહારાજાએ તેનો હાથ પકડી લીધો અને તે સાહસિક મોગલ ઉપર સેંકડો ઘોડેસ્વારો તૂટી પડયા. પરંતુ મહારાજા રણજિતસિંહે કહ્યું કે, ખબરદાર! એ મોગલને કોઇ મારશો નહિ. તેને મારી સામે ઉપસ્થિત કરો. મોગલને મહારાજા સમક્ષ ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો. મહારાજાએ તેને પૂછ્યું કે, તમે અહીં કેમ આવ્યા અને તમે શું કરવા ચાહતા હતા? મોગલે જવાબમાં પોતાની દરિદ્રતાની બધી વિગત કહી સંભળાવી. મહારાજા તેની વીરતા તેમજ સત્યતા ઉપર ખૂબ જ પ્રસન્ન થયા અને તેમણે પાંચસો રૂપિયા તેની પુત્રીના વિવાહ માટે આપ્યા, એટલું જ નહિ પણ તેને રાજ્યના એક ઉચ્ચ હોદ્દા ઉપર નિયુક્ત કર્યો.

પાઠ ૯૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

એક દિવસ ગૌતમ બુદ્ધ પોતાના પિતરાઇ ભાઇ દેવદત્તની સાથે બેઠા હતા. એ જ સમયે હંસોનું એક ટોળું કલરવ કરતું હિમાલયની બાજુ જઇ રહ્યું હતું. હંસના ટોળાને જોતાં દેવદત્તના મનમાં તીર ચલાવવાની ઇચ્છા થઇ અને એક તીક્ષ્ણ તીર લઈ એક હંસ ઉપર ફેંકયું. હંસને તીર લાગતાં જ ફડફડાટ કરતું તે જમીન ઉપર પડયું. આ દારૂણ દશ્ય જોવાથી ગૌતમ બુદ્ધને ઘણું જ દુઃખ થયું. તેમણે આંખમાં આંસુ લાવી તે અધમૂઆ હંસને જમીન ઉપરથી ઉપાડી લઈ પોતાના ખોળામાં મૂકયું અને ધીરે ધીરે હંસના પેટમાંથી તીર બહાર ખેંચી કાઢયું. અને તેના ઘાવ ઉપર દવા લગાડી પોતાની છાતીએ ચાંપ્યો. બુદ્ધની આ કરુણા દેવદત્ત જોઈ ન શકયો. તેણે બુદ્ધને કહ્યું કે, 'મેં હંસને તીર મારી નીચે પાડયું છે, એટલા માટે મને તે સોંપી દો.' બુધ્ધે કહ્યું કે, તેં આ નિર્દોષ પક્ષી ઉપર તીરનો પ્રહાર કરી તેં ઘણું જ અઘટિત કામ કર્યું છે! નિર્દોષ પક્ષીને કોઇપણ હિસાબે સોંપીશ નહિ. આ પ્રમાણે ગૌતમ બુદ્ધ અને દેવદત્ત વચ્ચે ઘણો વાદવિવાદ થયો. આખરે આ વાદવિવાદને શાન્ત કરવા માટે સાધુઓની એક સભા કરવામાં આવી. સાધુઓની સભામાં એક સાધુએ કહ્યું કે, 'મારનાર કરતાં બચાવનારનો હંસ ઉપર વધારે અધિકાર છે.' આ વાત બધાંએ માની લીધી અને તે હંસ બુદ્ધની જ પાસે રહ્યો. હંસને સારો થયો જાણી ગૌતમ બુધ્ધે તેને ઉડાડી મૂકયો.

પાઠ ૯૭ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

પારસ દેશમાં એક રાજા હતો. તે રાજા ઘણો જ ન્યાયી તેમજ પ્રજાપ્રિય હોવાને કારણે સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ હતો.

એક સમયે તે રાજા શિકારના નિમિત્તે કોઇ વનમાં ખૂબ જ દૂર નીકળી ગયો. ત્યાં તેણે પોતાના રસોયાઓને જલ્દી રસોઈ કરવાની આજ્ઞા આપી. રસોયાઓએ રસોઈ કરવી શરૂ કરી પરંતુ તેઓ રાજધાનીમાંથી મીઠું લાવવાનું ભૂલી ગયા હતા. એટલે એક રસોયાએ નોકરને બોલાવીને કહ્યું કે, સામેના ગામમાં જલ્દી જઈ મીઠું લઈ આવો.

રાજા પણ પાસે જ બેઠો હતો. તેણે મીઠું લાવવા વિષે વાત-ચીત સાંભળી હતી. જે નોકરને મીઠું લાવવા વિષે કહેવામાં આવ્યું હતું તે નોકરને રાજાએ પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને કહ્યું કે, પૈસા આપ્યા વિના મીઠું લાવશો તો તમે દંડને પાત્ર બનશો.

રાજાની આ વાત સાંભળી નોકરે નમ્રતાપૂર્વક પૂછ્યું કે, મહારાજ! આપના માટે થોડું મીઠું પૈસા આપ્યા વિના લઈ આવીએ તો તેમાં શો દોષ છે ?

રાજાએ નોકરને પોતાની પાસે બોલાવીને કહ્યું કે, "હું રાજા છું. જો હું મારા માટે મૂલ્ય આપ્યા વિના થોડું મીઠું મંગાવું તો મારું દૃષ્ટાન્ત લઈ રાજપુરુષો પણ પૈસા આપ્યા વિના બહુમૂલ્ય વસ્તુઓ લેવાનો પ્રારંભ કરી દેશે."

આ સાંભળી તે નોકર લજ્જિત થઈ ગયો. તે પૈસા લઇ મીઠું લેવા માટે પાસેના ગામમાં ગયો. સારાંશ એ છે કે, રાજા ન્યાયી હોય તો પ્રજા પણ ન્યાયી બની શકે.

પાઠ ૯૮ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

નાસિરુદ્દીન બાદશાહ જ્યારે કોઈ પ્રજાજનને દુઃખી જોતો ત્યારે તેનું હૃદય / ભરાઇ આવતું. હિન્દુસ્થાનનો બાદશાહ હોવા છતાં તે, ભાંગેલી તૂટેલી ઝુંપડીઓમાં / રહેનાર ગરીબ લોકોની ખૂબ ચિન્તા કરતો હતો. પ્રજાહિતનાં આવાં કામોને / કારણે પ્રજાના મનમાં તેના પ્રત્યે ખૂબ માન પેદા થયું હતું. / અને બાદશાહને માટે પ્રજા પ્રાણ પાથરવા પણ તૈયાર હતી.

બાદશાહના / મનમાં રાજ્યના કામની ખૂબ જ ચિંતા રહેતી હતી. રાજ્યના કામની / કેટલી બધી જવાબદારી છે એ વાત બાદશાહ સારી રીતે સમજતો હતો.

બાદશાહને એકજ બેગમ હતી. તે બિચારી ઘરનું બધું કામ પોતાના / હાથે જ કરતી હતી. ભોજન પણ બેગમ પોતે જ બનાવતી હતી.

એક / દિવસ ભોજન બનાવતાં તેનો હાથ દાઝી ગયો. તેણીએ બાદશાહને ધીમે / અવાજે નમ્રતાપૂર્વક એટલું કહ્યું કે, ભોજન બનાવવા માટે કોઈ દાસી / રાખવામાં આવે તો સારું. બેગમના કથનના જવાબમાં બાદશાહે કહ્યું કે, / બેગમ! એ વાત તો તું સારી રીતે જાણે છે કે, હું / પુસ્તકો લખી-લખીને વેચું છું. અને તેમાંથી જે કાંઈ પેદા / થાય છે તે દ્વારા જ આપણું ભરણ-પોષણ કરું છું. / આપણી આવક એટલી બધી નથી કે આપણે એટલી આવકદ્વારા / સારી રીતે ખાઈ-પી શકીએ. આવી અવસ્થામાં આપણે દાસી કેવી રીતે રાખી / શકીએ ?

---

* **નોટ**—આગળના બધા પાઠોમાં દશ દશ શબ્દોની આગળ નિશાન કરવામાં આવેલ છે. આ નિશાન ગતિ વધારવાનો અભ્યાસ કરવામાં સહાયક થશે. વારંવાર ગણવાની જરૂર પણ નહિ રહે.

રાજ્યના ખજાનામાં મારો પોતાનો એક પણ પૈસો નથી. એ / તો પ્રજાનો માલ છે. જો આજે રાજ્યના ખજાનામાંથી એક / પણ પાઇ લઈ લઉં તો કાલે ખુદાને શો જવાબ / આપું! એટલા માટે જેમ તેમ કરી આ દુઃખ સહી લે. / તારા આ દુઃખ સહનનો બદલો ખુદા તને અવશ્ય આપશે.

પાઠ ૯૯ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

રાજપુતાનામાં રઘુપતિસિંહ નામનો એક મોટો સરદાર હતો. તે અકબર બાદશાહની / સાથે હમેશાં લડાઈ-ઝઘડો કરતો હતો. એકવાર અકબરે રઘુપતિસિંહને / કેદ કરવા માટે એક મોટી સેના મોકલી.

રઘુપતિસિંહ અકબરની સેના / પોતાને પકડવા આવી રહી છે એ સમાચાર સાંભળી, ઘરમાંથી ભાગી / ગયો અને પાસેના જંગલમાં જઈ છુપાઈ ગયો.

જ્યારે રઘુપતિસિંહ ઘરમાંથી / ભાગી નીકળ્યો ત્યારે તેનો પુત્ર બહુ જ બીમાર હતો. પોતાનો પુત્ર / આ મરણ પથારીએથી ઉઠશે કે કેમ એ વિષે સૌને શંકા / હતી. પરંતુ પોતાનાં પ્રાણ તથા આબરૂની રક્ષા કરવા માટે રઘુપતિસિંહ, / પુત્રમોહમાં ન પડતાં જંગલમાં નાસી ગયો. રઘુપતિસિંહના ગયા બાદ અકબરના / સૈનિકોએ તેના ઘરને ઘેરો ઘાલ્યો અને રઘુપતિસિંહ આવે તો તેને / કેદ કરી લેવાની રાહ જોવા લાગ્યા.

રઘુપતિસિંહ જંગલમાં અહીં તહીં / ભટકતો હતો. ત્યાં તેના એક મિત્રે તેને કહ્યું કે તારા / પુત્રની સ્થિતિ બહુ જ ખરાબ છે અને એક બે દિવસમાં તેનો અન્તકાળ / આવી જશે એવો ભય છે.

આ દુઃખપ્રદ સમાચાર સાંભળતાં જ રઘુપતિસિંહનું / દિલ ભરાઈ આવ્યું અને પ્રાણની પરવા કર્યા વિના પુત્રનું મુખ / જોવા

માટે તે ઘર તરફ રવાના થયો. પરંતુ જેવો તે / પોતાના મકાનના દરવાજા સમીપ પહોંચ્યો કે તરત જ અકબરના સૈનિકોએ તેને / કેદ કરી લીધો.

રઘુપતિસિંહે સૈનિકોને કહ્યું કે, હવે તો હું / તમારો કેદી થઈ ચૂક્યો છું, પરંતુ મારો પુત્ર મરણપથારીએ પડયો / છે તેનું મોઢું જોઈ આવું એટલી તમારી પાસે રજા માંગું / છું. હું મારા પુત્રનું મોઢું જોઇને હમણાં પાછો આવીશ ત્યારે / મને પાછો કેદ કરી લેશો. હું રાજપૂત છું. મારા મોઢામાંથી / જે વચનો નીકળ્યાં છે તે વચનનું હું પૂર્ણ રૂપે પાલન કરીશ. / તમને દગો–ફટકો આપી હું કયાંય ભાગી જઈશ નહિ.

રઘુપતિસિંહનું / આ કથન સાંભળી અકબરના સૈનિકોએ રઘુપતિસિંહને અંદર જવાની રજા આપી. / રઘુપતિસિંહ અંદર જઈ પુત્રના ગળે વળગી ખૂબ રોયો; પરંતુ થોડા / વખત બાદ તે બહાર જવા માટે તૈયાર થયો. પિતાને બહાર / જવા તૈયાર થતાં જોઈ પુત્રે કહ્યું કે, હું તો હવે / બે–ચાર ઘડીમાં સંસારમાંથી પ્રયાણ કરવાની અણી ઉપર છું. એવી / અવસ્થામાં તમે મને એકલો છોડી ક્યાં જાઓ છો ?

રઘુપતિસિંહે મરણાસન્ન / પુત્રને પોતાની બધી હકીકત કહી સંભળાવી અને એમ કહ્યું કે / બાદશાહની સેનાના સૈનિકોને મેં જે વચન આપ્યું છે તે વચનનો / હું ભંગ કરી શકું નહિ. પુત્ર પણ રાજપૂત હતો અને / તે વચનની કીંમત સમજતો હતો એટલે તેણે પિતાને કહ્યું કે, / હા પિતાજી ! તમારે વચનનું પાલન કરવું જ જોઇએ.

રઘુપતિસિંહ પુત્રની / વિદાય લઈ સૈનિકોની સામે ઉપસ્થિત થયો અને કહેવા લાગ્યો કે / હવે તમે મને કેદ કરી શકો છો. સૈનિકોના સરદારના દિલ / ઉપર રઘુપતિસિંહની બહાદુરી તથા તેની સત્યતાની એવી અસર પડી / કે તેણે પોતાના સાથીઓને કહ્યું કે આવા બહાદુર તથા સત્ય પ્રેમી / માણસને કેદ કરવા મારું દિલ ચાહતું નથી.

સેનાપતિ આ પ્રમાણે / સૈનિકોની સાથે વાત કરે છે એટલામાં તો બાદશાહ પોતે ત્યાં / આવી પહોંચ્યા અને સેનાપતિ દ્વારા રઘુપતિસિંહને લગતી બધી હકીકત સાંભળી / તેણે રઘુપતિસિંહને છોડી મૂકવાની તથા તેના મકાન ઉપરથી પહેરો ઉપાડી / લેવાની આજ્ઞા આપી.

દૃઢપ્રતિજ્ઞ માણસની પ્રતિજ્ઞા હમેશાં ફળીભૂત થાય / છે.

પાઠ ૧૦૦ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

પૃથ્વીના પટ ઉપર સેંકડો જગ્યાએ અને હિન્દુસ્થાનમાં ખાસ કરીને / ગ્વાલિયર રાજ્યમાં એક પ્રકારનો કાળો પત્થર નીકળે છે. આ પત્થરમાં / એવી શક્તિ હોય છે કે તે લોઢાને પોતાની તરફ આકર્ષિત / કરી લે છે. પત્થર જે લોઢાને પોતાની તરફ ખેંચે છે / તે લોઢું પત્થરની સાથે ચોંટી જાય છે. આવા કાળા પત્થરને / ચુમ્બક અથવા લોહચુંબક કહેવામાં આવે છે.

આજકાલ કેટલાક છોકરાઓ એક / સોયને થાળીમાં મૂકે છે. અને એક નાના લોહચુંબકને આંગળીઓ / વચ્ચે છુપાવીને થાળીની નીચે અહીં તહીં ભમાવે છે. આમ કરવાથી થાળીમાં રાખેલી સોય પણ અહીં તહીં ફરવા લાગે છે. વાસ્તવમાં સોય / લોહચુંબકના આકર્ષણથી જ ફરવા લાગે છે.

કહેવાય છે કે, / આજથી પાંચ હજાર વર્ષ પહેલાં ચીન દેશના લોકો ચુંબકને કામમાં / લેતા હતા. તેઓ દિશાની શોધ આ ચુંબકદ્વારા જ કરતા / હતા. આજકાલ પણ પાણીની અંદર સ્ટીમરોમાં માર્ગ–દિશાની ખબર / આ ચુંબકદ્વારા જ મેળવવામાં આવે છે. ચુંબક લોઢાને પોતાની તરફ / ખેંચે છે પરંતુ બન્નેમાં જે મજબૂત તેમ જ ભારે હોય છે / તે બીજાને પોતાની તરફ ખેંચી લઈ જાય છે.

સંસારના લોકો / ક્યારથી લોહચુંબક જાણુતા થયા તથા કામમાં લેવા લાગ્યા એ વાત વિદ્વાનોને હજુ સુધી નિશ્ચિતરૂપે જાણુવામાં આવી નથી. પરંતુ / કહેવામાં આવે છે કે, પ્રાચીન સમયમાં ગુજરાત દેશમાં એક પુરાણું / મંદિર હતું. તે મંદિરમાં એક પ્રતિમા અદ્ધર લટકેલી હતી. જ્યારે / તે મંદિર ઉપર પ્રહારો કરવામાં આવ્યાં અને તે મંદિરને તોડવાની / ઇચ્છાએ ચાર ખૂણા-માંથી એક ખૂણાને તોડી પાડવામાં આવ્યો તો તે / મૂર્ત્તિ પણ નીચે પડી ગઇ. આ ઉપરથી એમ જણાય છે / કે, તે મૂર્તિ પણ લોહચુંબક દ્વારાજ અદ્ધર લટકાવવામાં આવી હતી. /

આ સિવાય સંસ્કૃત ભાષાના પ્રાચીન ગ્રન્થોમાં પણ આ લોહચુંબકનો ઉલ્લેખ / થએલો જોવામાં આવે છે. આ બધાં પ્રમાણો ઉપરથી એ સિદ્ધ / થાય છે કે, પ્રાચીન સમયમાં પણ ભારતવર્ષના લોકો લોહચુંબકનો ઉપયોગ / કરવાનું સારી રીતે જાણુતા હતા. તે વખતે ભારતીયોનું લોહચુંબક સંબંધી જ્ઞાન / ઘણું સારું હતું. તે સમયથી લઇ અત્યારસુધી જો આ વિજ્ઞાનની / વૃદ્ધિ કરવામાં આવી હોત તો અત્યારે લોહચુંબક સંબંધી વિજ્ઞાનમાં ઘણો / વિકાસ થયો હોત.

પાઠ ૧૦૧ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

જયપુરના મહારાજ રામસિંહ ઘણાં જ પ્રમાણિક અને દીનદયાળુ હતા. એક / દિવસ તેઓશ્રી જંગલમાં શિકાર ખેલવા ગયા હતા. શિકાર ખેલતાં ખેલતાં / રાત્રિ પડી ગઈ અને ગાઢ અંધકાર થઈ જવાને કારણે નગરમાં / જવાનો રસ્તો ભુલાઈ ગયો.

હવે શું કરવું અને રાત ક્યાં / વ્યતીત કરવી એ વિષે મહારાજ વિચાર કરી રહ્યા હતા. એટલામાં / દૂર એક ઘાસની ઝુંપડીમાં

દીવો બળતો જોવામાં આવ્યો. મહારાજે તે / ઝુંપડી તરફ ઘોડો દોડાવ્યો અને તે ઝુંપડીની અંદર પ્રવેશ કર્યો./

ઝુંપડીની અંદર એક ૭૦ વર્ષની ડોસી રહેતી હતી. મહારાજે તે / ડોસીને કહ્યું કે, હું એક સિપાઈ છું. રસ્તો ભૂલી / ગયો છું. જો તમે રજા આપો તો રાતભર ઝુંપડીમાં / પડયો રહું. સવારે ઊઠીને મારે ઘેર ચાલ્યો જઈશ. ડોસીએ જવાબમાં / કહ્યું કે, મારી પાસે જે કાંઈ લૂખુંસૂકું ભોજન છે તે / તું ખાઈ લે અને રાત્રે અહીં ખુશીથી સુઇ જા.

મહારાજ / ડોસીની ઝુંપડીમાં રાતભર સુઇ રહ્યા. જ્યારે સવાર થતાં મહારાજ રાજ્યમાં / જવા માટે રવાના થવા લાગ્યા ત્યારે મહારાજે ડોસીને કહ્યું કે, / આ જંગલમાં તમારું ગુજરાન કેવી રીતે ચાલે છે? તમારે કાંઈ સંતાન / છે કે નહિ? મહારાજના કથનના જવાબમાં ડોસીએ કહ્યું કે, હું / આ જંગલમાં ગરીબ મુસાફરોને પાણી પાઇને પેટ ભરું છું. મારે / સંતાનમાં કેવળ એક પુત્ર છે. તે મહારાજ રામસિંહની સેનામાં નોકરી / કરે છે પણ બાર વર્ષ થઇ ગયા છતાં તે મારી પાસે / આવ્યો નથી. તે જીવતો છે કે મરી ગયો છે તે / પણ હું જાણતી નથી. આ પ્રમાણે કહી તે ડોસી પોતાના / છોકરાને યાદ કરી ધ્રુસકે ધ્રુસકે રોવા લાગી.

ડોસીની આવી દુ:ખી / હાલત જોઇ મહારાજનું હૃદય ભરાઈ ગયું અને જતાં જતાં ડોસીને / મહારાજ કહેતા ગયા કે, હું તમારા પુત્રનો મેળાપ જલ્દી કરાવી આપીશ. ડોસીને મહારાજના કથન ઉપર વિશ્વાસ ન આવ્યો અને તેણીએ / રોવાનું ચાલુ રાખ્યું.

જ્યારે મહારાજ રાજમહેલમાં પહોંચ્યા ત્યારે તેમણે ડોસીને / પણ જંગલમાંથી બોલાવી. જ્યારે સિપાઈ ડોસીને મહારાજની સમક્ષ લાવ્યો ત્યારે / ડોસી ભયને કારણે કંપવા લાગી. પરંતુ મહારાજનું મુખ જોતાં / જ ડોસી આશ્ચર્યમાં પડી ગઈ કે જે સિપાઇ મારી ઝુંપડીમાં / સુતો હતો તે જ આ મહારાજ રામસિંહ છે.

મહારાજાએ મોઢું મલકાવી / ડોસીની તરફ જોયું અને કહ્યું કે, તમે મારી સાથે ભલમનસાઇનો / જે વ્યવહાર કર્યો હતો તેનું ઇનામ હું તમને આપું છું. / તમારો પુત્ર તમારી સામે ઊભો છે. તેને તમારી સાથે લઇ / જાઓ.

હું તેને ઘર બેઠાં પગાર આપીશ.

ડોસી આ સમાચાર / સાંભળી ખુશ થઈ ગઈ અને પોતાના પુત્રને પોતાની સાથે લઇને / ખુશી થતી ઘેર પાછી આવી ગઈ.

પાઠ ૧૦૨ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

પાંચસો વર્ષ પહેલાંની એક વાત છે કે, ઈંગ્લેન્ડના રાજાએ / સ્કોટલેન્ડને સ્વાધીન કરવા માટે તેના ઉપર ચડાઈ કરી. તે / વખતે રૉબર્ટ બ્રુસ નામનો એક માણસ સ્કોચ લોકોનો આગેવાન હતો / ઈંગ્લેન્ડના રાજાનું સૈન્ય ઘણું જ બળવાન હતું એ કારણે આ રૉબર્ટ બ્રુસ / પોતાના પ્યારા દેશને બીજાના પંજામાંથી છોડાવ્યા પહેલાં અનેકવાર પરાજિત / થયો હતો. તેણે પોતાના દેશની સ્વાધીનતા માટે અનેક કષ્ટો સહ્યાં. / તે કોઈવાર ધરાઇને ભોજન પણ કરી શકતો ન હતો. કોઈવાર / અર્ધું ભોજન ખાઈને ચલાવતો પરંતુ પોતાના દેશને સ્વાધીન કરવાની ધૂનને ભૂલી જતો નહિ. એકવાર તેને કેટલાય મહિનાઓ સુધી આયર્લેન્ડના ઉત્તર / કિનારે આવેલા એક નાના દ્વીપમાં છુપાઇને રહેવું પડયું હતું.

એવું / પ્રાયઃ જોવામાં આવ્યું છે કે, સારા કામોમાં કોઇ ને કોઈ વિઘ્ન–બાધા / આવ્યા કરે છે. રોબર્ટ બ્રુસ ઉપર પણ અનેક વિપત્તિઓ પડી. / વારંવાર વિપત્તિઓ માથે પડવાથી મોટા મોટા સાહસિક લોકો પણ ગભરાઇ / જાય છે. ગભરાઈ જઇને જો પીછેહઠ

કરવામાં આવે તો / પહેલાં કરેલો બધો પરિશ્રમ માટીમાં મળી જાય છે. જે પુરુષ / વિપત્તિઓ પડવા છતાં તેમને લાત મારીને આગળ વધી જાય છે / તે પુરુષોને વિપત્તિઓ પણ ડરી જઇને છોડી દે છે. આવા / સાહસિક પુરુષો જ પોતાની ધૂનને પૂરી કરી સંતોષનો શ્વાસ લઈ શકે / છે.

જ્યારે આપત્તિઓ રોબર્ટ બ્રુસ ઉપર વિજળીની માફક તૂટી પડી / ત્યારે તે પોતાની ધૂનથી વિચલિત થવા લાગ્યો. શત્રુઓથી બચવા માટે / તેણે એક ઝુંપડીનો આશ્રય લીધો. તે વખતે તેણે દેશની સ્વાધીનતાની / લડાઇમાંથી હાથ પાછો ખેંચી લેવાનો વિચાર કર્યો; પરંતુ એક દિવસ / તે દેશની સ્વાધીનતા વિષે બીછાના ઉપર પડયો પડયો વિચાર કરી / રહ્યો હતો. એટલામાં એક કરોળીયો પોતાની જાળ ઉપર ચડતો જોવામાં / આવ્યો. તે કરોળીયો પોતાની જાળ બનાવવા માટે એક સ્થાનથી બીજા / સ્થાને જવા માટે કૂદકા મારી રહ્યો હતો. પરંતુ બીચારો તે / કરોળીયો એક વાર કુદ્યો પરંતુ પોતાના પ્રયત્નમાં સફળ / ન થયો. ત્રીજી વાર પાછો કૂદકો માર્યો પરંતુ પાછો તે નીચે / પડયો. પરંતુ તે પ્રયત્નશીલ કરોળીયાએ નીચે પડવા ઉપર ધ્યાન જ / ન આપ્યું. તે તો પોતાના પ્રયત્નમાં જ દત્તચિત્ત રહ્યો. તેનું ધ્યાન / તો કેવળ પોતાની જાળ બનાવવામાં જ હતું. તેણે ઉપર ચડવા / માટે ચોથી વાર પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ તે પાછો જમીનદોસ્ત / થઇ ગયો. પણ નીચે પડતાં જ તેણે ઉપર ચડવાનો પ્રયત્ન / શરૂ કર્યો. પાંચમી વાર તે ફરી ઉપર ચડયો પણ બિચારો પાછો / નીચે જઇ પડયો. અહા! આશ્ચર્ય થાય છે કે, હજી પણ / પોતાની જાનની પરવા કર્યા વિના તે અજ્ઞાન કરોળીયો ઉપર / જવા માટે પોતાના પ્રાણની બાજી લગાવી રહ્યો છે. આ દશ્ય / રોબર્ટ બ્રુસ આતુર નયને જોઇ રહ્યો છે. પાંચ વાર નીચે પડવાથી / કરોળીયો અધમુઓ થઇ ગયો છે તેમ છતાં ઉપર ચડવા માટે / તે આકાશ–પાતાળ એક કરી રહ્યો છે અને પોતાની સંપૂર્ણ /

શક્તિ લગાવીને છઠ્ઠી વાર ઉપર જવા માટે પ્રયત્ન કરી રહ્યો છે. / કરોળીયો થોડો ચડયો, કૂદ્યો પણ બિચારો પાછો નીચે પડી ગયો. / છ છ વાર પ્રબલ પ્રયત્ન કરવા છતાં પણ તે કરોળીયાને નીચે / પડતો જોઇ રોબર્ટ બ્રુસ તેને સંબોધીને કહેવા લાગ્યો કે, અરે ! અભાગી / કરોળીયા ! તું પણ મારા જેવો થઇ ગયો. હું ઈંગ્લેન્ડની લડાઇમાં / છ વાર પરાજિત થયો. પણ એક પળવાર પછી નીચે પડેલો ક્ષુદ્ર / કરોળીયો વિના વિલંબે સાતમી વાર પ્રયત્ન કરે છે. અને સફળતાપૂર્વક / પોતાની જાળમાં પહોંચી જાય છે. આ દૃશ્ય જોતાં જ રોબર્ટ બ્રુસમાં / ઉત્સાહ આવી ગયો અને તે મનમાં કહેવા લાગ્યો કે, હું / સંસારનો સર્વોત્કૃષ્ટ માણસ છ વાર અસફળ થવાથી પરાજિત થઇ ગયો અને / આ ક્ષુદ્ર કરોળીયો પરાજિત થયો નહિ. મારા માટે આ કૌતુક / નથી પરંતુ જીવનની સફળતાની કુંચી છે. જે પ્રમાણે કરોળીયાએ સાતમી / વાર પ્રયત્ન કરી સફળતા મેળવી તેજ પ્રમાણે હું પણ પરિશ્રમ કરી / સફળતાનું દ્વાર ખોલ્યા વગર રહીશ નહિ.

રોબર્ટ બ્રુસ ઉત્સુકતાપૂર્વક પોતાના ઉદ્ધારક અને / સફળતાની ચાવી બતાવનાર કરોળીયા તરફ અનિમેષ દ્રષ્ટિએ જોવા લાગ્યો. / કરોળીયાના સાતમીવારના પ્રયત્નની સફળતા જોવાથી બ્રુસના હૃદયમાં પણ આશ્ચર્ય, આનંદ / અને ઉત્સાહનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો. રોબર્ટ બ્રુસે યુદ્ધ ચાલુ રાખવાનો / દૃઢ સંકલ્પ કર્યો અને પોતાના સામર્થ્યને પુનઃ સંચિત કરી યુદ્ધ / પ્રારંભ કરી દીધું. આ અંતિમ યુદ્ધમાં તે હાથમાં પ્રાણ લઇને / લડયો અને ત્યારથી તેનો નિરંતર વિજય થતો રહ્યો. આ પુરૂષાર્થના / પરિણામે આખરે બેનકની લડાઇમાં રોબર્ટ બ્રુસે અંગ્રેજોને સખ્ત રીતે પરાજિત કર્યા અને / પોતાની પ્રાણપ્યારી જન્મભૂમિનો ઉદ્ધાર કરી સુખ તેમજ સંતોષનો શ્વાસ લીધો.

સાચો પુરુષાર્થ કોઈ દિવસ નિષ્ફળ નીવડતો નથી.

પાઠ ૧૦૩ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

મુજફ્ફરપુર નગરમાં એક દિવસ ઘણા જ ઉત્સાહનું વાતાવરણ જોવામાં આવતું / હતું. તેનું કારણ એ હતું કે, ત્યાંના એક નવાબ સાહેબે / પ્રોફેસર રામમૂર્તિની સાથે શરત કરી હતી. શરત એ હતી કે, / નવાબ સાહેબની મોટર જો રામમૂર્તિ અટકાવી દે તો નવાબ સાહેબે / રૂા. ૫૦૦) નું ઈનામ આપવું અને જો મોટર અટકાવી ન શકે / તો પ્રો. રામમૂર્તિએ સામા ૧૦૦૦) રૂા. આપવાં. આ શરત જોવા / માટે લોકોની એટલી બધી ભીડ જામી હતી કે ત્યાં તલભર / જેટલી જગ્યા પણ ખાલી રહી ન હતી. નવાબ સાહેબ પણ / પોતાની મોટર લઈને યથાસમયે હાજર થયા હતા. ઠીક સમયે ખેલના / એક તંબુમાંથી બેંડ વાજાની સાથે એક યુવાન મસ્તાની ચાલે બહાર / નીકળ્યો. તેનો આખો પોશાક સોનાનાં ચકચકાટ કરતાં ચાંદોથી ભરેલો હતો. / ચારેય બાજુ ફરીને તે યુવાને દર્શકોને નમસ્કાર કર્યા. નવાબ / સાહેબની મોટરની સાથે એક મોટું દોરડું બાંધી પ્રો. રામમૂર્ત્તિની કમ્મરે / બાંધવામાં આવ્યું. પછી તેણે નવાબ સાહેબને પોતાની મોટરને / જોરથી ચલાવવાનું કહ્યું. પહેલીવાર મોટર બે ચાર ડગલાં આગળ વધી. / લોકો સમજ્યા કે, રામમૂર્ત્તિ હારી ગયા પરંતુ તે યુવાન / હસતો હસતો પાછળ હટયો. આ વખતે નવાબ સાહેબે મોટરને જેવી / જોરથી ચલાવવા માંડી કે તરત જ તે યુવાન રામમૂર્ત્તિ એક ખોડેલા / થાંભલાની સાથે પગ ટેકવીને સૂઈ ગયો. જે મોટર એક બે હાથ / આગળ વધી હતી તે મોટર પગનો ધક્કો લાગતાં જ પાછળ / હટતી જોઈ નવાબ સાહેબે પોતાની મોટરને ખૂબ જ જોરથી ચલાવવા માંડી. / મોટર ઉછળવા લાગી પરંતુ રામમૂર્ત્તિ જરાપણ વિચલિત ન થયા. બિચારા / નવાબ

સાહેબનું મોઢું ફીકકું પડી ગયું પ્રો. રામમૂર્તિનો વિજય થયો. / દર્શકોએ કરતલધ્વનિથી તેને વધાવી લીધો. આ મોટર-પ્રયોગમાં સફળ / થયા બાદ રામમૂર્તિએ બીજો બલ-પ્રયોગ બતાવવાનો પ્રારંભ કર્યો. નવાબ સાહેબની / મોટર ઉપરાંત પોતાની બીજી મોટરની સાથે બે દોરડાં બાંધીને એ / દોરડાં પોતાની કમ્મર સાથે બાંધ્યાં અને પછી એ બન્ને મોટરોને / ઊલટી દિશામાં હાંકવાની આજ્ઞા આપી. પહેલાંની માફક આ વખતે / પણ એ બન્ને મોટરો ઉછળવા લાગી પરંતુ રામમૂર્તિ પોતાના સ્થાનેથી / જરાપણ ખસ્યા નહિ. આ દૃશ્ય જોઈ દર્શકોનો આનંદ સમાતો / ન હતો. દર્શકોના તાળીઓના ગડગડાટથી તે સ્થાન ગાજી ઉઠ્યું.

આજે / હિન્દુસ્થાનના ઘેર ઘેર રામમૂર્તિનું નામ પ્રસિદ્ધ થઇ ગયું છે. પ્રો. રામમૂર્તિ / મદોન્મત્ત હાથીને પણ પોતાની છાતી ઉપર ચડાવી લે છે. પચ્ચીશ / ઘોડાની તાકાતવાળી બે બે મોટરોને અટકાવી લે છે. છાતી ઉપર / મોટી મોટી ચટ્ટાનો મૂકીને તે ઉપર પત્થરનાં ટૂકડેટૂકડાં કરાવી / દે છે. અડધા ઈંચની જાડી લોઢાની સાંકળને કમળની ડાંડલી / ની માફક સરળતાપૂર્વક તોડી શકે છે. પચાસ માણસોથી ભરેલી ગાડીને પણ / પોતાના દેહ ઉપર હંકારવા દે છે. એટલું જ નહિ પણ / ૭૫ માઈલની ત્વરાથી દોડતી મોટર પણ તેમના શરીર ઉપરથી પસાર / થઈ જાય છે. આ અલૌકિક બળ છે. દૈવીશક્તિ છે. આ / આશ્ચર્યજનક વાતો સાંભળી ચકિત થઈ જવાય છે અને પ્રોફેસરના બલપ્રયોગો / પ્રત્યક્ષ જોવાથી આપણી બુદ્ધિ બહેર મારી જાય છે. પરંતુ આ / વાતો જોવામાં તો અસાધ્ય જેવી જણાતી હોવા છતાં પણ અસંભવ / નથી. પુરુષાર્થ કરવાથી સાધારણ લોકો પણ રામમૂર્તિ જેવા બની શકે છે. / રામમૂર્તિ પોતે કહે છે કે, નિષ્ફલતા શું છે એ રામમૂર્તિ / એ કોઈ દિવસ જાણ્યું નથી. એકવાર, બેવાર, ત્રણવાર, પાંચવાર, દશવાર પ્રયત્ન / કરતા જાઓ, સફળતા આખરે અવશ્ય પ્રાપ્ત થશે.

कार्यं साधयामि शरीरं / वा पातयामि

અર્થાત્—કરું અથવા મરું એ જ અમારો સફળતાને પ્રાપ્ત / કરવાનો સિદ્ધાંત છે.

પાઠ ૧૦૪ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

રામમૂર્ત્તિમાં જે અલૌકિક બળ આજે આપણે જોઇએ છીએ તે તેમની / સતત શરીર-સાધનાનું મીઠું ફળ છે. એ ઈશ્વરદત્ત દાન નથી. / બાલપણમાં રામમૂર્ત્તિ ઘણા જ દુબળા પાતળા હતા. એ વર્ષની ઉંમરમાં જ તેમને / દમ થઈ ગયો હતો. તેમનું મુખ પીળું તેમજ રોગીયલ જણાતું / હતું. પોતાની દુર્બલતા ઉપર તેમને પોતાને પણ દુઃખ હતું. / ભીમ, લક્ષ્મણ, હનુમાન આદિ નરવીરોની કથા સાંભળી રામમૂર્ત્તિ પણ તેમના / જેવા બળવાન બનવા ચાહતા હતા. નિશાળમાં વાંચતાં-લખતાં પણ તેઓ / બળવાન બનવાનો જ વિચાર કરતા હતા.

કેવળ કલ્પનાના ઘોડા દોડાવવાથી / મનોરથ સિદ્ધ થતાં નથી. કર્મવીર પુરુષો પોતાની કલ્પનાને કાર્યરૂપમાં પરિણત / કરે છે અને સંસારમાં વિજયી બને છે. બાળક રામમૂર્ત્તિએ / પણ વ્યાયામ કરવાનો પ્રારંભ કરી દીધો. પોતાની નિશાળમાં પણ / તે ફુટબોલ આદિ રમતોમાં રસ લેવા લાગ્યા. કેટલાંક દિવસો / સુધી પરદેશી રીતે પણ કસરત કરી પરંતુ તેથી તેમને કશો / લાભ જણાયો નહિ. આખરે તેમણે દેશી રીતે જ કસરત કરવાનું ચાલુ / રાખ્યું. અખાડામાં નિયમિત જઈ દંડ-બેઠક કરતા અને કુસ્તી લડતા. / આ તેમનો દૈનિક કાર્યક્રમ થઈ પડ્યો હતો. તેઓ કહે છે / કેઃ—

પ્રારંભમાં તો કસરત કરવાથી મારું શરીર અકડવા લાગ્યું. અને / આ કારણે હું અડધી કસરત કરીને જ છોડી દેતો. અખાડામાં / જવું પણ મુશ્કેલ જણાતું હતું, પરંતુ મેં મારા કાર્યમાં સફળ / થવાની પ્રતિજ્ઞા કરી લીધી હતી. મેં તો પહેલેથી જ નિશ્ચય / કરી લીધો હતો કે, જો મને શારીરિક શક્તિ પ્રાપ્ત નહિ / થાય તો હું જીવિત નહિ રહું. આખરે મારો નિશ્ચય ફળ્યો / અને મારા કાર્યમાં મને સફળતા મળવા લાગી. ધીરે ધીરે મેં વધારે / કસરત કરવા માંડી. હું સવારમાં વહેલો ઊઠી ત્રણ ગાઉ સુધી / દોડવા જતો અને પછી અખાડામાં જઈ ખૂબ કુસ્તી કરતો. કુસ્તી / કર્યા બાદ પાછો ત્રણ ગાઉ દોડવા જતો અને ઘેર આવી / મારા શિષ્યો સાથે કુસ્તી લડતો. તે વખતે મારા અખાડામાં લગભગ / દોઢસો યુવાનો વ્યાયામ કરવા આવતા હતા. આ યુવાન મિત્રો સાથે / કુસ્તી કર્યા બાદ હું તળાવમાં તરવા જતો. આટલી કસરત કર્યા / બાદ હું એટલો બધો થાકી જતો કે પછી ઊભા રહેવાની / પણ ઈચ્છા ન થતી. આજ પ્રમાણે સાંજે પણ પંદરસોથી / શરૂઆત કરી લગભગ ત્રણ હજાર સુધી દંડ અને પાંચ હજારથી / લઇ દશ હજાર સુધી બેઠક કરતો. આજ મારો દરરોજ વ્યાયામ / કરવાનો ક્રમ હતો. આ પ્રમાણે નિયમિત કસરત કરવાનું શુભ પરિણામ / એ આવ્યું કે, સોળ વર્ષની ઉંમરમાં જ મારામાં એટલી બધી શક્તિ / આવી ગઇ કે, નારિયેલના વૃક્ષને હું જોરથી ધક્કો મારતો તો / બેત્રણ નારીયેળ તૂટીને નીચે પડતાં.

તે રામમૂર્ત્તિનું ભોજન પણ / ગજબનું હતું. આજકાલના વિદ્યાર્થીઓ તો થોડું ઘણું ભોજન કરતાં જ પેટ / દુઃખવાનાં અને અપચો થવાનાં રોદણાં રોવા લાગે છે. આનું મુખ્ય / કારણ એ જ છે કે, જે ભોજન તેઓ કરે છે તે / ભોજનને પચાવી લોહી બનાવવાની શક્તિ તેમનામાં રહેવા પામતી નથી. પરંતુ / રામમૂર્ત્તિએ તો ભોજનને પચાવી લોહી બનાવવાની શક્તિનો સંચય કર્યો / હતો.

દહીં તો તેમનું અભીષ્ટ ભોજન હતું. દિવસના બાર વાગે / કસરત, ભોજન આદિથી નિવૃત્ત થઈ તે બદામનું શરબત પીતા. બે / કલાક બાદ ત્રણ શેર દહીં, શાક, ભાત તથા અડધો / શેર ઘી ખાતા. રાત્રે થોડાં ભાત તથા દહીં ખાતા. દિવસમાં / બે ત્રણ શેર બદામ ખાઈ જતા અને કોઇ કોઇવાર એકાદ / શેર મલાઈમાં સોના–ચાંદીનો વર્ક પણ ચાટી જતા. તેમને દૂધ પસંદ / ન હતું. તેઓ માંસ, માછલી, શરાબ આદિ દુર્વ્યસનોથી સદા દૂર / રહેતા અર્થાત્ તેમણે આ અભક્ષ્ય વસ્તુઓનો પહેલેથી જ ત્યાગ કર્યો હતો.

પાઠ ૧૦૫ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

પ્રો. રામમૂર્તિનું બળ તો અસાધારણ વધી ગયું. દેહ પણ સુડોળ / બની ગયો પરંતુ હવે રામમૂર્તિના મનમાં પોતાના બળની પરીક્ષા આપવાનો તનમનાટ પેદા થયો. સંયોગની વાત છે કે, તે જ સમયે યુજેન / સેન્ડો નામનો પ્રસિદ્ધ યુરોપીયન પહેલવાન કે જેની ડમ્બેલ્સની કસરત આજે / ભારતવર્ષમાં પણ પ્રચલિત થઈ રહી છે તે સંસારમાં પોતાનો વિજયડંકો / બજાવતો અને સંસારના પ્રસિદ્ધ પ્રસિદ્ધ પહેલવાનોને પરાજિત કરતો હિન્દુસ્તાનમાં આવી / પહોંચ્યો. જ્યારે તે મદ્રાસ આવ્યો ત્યારે પ્રો. રામમૂર્તિ તેના / બળની પરીક્ષા કરવા માટે વ્યાકુળ થઇ ગયા. આ વિષે રામમૂર્તિ / પોતે કહે છે કે:—

સેન્ડોના બલની પરીક્ષા કેવી રીતે થાય અને / તેની સામે ટકી શકીશ કે નહિ એ જાણવા માટે હું / ઉદ્વિગ્ન થઇ ગયો. આખરે મેં સેન્ડોના એક નોકરની સાથે / મિત્રતા બાંધી. એક દિવસ મેં તેના નોકરને ઉન્માદક ચીજ ખવડાવી દીધી / અને જ્યારે તે નશાવાળી ચીજનું ઘેન ચડવાને કારણે તે નોકર / નિદ્રાધીન થઇ

ગયો ત્યારે હું સેન્ડોના તંબૂમાં ઘુસી ગયો અને / સેન્ડોના ડમ્બેલ્સ ઉપર મેં પ્રયોગ કરી જોયો. પ્રયોગ કરવાથી મને / તરત જ વિશ્વાસ થઇ ગયો કે સેન્ડો કેવલ પોતાની ચાલાકીથી જ / કીર્તિ મેળવી રહ્યો છે. તે બળવાન જરૂર છે પરંતુ તે / બહારથી પોતાનું બળ–પરાક્રમ જેટલું બતાવે છે તેટલું તેનામાં બળ– / પરાક્રમ નથી. બીજે જ દિવસે મેં તેને ચેલેન્જ ફેંકી અને / કુસ્તી લડવા આહ્વાન કર્યું. પરંતુ સેન્ડો સમજી ગયો કે, / હું તેના કરતાં વધારે બળવાન છું, એટલા માટે તેણે એવી / યુક્તિદ્વારા પોતાની આબરૂની રક્ષા કરી કે, હું કાળા માણુસની સાથે / કુસ્તી લડવા તૈયાર નથી. મને એવી આશા હતી કે, સેન્ડોની / સાથે કુસ્તી લડવાથી અને તેને હરાવવાથી મારી પ્રસિદ્ધિ થશે પરંતુ / તેણે તો કુસ્તી લડવાની જ ના પાડી અને મારા મનની / વાત મનમાં જ રહી ગઇ.

ગમે તે હો, સેન્ડોને જોવાથી / રામમૂર્તિના મનમાં પણ દેશ–પરદેશમાં ભ્રમણ કરી પોતાના બલનું પરાક્રમ / જનસમાજને બતાવવાની ઇચ્છા પેદા થઈ. પહેલાં તો તે કોઈ / સરકસમાં દાખલ થઇ પોતાનું બલ–પરાક્રમ બતાવવા ચાહતા હતા પરંતુ / સ્વર્ગીય લોકમાન્ય તિલકની પ્રેરણા તેમજ મદદથી તેમણે પોતાનું એક જુદું જ / સરકસ ઉભું કર્યું. સેન્ડોએ વજન ઉપાડવામાં વધારે પ્રસિદ્ધિ મેળવી હતી. / તે સેન્ડો પચાસ મણનું વજન ઉપાડી લેતો હતો. રામમૂર્ત્તિ તે / વજનથી બેગણું, ત્રણગણું વજન ઉપાડી શકતા હતા. પોતાના ખેલમાં રામમૂર્ત્તિ / લગભગ સો મણનો હાથી છાતી ઉપર ઊભો રાખતા હતા / એ વાત તો જગપ્રસિદ્ધ છે.

રામમૂર્ત્તિ હિન્દુસ્થાનમાં પોતાના બળનો વિજય / ડંકો બજાવી વિદેશમાં પણ ગયા હતા. ઇંગ્લેન્ડ, ફ્રાંસ આદિ યુરોપીય / દેશોમાં પણ તેમની પ્રતિષ્ઠા જામી ગઈ હતી. એટલું જ નહિ, તેમની / વીરતા જોઇ કેટલાય વિદેશીઓ મનમાં બળવા લાગ્યા હતા. તે વિદ્વેષી / વિદેશીઓએ રામમૂર્ત્તિને મારી નાંખવાની પણ કોશીશ

કરી હતી. મલાકા દ્વીપમાં / તેમને બેવાર વિષ આપવામાં આવ્યું હતું. પહેલી વાર તો વિષનું કોઇ / લક્ષણ પણ જાણવામાં ન આવ્યું. તેમની પ્રદીપ્ત જઠરાગ્નિએ એ વિષને / પણ પચાવી લીધું. પરંતુ બીજીવાર તેમને એટલું બધું વિષ આપવામાં / આવ્યું કે તેટલા વિષપાનથી બળવાન ઘોડો પણ મૃત્યુ પામે. વિષનું / લક્ષણ જણાતાં જ રામમૂર્ત્તિએ લંગોટ બાંધી પાંચ હજાર દંડ પીલી / નાખ્યા. દંડ કરવાથી આખા શરીરમાંથી પરસેવો નીકળવા માંડયો. આ પ્રસ્વેદની / સાથે ઘણું ખરું વિષ તો બહાર નીકળી ગયું તો પણ કેટલાક દિવસ સુધી / તેમને બીછાના ઉપર પડયા રહેવું પડયું. આ જ પ્રમાણે ફ્રાંસમાં પણ / કેટલાક દુષ્ટોએ માયાજાળ રચીને તેમને મારી નાંખવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો. / રામમૂર્ત્તિ પોતાની છાતી ઉપર હાથીને ચડાવ્યા પહેલાં એક પાટીયું એટલા / માટે મૂકે છે કે આ પાટીયા ઉપર હાથી પોતાના પગ સારી રીતે રાખી શકે અને તેથી હાથીનો બધો ભાર પોતાની છાતી ઉપર જ પડે. પરંતુ ત્યાંના દુષ્ટોએ રામમૂર્ત્તિના યુરોપીયન મેનેજરને / પ્રલોભન આપી તે પાટીયાના અધવચ્ચે બે ટૂકડા કરી નાંખ્યાં અને / પછી સરેસથી તે બે ટૂકડાને જોડી દીધાં.

(ક્રમશઃ)

પાઠ ૧૦૬ મો

સંકેત લિપિમાં લખો

જેવો હાથી રામમૂર્ત્તિની છાતી ઉપર ચડયો કે છાતી ઉપર રાખવામાં / આવેલા પાટીયાનાં તરત જ બે ટૂકડાં થઇ ગયાં. હાથીનો એક પગ રામમૂર્ત્તિની છાતી ઉપર આડો પડી ગયો. પરિણામે તેની પાંસળીનાં ત્રણ હાડકાં ભાંગી ગયાં અને તેઓ ત્યાં જ બેહોશ થઇને

પડી ગયા. પછી ફ્રાંસના અનેક ચતુર ડૉકટરોની કૃપાથી સારા તો થઇ / ગયા પરંતુ તેમને છ અઠવાડિયા સુધી હોસ્પીટલમાં રહેવું પડયું. આ જ / કારણે રામમૂર્ત્તિ જર્મની જઈ ન શકયા. તેઓ તો અમેરિકા, ઑસ્ટ્રેલિયા / આદિ અનેક સ્થળોએ પણ જવા ચાહતા હતા પરંતુ કેટલાક વિઘ્નો / ઉપસ્થિત થવાને કારણે ત્યાં જઈ ન શકયા. પ્રો. રામમૂર્તિએ યુરોપના / પહેલવાનોને કુસ્તી લડવા માટે આહ્વાન કર્યું હતું પરંતુ કોઇએ તેમનું / આહ્વાન સ્વીકાર્યું નહતું. પ્રો૦ રામમૂર્ત્તિની પહેલાં જ ગામા તથા / ઇમામબખ્સ નામના બે પ્રસિદ્ધ ભારતીય પહેલવાનોએ ઇંગ્લેન્ડમાં જઈ સ્ટેન્સેલર્સ જિવિસ્કો / નામના રશિયાના પહેલવાનને હરાવ્યો હતો. એટલા માટે હેકેન સ્મિથ નામનો પ્રસિદ્ધ યુરોપીય / પહેલવાન પણ તેમની સામે આવવાની હિંમત કરી શકયો નહિ.

પ્રો૦ રામમૂર્તિનો જન્મ દક્ષિણ ભારતના આન્ધ્ર પ્રદેશમાં વીરઘટ્ટમ નામના ગામમાં થયો / હતો. તેમના પિતા પોલીસ ઇન્સ્પેકટર હતા. રામમૂર્તિએ હવે ખેલ બતાવવાનું બંધ કરી દીધું છે. તેમની આંતરિક ઇચ્છા એવી છે કે / ભારતના પ્રત્યેક ખૂણામાં અખાડા ખોલવામાં આવે અને ભારતીય બાળકો તેમજ / યુવાનોમાં વીરતાનો સંચાર કરવામાં આવે. આ મહત્ત્વપૂર્ણ કામને વેગ આપવા માટે તેમણે એક યોજના પણ તૈયાર કરેલ છે. તેમની આ / યોજનાનો ઇન્દોર રાજ્યે પોતાની સ્કુલો માટે સ્વીકાર પણ કર્યો છે. / પ્રો૦ રામમૂર્ત્તિ કેવળ બળવાન જ નહિ, બુદ્ધિમાન પણ છે. તેમણે એન્ટ્રૅસ સુધી અંગ્રેજી અભ્યાસ પણ કર્યો છે. તેઓ સંસ્કૃત પણ / જાણે છે અને હિન્દી પણ સારી રીતે બોલી શકે છે / તેઓ બ્રહ્મચર્યના કટ્ટર પક્ષપાતી છે. ઊગતી યુવાનીમાં તેમની છાતીનો ઘેરાવો / ૪૮ ઈંચ જેટલો હતો અને જ્યારે પોતાની છાતી ફુલાવતા ત્યારે / છાતીનો ઘેરાવો ૫૬ ઈંચ સુધી થઇ જતો. તે ખૂબ જ

હસમુખા / છે. તે હાસ્યને સ્વાસ્થ્યને માટે ઉપયોગી માને છે. પવિત્રતાને / બ્રહ્મચર્યનો પાયો માને છે. મનથી, વચનથી અને શરીરથી સદા પવિત્ર / રહો. સાદું ભોજન કરો. જીવન સરળ બનાવો. હમેશાં કસરત કરો. / આવી વાતોનો જ તેઓ ઉપદેશ આપે છે અને આને જ સંસારમાં સુખી થવાનાં ઉપાય માને છે. ભારતીય યુવકોની વર્તમાન દુર્બલતા જોઇ તેઓ દુઃખી થાય છે. યુવાનોના જીવનનો ઉદ્ધાર કરવા માટે / તેઓ વ્યાકુળ થઇને કહે છે કેઃ–' ભારતના યુવકોનો ઉદ્ધાર કરવો એ જ / મારા જીવનનો ઉદ્દેશ છે. કૃષ્ણ અને લક્ષ્મણ, ભીમ અને ભીષ્મ અથવા હનુમાન જેવા થાઓ અથવા ન થાઓ પરંતુ દેશમાં યુવકોની / એક અજેય સેના તૈયાર થાય એ મારી ઉત્કટ ઇચ્છા હતી અને / છે. દેશના ખૂણેખૂણે ભ્રમણ કરીને પ્રો. રામમૂર્ત્તિએ યુવકોને પ્રોત્સાહન આપ્યું / છે. મન, વચન, તન અને ધનથી રામમૂર્ત્તિ ભારતના સેવક બની / ગયા છે.

ભારતના બાળકો તેમજ યુવાનો ! શું તમે એવી પ્રતિજ્ઞા / કરી શકતા નથી કે, અમે આજથી હષ્ટ–પુષ્ટ, બળવાન, સદાચારી અને તેજસ્વી બનવાની ચેષ્ટા કરશું ?

પાઠ ૧૦૭

સંકેત લિપિમાં લખો

આપણે પાણીને કેવી રીતે સાફ કરી શકીએ ? ત્રણ ઉપાયો દ્વારા આપણે / પાણીને સાફ કરી શકીએ છીએ અને પીવાને યોગ્ય બનાવી શકીએ / છીએ. એ ત્રણ ઉપાયો નીચે પ્રમાણે છે:–

(૧) પાણીને ગરમ કરવાથી / .

(૨) ફિલ્ટર કરવાથી (કોયલા, રેત તથા ચુનાથી)

(૩) રસાયન વિદ્યાની વિધિને પ્રયોગમાં / લાવવાથી.

પાણીને ગરમ કરવું એટલું બધું સહજ અને સરળ છે / કે, ગરીબમાં ગરીબ માણસ પણ એ કામ સરળતાપૂર્વક કરી શકે / છે પરંતુ ખેદનો વિષય છે કે, લોકો એ સરળ ઉપાયને / પણ કામમાં લેતા નથી. પાણીમાં એવાં કીટાણુઓ રહેલાં છે / કે જે મનુષ્યોને માટે ભયંકર શત્રુ છે પરંતુ પાણીને ઉકાળવાથી / તે કીટાણુઓને દૂર કરી શકાય છે. આ વિદ્યાએ સેંકડો મનુષ્યોના / જીવનને ઉગારેલ છે. આ વાતને લક્ષ્યમાં રાખી પોતાનું હિત ચાહનાર / પ્રત્યેક વ્યક્તિએ કેવળ ગરમ કરેલું ઠંડું પાણી પીવું જોઇએ અને / આ બાબતનો પોતાના ઘરમાં તથા પોતાના મિત્રોના ઘરમાં પ્રચાર કરવો / જોઇએ.

એક મોટા શહેરની મ્યુનિસિપાલિટી પાણીને ગરમ કરવાનો પ્રબંધ કરી / શકે નહિ. કારણ કે બધાને ગરમ પાણી પહોંચાડવું એ કામ તેને / માટે અસંભવિત છે એટલા માટે મ્યુનિસિપાલિટી પાણીને વૈજ્ઞાનિક ઢબે ફિલ્ટર / (સાફ) કરે છે. મારી તો એ જ હિત-સલાહ છે કે, જ્યારે / પાણીનો પીવા માટે ઉપયોગ કરવામાં આવે ત્યારે ગરમ પાણીનો જ ઉપયોગ કરવામાં આવે.

ગામડાંઓમાં પાણીને હમેશાં ભરવાની રીતિ પ્રચલિત છે. / ગ્રામીણ લોકો સાધારણ રીતે માટલાંઓમાં અથવા બાલ્ટીઓમાં પાણી ભરે છે. / પરંતુ તેઓએ નીચે લખેલી ભૂલોથી બચતાં રહેવું જોઇએ:—

(૧) પોતાનાં ઘડાંઓને / ખુલ્લાં ન રાખે કારણ કે એમ કરવાથી રેત અથવા જીવજન્તુ પડવાનો / સંભવ રહે છે. તથા કુતરાં, બિલાડી કે બીજાં પ્રાણીઓ પાણીમાં / મોઢું નાંખે એવો પણ સંભવ રહે છે.

(૨) ખરાબ ગ્લાસ અથવા / લોટો પીવાના પાણીના ઘડામાં ન બોળે.

(૩) પાણી જવાની મોળીને ગંદી / ન રાખવી.

આપણા દેશમાં કેટલાક લોકો એવો વિચાર ધરાવે છે / કે, પ્રત્યેક ચીજ પાણીના સ્પર્શથી સાફ અથવા પવિત્ર થઇ જાય / છે. આવી માન્યતા ધરાવનાર લોકોએ એક વાત યાદ રાખવી જોઇએ / કે, રોગી માણસ જે પાણીમાં સ્નાન કરે અથવા કપડાં ધુવે / તે પાણી ગંદુ તેમજ સ્વાસ્થ્યને માટે હાનિપ્રદ બની જાય છે. / પાણી ઉપરથી તો સ્વચ્છ દેખાય છે પરંતુ રોગી લોકોના વ્યવહારમાં / આવેલું પાણી, સ્વાસ્થ્યને માટે ભયંકર છે. રોગને પેદા કરનાર કીટાણુઓ / એટલા બધા નાનાં હોય છે કે તે કીટાણુઓ તે સ્વચ્છ દેખાતા / પાણીમાં પણ પર્યાપ્ત પ્રમાણમાં જોવામાં આવે છે. આ કીટાણુઓ વિષે હમણાં જ એક અંગ્રેજી (Journal) પત્રિકામાં આ પ્રમાણે છાપવામાં આવેલું છે / કે, 'જો એક ચાના ચમચામાં આવે એટલું પાણી દુનિયાના / તમામ લોકો વચ્ચે વહેંચી આપવામાં આવે અને તેઓ પ્રતિદિન / ૧૨ કલાકમાં પ્રત્યેક સેકન્ડે એકની ગતિએ કીટાણુઓને ગણે તો / તેઓ ૨૦૦૦૦ વર્ષમાં તે બધાં કીટાણુઓને ગણી શકે.'

ચીનદેશના લોકો પાણી / નો ઉપયોગ ખૂબ જ બુદ્ધિમત્તાપૂર્વક કરે છે એમ કહેવામાં આવે છે. / તેઓ કહે છે કે, ગરમ. કર્યા વિના પાણી પીવું સ્વાસ્થ્યને / માટે હાનિપ્રદ છે. તેઓ કાચા પાણીથી બહુ ડરે છે. પાણીને / કપડાના ગરણાથી ગળવા છતાં કીટાણુઓ પાણીમાં જરૂર રહી જાય છે, કારણકે, કીટાણુઓ એટલાં બધાં નાના હોય છે કે કોઈ / પણ પ્રકારના કપડાંથી પાણી ગળવા છતાં સરળતાપૂર્વક તેઓ પાણીમાં પ્રવેશ / કરી જાય છે. પાણીને ગરમ કરી પીવાથી શરીરનું સ્વાસ્થ્ય / જળવાય છે.

ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ગરમ કરેલું પાણી પર્યાપ્ત પ્રમાણમાં પીવું બહુ આવશ્યક છે. ભોજન કરતી વખતે થોડું થોડું પાણી પીવાની અપેક્ષાએ બાદમાં પર્યાપ્ત પ્રમાણમાં પાણી પીવું સ્વાસ્થ્યને માટે હિતકર છે. / પ્રત્યેક વ્યક્તિએ દિવસમાં થોડા થોડા સમય પછી પાણી પીવું જોઇએ / અને રાત્રે સુતી વખતે તેમજ વહેલી સવારે ઉઠતી વખતે એક ગ્લાસ પાણી / પીવું એ સ્વાસ્થ્યને માટે અત્યુત્તમ સાધન છે. સવારે તેમજ રાત્રે / પાણી પીવાના ક્રમને જીવનનો દૈનિક ક્રમ બનાવી લેવો જોઇએ.

શુદ્ધ / જલ જ બધાં પેય પદાર્થોમાં શ્રેષ્ઠ છે. જ્યાં સુધી બની શકે / ત્યાં સુધી દરેકે ચા તેમજ કોફીના વ્યસનથી બચવું જોઇએ. જો કદાચિત / અનિવાર્ય આવશ્યકતા ઉપસ્થિત થયે ચા-કોફી પીવાની જરૂર પડે તો થોડો / ચા પીવો જોઇએ અને તે પણ વધારે ગરમ હોય તો / ઠંડો થયા બાદ પીવો જોઇએ. બહુ ગરમ પેય પદાર્થ પીવાથી / પેટમાં નુકશાન કરે છે.

બજારની દુકાનોમાંથી ખરીદી સસ્તું, સંસ્કૃત પેય (સોડા-લેમન) આદિ પણ પીવા યોગ્ય નથી. કારણ કે એ સોડા / લેમન પણ ગંદા પાણીમાંથી ખરાબ રીતિથી ઘણીવાર બનાવવામાં આવેલ હોય / છે. અને ગંદા પાણીમાંથી બનાવવામાં આવેલ બરફ પણ

નુકશાનકારક / હોય છે એટલા માટે પેય પદાર્થને શીતલ બનાવવ માટે બરફને / અંદર નાંખવા કરતાં સોડા–લેમનના પાત્રની આસપાસ રાખવામાં આવે.

આઇસ્ક્રીમ કે / સસ્તાં શરબત પણ બહુ નુકશાનકારક છે. લો ઘણીવાર આવાં / હાનિપ્રદ પીણાં પીવાથી અનેક રોગોના ભો બની જાય છે. આ જ / પ્રમાણે દારૂ (મદ્યપાન) ના વિષે પણ મા કહેવાનું છે. મદ્ય / એ કોઈ પેય પદાર્થ નથી. એ એક ઝેરી દ છે. / મદ્ય સ્વસ્થ માણસને માટે તો તદ્દન અનાવશ્યક વસ્તુ છે જેઓ / મદ્યના વ્યસની હોય છે. તેઓનું સ્વાસ્થ્ય, બલ, બુદ્ધિ તથા તેજસ્વિતા / મદ્યપાનથી નષ્ટ થઈ જાય છે.

OPINIONS
OF
Prominent Persons
ON
SANKET LIPI

સંકેત-લિપિ

પર

પ્રસિદ્ધ વિદ્વાનો

ની

સમ્મતિઓ

આવિષ્કારક અને પ્રકાશક—
એલ૦ પૂનમચંદ જૈન
બ્યાવર (રાજપુતાના)

Printed by Keshavlal Sankalchand Shah
at The "Virvijaya" Printing Press,
Salapos Cross Road-Ahmedabad.

L. P. Jain's *Sanket* Lipi (Short-hand)

A WONDERFUL INVENTION

DON'T LOSE THE GOLDEN OPPORTUNITY

TO LEARN

The matchless short-hand in the world. Why is it not the way to meet with the world wide popularity?

(1) It is destined to meet with marvellous success in near future all over the world.

(2) It is soon to be approved of by the Educational Boards, Public Examination Bodies, mercantile firms, offices and all kinds of employers who seek economy in time and rapidity in work.

(3) It is the only one of its kind, complete, accurate and systematic in all respects.

(4) It is the only easiest and simplest Short-hand as it is based on 38 Symbols only.

(5) It contains such symbolic Vowels and Consonants that one can write the same without lifting up a pen.

(6) It is devoid of the rigid and Complex rules of thickness and thinness of grammalogues and contractions.

(7) It is an unique medium to take down speeches of each and every language of the world.

(8) It helps the Student, trained up in this system, to read and transliterate his note after a sufficiently long time easily.

(9) It will enable its devotee to secure lucrative and handsome jobs.

(10) Its demand will be soon felt all over the world by those who since long have been longing for catching up the lectures and speeches verbatim.

(11) It shall serve as a boon to the students who are always eager to take down the notes of the lecturer and professors word by word.

(12) The system is so easy that even a boy possessing a very ordinary educational qualification can master it and in a short period of three months he can attain the speed of 80 words a minute.

Opinions of Prominent Persons.

વિદ્વાનોની કેટલીક સમ્મતિઓ

Mahatma Gandhi (Faizpur Congress Camp)

......"You have reported several Mahatmaji's speeches verbatim and given him entire satisfaction."

(Sd.) Mahadeo Desai.

Shri Mahamna Pandit Madan Mohan Malviya

श्री महामना पण्डित मदनमोहन मालवीय,

वाइस चान्सलर, बनारस हिन्दु विश्वविद्यालय.

२. ......मुझे सन्तोष है कि आप की लिपि का क्रम सराहने के योग्य है।

मैं चाहता हूँ कि लोग इसका व्यवहार कर इसकी पूरी परीक्षा करें आर इससे पूरा लाभ उठावें.।

Sir Tej Bahadur Sapru, Ex-Law Minister, Allahabad.

3. I dictated about a dozen lines in Hindi to the two Short-hand writers, who took down what I said most accurately and also very rapidly. I have been much impressed by their work and I think there should be plenty of scope for work of this kind in these days when there is a growing demand for reporting of Hindi and Urdu speeches.

श्रीमान् पुरुषोत्तमदासजी टन्डन, इलाहाबाद.

४. हिन्दी साहित्य सम्मेलन में किया हुआ मेरा भाषण लिखा है भाषण लिखने में संकेत लिपि की गति तीव्र प्रतित होती है.

Champa Ram Mishar Rai Bahadur, Diwan; & President of the Council of Minority Administration, Chhatarpur, State, C. I.

5. The Sanket-Lipi of Mr. Jain of Beawar being phonetic is applicable to many languages and appears to be a very good invention with a bright future before it. I wish Mr. Jain every success.

Diwan Bahadur Harbilas Sarda, M.L.A Ajmer.

6. ......It is a wonderful invention in as much as it is applicable both to English and Hindi. It is based on sound and not letters. Two of his pupils gave a demonstration and it was successful. One of them, who did not know English. took down a few sentences of English spoken by a man and it was correctly done. I congratulate him on the very useful excellent system he has invented and hope people will learn it. I also hope Government will suitably reward him for his good work.

Mr. J.C. Chatterji; Superintendent of Education Delhi; Ajmer-Merwara & Central India.

7. Mr. L. P. Jain gave a demonstration of his system of Hindi Short-hand before me. The class consisting of four boys was able to take down a passage in Hindi

at a speed ranging from 80 to 90 words a minute and read it from their notes fairly well.

A passage in English was dictated at a lower speed. One boy, who had some knowledge of the language, read it well, while others, who did not know English, made a fairly successful attempts to read their notes. These results show the usefulness of the system, which appears to be simple.

P. Seshadri, M. A. Principal, Government College. Ajmer.

8. It is very cleverly designed and is calculated to meet the needs of any language. His pupil demonstrated it in connection with Tamil and Telugu languages of which he had no knowledge and he was fairly successful in reproducing passage even from these languages. The system deserves an encouragement at the hands of merchants and authorities.

Mr. K. N. Khandekar M. A.
Head Master, S. S. Pustikar High School, Jodhpur

9. I think if the system is introduced **in classes VII & VIII.** it will proxe very useful to students.

Mahamahopadhyaya Rai Bahadur Pandit Gaurishankar H. Ojha,
Curator, Rajputana Museum. Ajmer.

10. ......is of great help in taking down speeches delivered in Hindi, Urdu, English or any other language of the world at a great speed.

I earnestly desire that this easy system of short-hand should be adopted in all the institutions in India and abroad.

Mr. S. N. Das Gupta, M. A. Ph. D. (Cal.) Ph. D. (Cantab)
Principal, Sanskrit College Calcutta and Secretary
Bengal Sanskrit Association

11. I am exceedingly gratified to see the Short-hand script invented by Mr. L. Poonamchand Jain. It can be used in the writing of other languages also. Mr. Poonam Chand Jain is also training up students for writing these scripts. It deserves encouragement not only in this province but in other provinces also.

Pt. Rampratap Shastri,
Retired Professor of Sanskrit, Government Morris College; Nagpur and fellow of the Faculty of Art and Academy Council; Nagpur University and Head of the departments of Sanskrit and Pali and Prakrit, Nagpur University.

12. ......I was surprised to note that the shloka was correctly written by both the pupils. I found it a wonderful invention no doubt. By its help one can write any language quite easily though he may have no knowledge of it.

......I strongly recommend that this quite new and easy system of Hindi Short-hand should be adopted in all the institutions in India.

Mr. F. G. PEARCE;
Principal of Sardar High School, Gwalior & Convener of Commerce & Geography Committee of Rajputana & Central India.

13. Certified that the meeting of the committee of courses and studies in commerce and geography of the Board of High School and Intermediate Education in

Rajputana including Ajmer, Merwara, Central India and Gwalior, held on February 4th 1935, conducted several tests of the short-hand writers of Mr. L. P. Jain's system of Sanket Lipi, in Hindi. English & French, satisfied itself that the system is a practical one, worthy of encouragement.

२३ वां अखिल भारतवर्षीय हिन्दी साहित्य सम्मेलन, देहली.

१४. श्री स्वागत समिति ने २३ वं अ० भा० हिन्दी साहित्य सम्मेलन दिल्ली के अवसर पर श्री ला० पूनमचन्दजी जैन द्वारा आविष्कृत हिन्दी संकेत-लिपि के ज्ञाता चार विद्यार्थियों को सम्मेलन की कार्यवाही लिखने के लिए ब्यावर से बुलाया था। हमें यह सूचित करते हर्ष होता है कि सभी विद्वानों ने अपने २ भाषणों को इतना पूर्ण और स्पष्ट लिखा हुआ देख कर प्रसन्नता प्रगट की थी। यदि हिन्दी हितैषियों ने उपरोक्त लिपि के ज्ञाताओं को अपनाया तो वह दिन दूर नहीं जब अंग्रेजी की भांति हिन्दी संकेत-लिपि नित्य के व्यवहार की वस्तु बन जायगी। हमें महती आशा और दृढ़ विश्वास है कि हिन्दी को राष्ट्र भाषा के उच्चासन पर देखने वाली प्रत्येक संस्था अपनी २ कार्यवाही इसी संकेत-लिपि में लिखवाने का उद्योग करेगी जिससे हिन्दी के इस अंग की पूर्ति अविलम्ब हो जावेगी। निस्सन्देह जैनजी इस अपूर्व सफलता के लिए बधाई के पात्र हैं।

Mr. Rambhadra Ojha, Chief Justice, Alwar.

15. I would recommend the introduction of Hindi stenography in secondary schools in the best interests of

administration as the students trained in the same are sure to prove very **useful as Hindi clerks in all departments.**

Rai Sahib P. B. Joshi M. A., B. Sc.

District Inspector of Schools, Ajmer-Merwara

16. I was specially delighted to find that although the pupils did not know a word of English, they could write a dictation in Short-hand even English piece. I think the short-hand......is very good and easy......and am convinced that by this system any one will be able to write short-hand with easy and at a fairly high speed.

The Director of Public Instructions, Alwar.

17. It was a matter of gratification to note that the students could easily take down 90 words per minute and I am told that the students joined the class in September 1933. Considering the time devoted to instructions, the results are very good indeed.

Thakur Ram Singh, M. A.

Director of Education, Bikaner State.

18. I had an occasion to attend a demonstration of the new short-hand system invented by Mr. L. P. Jain. The speciality of Mr. Jain's system of short-hand is that the signs are made of phonetic basis so that a person is able to transcribe without the necessity of his understanding the language in which a speech is delivered. This

makes it very useful in India where several languages are spoken and makes the work of reporting easy. The speed attained by some of the pupils trained in this system is 90 words per minute. Undoubtedly it is an improvement on the Pitman's system and being specially suited to indian conditions bids fair to be popular in the long run.

Rev. D. C. Wilkie, M. A., B. D.,
Mission House, Beawar.

19. I have pleasure in testifying that on 8th February 1935 in the Sanatan Dharm College I saw a demonstration of Mr. L. P. Jain's Hindi Short-hand in the presence of a distinguished company including Mr. J. C. Chatterji, Superintendent of Education, Delhi and Ajmer-Merwara, Diwan Bahadur Pyare Lalji, Mr. Md. Ishaq Qureshi, District Inspector of Schools. Ajmer-Merwara, Mr. Chakarvarti, Principal Sanatan Dharm Prakashani Intermediate College, Beawar.

The demonstration was most interesting. Two pupils wrote at a speed of 90 words a minute and were able to read their work fluently. One did fairly well in English at a slower speed.

Rev. John W. Drummond, M. A., B. D.,
Mission House, Beawar, (Rajputana).

20. ......Their own teacher dictated a passage in English at 50 words a minute. This was reported very much better, and was very creditable in this respect that, while one of the boys had some knowledge of English, the other had practically none, which is a testimony of striking significance to the value of this system of shorthand, that it can be used to report language which is

not known by the reporter. This shows the adaptibility and flexibility of this system, on the invention of which Mr. Poonam Chand is to be congratulated.

Pro. Inder Sen, M.A.LL.B., Ph. D. Hindu College, Delhi.

21. I accordingly dictated to two gentlemen, who had learnt the system, sentences of **English, German, French and Italian.** It may be mentioned that the gentlemen possessed hardly a smattering of English and knew absolutely nothing of the other European languages.

To my surprize, they were able, later to read out the sentences from their signs fairly and correctly, That, I believe, is a striking testimony to the merit of the system.

Pt. Ramnarain Misra,

Head Master; Central High School; Benares.

22. Two pupils of L. Poonam Chand Jain gave a demonstration of Hindi Short-hand in the presence of Pt. Nish Kameshwar Misra, B. A., L. T., who is an authority of the subject. He reports that their speed is 90 words per minute, which is very satisfactory. They are able to read what they write with sufficient ease. I express my satisfaction with what I have seen.

Sham Shad Ali; M. A. Principal,

The Mohammad Ali Memorial High School; Beawer.

23. Lala Poonam Chand of Beawar Jain Pathshala is to be congratulated on having invented the Hindi Short-hand system. I had some of his pupils tested in my presence and had various passage dictated to them **in English, Persian and Arabic.** I found that the result was very satisfactory, Great credit is really due to Lala Poonam Chand for his intelligence and tact in introducing, a system yet unknown in India.

C. P. & Berar Legislative Assembly.

Success of L. P. Jain's Sanket Lipi

Syt, Krishnarao Ganpatrao Desamukh Khamgaon. C. P.

Syt. L. P, Jain's reporters, Messrs Lalchand and Ghewarchand, have transcribed my Hindi speech in C. P. Assembly, I was much delighted to see the transcription and think that our Hindi reporters can surpass in competition the English Short-hand reporters. Any way this art will be much beneficial for noting Hindi speeches. I hope the art of these Hindi reporters will be encouraged and this great task would achieve perfection.

Khan Bahadur Mirza Rahaman Beg. M. L. A. Honorary Magistrate, First Class, Akola C. P.

Your reporters, Gajsingh and Prem Raj, noted my Urdu speech through Sanket Lipi system invented by you. I found it sufficiently accurate and written speedily.

I think the difficulty felt in reporting Hindi speeches will. now be removed. I hope all the welwishers of Hindi will adopt and encourage this system,

Syt. Sardar Amar Singh Baijnath Singh Saigal M.L.A. Chatapara Bilaspur C. P.

My speech made in the Legislative Assembly in the month of December was noted by the reporters of Syt. L. P. Jain through Sanket Lipi system. I read the speech, It was found to have been most correctly and rightly noted.

I think that the difficulty about Hindi reporting can be removed, if the use of this systems made in Assemblies.

Central Advisory Board, Jaipur State.

Cent Percent Phonetic Short hand for all languages.

I have great pleasure in certifying that the proceeding of the 2nd session of the Central Advisory Board Jaipur State, held on 25th, 26th, 27th, 1940 have been reported satisfactorily by Messrs Premraj Jain and Gaj Singh, working together. The speeches have been duly reproduced and Mr. Prem Raj deserves credit for the prompt and efficient manner in which he performed his duties to my entire satisfaction. I wish Mr. Prem Raj and the system of Short-hand in which he takes down his notes, every success.

Secretary,
Central Advisory Board,
Dated the 28th June 1940 **Jaipur State.**

Syt. Beohar Rajendra Singh M.L.A. Jubblepore.

I found the report of my Assembly speeches noted by Syt. Poonamchand Jain's Sanket Lipi reporters, Messrs Lalchand and Ghewarchand Jain, satisfactory.

I hope the system will receive encouragement and patronage everywhere.

Syt. Khushalchand Ghasiram Khajanchi M.L.A. Chanda C. P.

I have seen the report of my speech in the Assembly noted down through Syt. L. P. Jain's Hindi Short-hand system. I am satisfied and pleased to say that the system is most satisfactory and accurate. It must be patronized so that a great handicap in the country may be removed.

The Holkar Legislative council Indore.

Success of L. P. Jain's Sanket Lipi

S. Bapna, Prime Minister to His Highness
The Maharaja Holker, Indore.

I dictated a few lines in Hindi to the two Short-hand writers who took them down correctly and also with speed.

I hope Mr. L. P. Jain's system will receive the encouragement it deserves in India.

Mr. J. L. Mithal Vice-President.
The Indore Legislative Council, Indore 27th April, 36

2. The Hindi Short-Hand notes of the debates and proceedings of the first session of the Indore Legislative Council taken down by the two reporters Messrs B. Anand Raj Jain and Gajsingh Jodha of Beawar-deputed by Mr. Poonam Chand Jain, inventor of the Sanket-Lipi, were found to be fairly accurate and satisfactory.

Mr. Poonam Chand Jain deserves to be congratulated on his invention which needs every encouragement.

Mr. Malek Bapu Main, Senior House Master.
Daly College, Indore.

3. ......I was much impressed with their proficiency in the newly started Hindi short-writing system. This is surely a novelty in the realm of the Hindi literary world and it deserves every encouragement and appreciation.

४. श्रीयुत् जौहरीलालजी मीतल, वाइस प्रेसीडेंट, अखिल भारतवर्षीय हिन्दी साहित्य सम्मेलन चौबीसवाँ अधिवेशन, स्वागत समिति, इन्दौर

(पूज्य महात्माजी की अध्यक्षता में)

हिन्दी साहित्य सम्मेलन के चोवीसवें अधिवेशन का कार्य-विवरण लिखने के लिए आपके शिष्यों ने आपकी संकेतलिपि पद्धति से जिस सरलता के साथ ज्यों का त्यों विवरण लिखा वह सराहनीय था। हम स्वागत समिति की ओर से आपकी इस सफलता के लिए बधाई ओर कार्य-विवरण लिखने में सहायता देने के उपलक्ष्य में धन्यवाद देते हैं।

हमको यह जानकर आनन्द होता है कि आपकी संकेत-लिपि पद्धति सरल ओर बोधगम्य है व आपने संकेत-लिपि की इस नई पद्धति का आविष्कार करके राष्ट्र भाषा हिन्दी के प्रचार में काफ़ी सहायता दी है। आशा है आपकी संकेत-लिपि पद्धति शीघ्र ही अत्युच्च स्थान प्राप्त करेंगी।

श्रीमान् वियाणीजी एम० ए०,
कौंसिल ऑफ स्टेट अकोला।

हिन्दी भाषा में अब तक संकेत लिपि न होने के कारण हिन्दी भाषा-भाषी सज्जनों के लिए अत्यन्त असुविधा थी। हमें प्रसन्नता है कि ब्यावर के श्री एल० पी० जैन ने इसे दूर कर दिया। हमने इस संकेत लिपि में कुछ उद्धरण लिखाये। वे एक मिनिट में १३० शब्द के हिसाब से सरलता से लिख सके। लिखा हुआ बहुत साफ २ और बिल्कुल ही शुद्ध था। हिन्दी संस्थाओं को इसे प्रोत्साहन देना चाहिए।

१६-१२-३७. (एस० डी०)

Central Advisory Board, Jodhpur.

A Cent Percent Phonetic Short-hand all Languages.

Honourable Mr. Kishen Puri, B. A. LL. B.,
Secretary Central Advisory Board. Jodhpur.,

I am very thankful to you for deputing Messrs Gaj Singh and Prem Raj to take down notes of the Hindi Speeches in the Central Advisory Board, Jodhpur. They worked from august 7, 1939 to August 16, 1939.

I have looked into the reports and am very pleased to note the successful manner in which the speeches have been reproduced, I shall be glad if you will kindly convey to them my appreciation of their good work.

The system invented by you is indeed very useful, and deserves every encouragement.

श्रीयुत् जयनारायणजी व्यास,
सभासद्, केन्द्रीय सलाहकार बोर्ड, राज जोधपुर, जोधपुर।

जोधपुर राज द्वारा स्थापित केन्द्रीय सलाहकार बोर्ड में मैंने जो भाषण दिये थे उनकी रिपोर्ट श्री लाला पुनमचन्दजी जैनकी संकेत-लिपि द्वारा श्री प्रेमराजजी जन और श्री गजसिंहजी ने ली थी। मैंने वह रिपोर्ट पढ़ी। प्रायः शब्दशः सभी बातें लिखी गई थी। हिन्दी भाषा में कही हुई और काफी जल्दी जल्दी कही हुई बातों को इस प्रकार शुद्ध रूप में लिख लेना संकेत-लिपि की सफलता का द्योतक है।

संकेत-लिपि हिन्दी भाषा के एक आवश्यक अङ्ग की पूर्ति करने का साधन होने के अलावा राजकाज में सुविधा देने वाली वस्तु है। प्रान्तीय और रियासती सरकारें इसको प्रोत्साहन देकर लाभ में ही रहेंगी।

Central Advisory Board, Udaipur.

Certified that the Speeches made by me at the Meetings of the Advisory Board of Mewar held on 22nd 23rd, 24th, of May 1940. were taken down through L. P. Jain's system by Messrs Nandlal and Nathulal Shorthand writers fairly accurately and faithfully as far as the sense of the Speeches was concerned.

(sd.) **Kulvant Rai.**

26-5-1940. Director of Public Instructions.
Mewar-Udaipur.

श्री सिद्धनाथ पथ मंत्री हिन्दी ज्ञानयात्री मण्डल, मद्रास।

यह देख कर हमें बहुत ही आश्चर्य एवं आनन्द हुआ कि वे व्याख्यान को इतना जल्दी नोट कर लेते हैं। यह संकेत लिपि अंग्रेजी शॉर्टहेंड से टक्कर खाती है।

श्रीमान् सत्यनारायणजी मंत्री दक्षिण भारत
हिन्दी प्रचार सभा, मद्रास।

इसमें अक्षरों के संक्षिप्त संकेत बनाने से यह सुविधा हो गई है कि कोई भी भारतीय भाषा शुद्ध रूप से लिखी जा सकती है।

Mr. Pusamal Soni, M. A., Commerce Teacher, Oswal Jain High School, Ajmer.

If introduced in High School Course, I hope it will prove out a great boon to the Commerce students who intend to take up clerical line.

Mr. G. J. Govil B. A., C. T.,
Sardar High School. Jodhpur.

This system, if introduced in the schools, will prove a great help to the students in their after life.

A Few Appreciations from Kathiawar.

President, Council of Administration, The Huzur office, Wadhwan State.

Messrs. Chandanmal Kochar and R. G. Chatwani of Beawar gave this evening a demonstration of L. P. Jain's Phonetic Shorthand System. I dictated in English, Persian, and Gujarati and am glad to say that the dictation was quite correct. The invention deserves encouragement and I wish it and the inventor all success.

Huzur Secretary, Gondal State, Kathiawar.

Messrs. Chandanmal Kochar and R. G. Chatwani visited Gondal on the 2nd July 1940. They are touring Khathiawar on the mission of spreading a knowledge of Phonetic Shorthand invented by Mr. L. P. Jain of Beawar (Ajmer-Merwara). I took a test of the invention and was much pleased and satisfied with the usefulness of the new Phonetics which can equally write English, Hindi, Gujarati, or any spoken language. I wish success to the L. P. Jain Shorthand Institute, Beawar, which is doing splendid work.

Dewan, H. H. The Maharaja Rana Sahib, Porbandar State.

Messrs. Chandanmal Kochar and Ramniklal Chatwani of Beawar met me this evening to demonstrate L. P. Jain's Phonetic Shorthand System. It appears that these gentlemen have practised the system with commendable earnestness and acquired proficiency in taking down shorthand script to dictation in any language.

**Assistant Director of Information,
State Information Bureau, Junagadh.
Member of Indian Merchants Chamber.**

Mr. Chandanmal Kochar and Mr. R. G. Chatwani of Beawar. and demonstrators of L. P. Jain's. All Languages Shorthand writing, and exhibited their skill and efficiency in their art. They gave successful practical demonstration in the newly invented system of Shorthand Writing by an Indian gentleman. It is a matter of delight that this new feature of Shorthand Writing for Indian Languages is invented. It deserves encouragement. I wish all the success and development to this new art.

**Head Master, Bahadurkhanji High School.
Junagadh, (Kathiawar)**

This is to certify that Messrs R. G. Chatwani and Chandanmal Kochar, in the presence of myself and my commerce Teacher Mr. L. A. Iuddhecha, have given a satisfactory demonstration of their method of Shorthand writing. I believe that the Universal Method of Shorthand writing which they adopted deserves encouragement.

**Head Master, Nawanagar High School,
Jamanagar**

This is to certify that Mr. Chandanmal, Ramniklal Chatwani of Beawar gave a demonstration in Shorthand to the boys of std. VII C. to show the utility and importance of the subject in the present day life. Two extracts one Gujarati and other Hindi were cited before him and he did his work. I should say, admirably well.

Head Master, Saurashtra High School, Rajkot C. S.

The two representatives of Mr. L. P. Jain of Beawar the inventor of the Sanket Lipi system of Short-hand for all the spoken Languages-wrote down to dictation some Gujarati and read it out their and then fairly correctly. The system is really a wonderful invention and Mr. Jain and his representatives (1)—Chandanmal and (2) Ramniklal—deserve every encouragement and help.

Head Master, The Victoria Jubilee Madressa High School, Porbandar, (Kathiawar)

......It is certain that their is no flaw in the system. I think, this system, which is really a phonetic system will be found useful in case of all Indian Languages.

Seth N. T. M. High School, Wadhwan Camp.

It is a great pleasure to certify that Messers Chandanmal Kochar and Ramniklal Chatwani demontrated L. P. Jain's Sanket Lipi. They were given three passages one in English, the other in Gujrati & the third in persian and I am much pleased to say that they were transcribed very satisfactarily and with full speed I am sure that this Lipi will be very popular if introduced here. I wish them every success in their interprise.

Rugimibai G. Joshi H. M. M. S. S, girl's High School, Jamnagar.

Mr. Chandanmal Kocher, and Mr. R. G. Chatwani gave a demonstration before me I found them to be very skilful in the art with an appreciable speed in writing. They deserve all sorts of help and encouragement.

Head Master, Girls High School, Gondal.

I had read an English passage as well as a Gujrati passage and I could see that Mr. Chandanmal and Mr. Ramniklal were successful in translation. The novel feature, they try to put in practical, will I hope prove beneficial. Their 'Lipi' will be of great use in economising time to students, press reporters etc.

Harilal K. Mehta Advocate, F. I. Cert A.
Legal & Commercial Expert.
Instructor of Commerce, Wankaner High School.

I have tested the phonetic system of Short-Hand invented by Mr. L. P. Jain in various Indian vernaculars as well as in English. The demonstration was given by Messrs Chandanmal Kochar and Ramniklal Chatwani and the same proved to be of the highest satisfaction to my self. I am exceedingly pleased to see that this system applies to a number of Indian as well as European languages. In my opinion this system will supercede in the long run all the Short-Hand system at present existing in India and will stand as a pilot system in the whole world in general and in India in particular.

It is a matter of great pride for the Indians that this universal system of Short-hand has been invented by an Indian. I am quite confident that the system will attain highest success in a very near future.

The system is so important and admirable that I am going to Introduce the same in my Classes from the next term I earnestly recommend the system to all institutions preparing students for commercial life.

Keshavlal L. Oza, Senior Professor of English, Bahauddin College, Junagarh (Kathiawar)

I have much pleasure in bearing witness to the utility of the new phonetic Short-hand invented by Mr. L. P. Jain of Beawar. It outdistances Pitman's System of Short-hand by its applicability to all modern languages and by its easy acquisition in three months as against three years of sustained effort needed for acquiring cultivated ease in transcribing a speech in Pitman's System. In the circumstances, the new phonetic system, of which demonstrations were given at Junagadh to-day by Messrs Chandanmal Kochar and Ramniklal Chatwani of Beawar, richly deserves popular support.

Noormohmmed R. Merchant, M. A., Dharmendrasingh College, Rajkot.

I have pleasure to state that the trancription from Persian into the phonetic method an innovation of Mr. L. P. Jain is highly commendable.

K. J. Gandhi, State Engineer, Junagadh.

.........I was impressed the intellegent way in which they demonstrated their new Short-hand system which can be adopted in the case of any language. I wish them every success.

Mr. Pandya, Engineer-In-Chief, Gondal Railway.

This is to certify that Messrs R. G. Chatwani and Chandanmal Kochar were tested for their Short-hand in Gujrati and inspite of new engineering words they were found quite able to write out and speak verbatim......

The Education Department, Porbandar State.

We have witnessed with very great pleasure the Short-hand demostrations given this after-noon by Messrs Chandanmal Kochar and Ramniklal Chatwani in the presence of Bhavsinhji High School and H. M. Middle School teachers and boys......Since this system is based on Phonetics, it is easy for any one who has studied and secured mastery in it, to transcribe any language. We dictated passages from Gujrati, Hindi, English and French and were greatly surprised that the transcriptions were faithful. The system has been invented by an Indian and that too is a very commendable feature about it.

Sd. by the Chief Education Officer.

The Retired Assit. Revenue Commissioner, Porbandar State.

......We certify them (Messrs. C. M. Kochar and R. G. Chatwani) without any doubt and hesitation the Phonetic System of Short-hand is quite useful in any case of various languages. We wish them every success.

K. N. Shah M. A., Head Master, Daji Raj High School, Wardhwan City.

......The Lipi is an admirable invention of Mr. Jain of Beawar. I dictated two passages one in English and the other in Gujrati and they were transcribed by the gentle men with very commendable speed. The Lipi is bound to be universally useful as it comprehends all the languages of the world and the transcribtion saves a great deal of time. The invention being purely an Indian one deserves encouragement every where in India and I wish it all the success it so richly deserves

વિદ્યાધિકારી સાહેબ, ગોંડલ સ્ટેટ.

તા. ૧ જુલાઈ ૧૯૪૦

આજરોજ ભાઈશ્રી ચંદનમલ તેમજ ભાઈશ્રી રમણીકલાલે સંકેત-લિપિના પ્રયોગો અમારી પાસે બતાવ્યા.

વિદ્યાર્થી, વિદ્યાર્થિનીઓની સમક્ષ પણ તે પ્રયોગો થયા. શિક્ષકો પણ હાજર હતા. આ બધા પ્રયોગો ઉપરથી એટલું તો સ્પષ્ટ થાય છે કે, જે સંકેત–લિપિનો પ્રચાર કરવા ઇચ્છે છે તે અતિ ઉપયોગી હોવા ઉપરાંત પદ્ધતિ ઘણી સરલ છે એટલે તરત શીખી શકાય એવી છે.

અમે પોતે તેઓને અંગ્રેજી ને ગુજરાતી લખાવી જોયું. ગુજરાતીમાં અમે ભાષણ કરતા ગયા અને તેઓ લખતા ગયા. અમારી બોલવાની પદ્ધતિ વેગવાળી હોવા છતાં, તેમજ અમારા ઉચ્ચાર ને શબ્દોથી તેઓ વિશેષ પરિચયવાળા ન હોવા છતાં, ભૂલ વિના તેઓ એ વકતૃત્વને પોતાની સંકેતલિપિમાં ઉતારી શક્યા. જે અમે તેઓની પાસે વંચાવી જોયું. તે એકદમ તેઓ વાંચી શક્યા.

અંગ્રેજી પણ અમે Recite–બોલતા ગયા તેમ તેમ તેઓ એજ સંકેત લિપિમાં લખતા ગયા. અંગ્રેજી ભાષાનું તેઓને એવું જ્ઞાન ન હતું છતાં માત્ર ઉચ્ચાર ઉપર લક્ષ રાખીને તેઓ આબાદ રીતે પાછું વાંચી બતાવતા હતા.

આ સંકેત લિપિનો ગુજરાતી ઉપરાંત બીજી ભાષામાં પણ ઉપયોગ થઇ શકે છે એ તેની વિશિષ્ટતા છે. જો કે ઉચ્ચાર ભેદ અને જોડણીમાં ફરક હોવાને લીધે ક્યાંક ક્યાંક અંગ્રેજીમાં ટૂંકું ટૂંકું બોલી–લખી શકાય; પણ અંગ્રેજીમાં એક્ષપર્ટ–નિષ્ણાતો લખે ને વાંચે તો તેમાં ફેર આવવાપણું ન રહે.

આ લિપિ વિદ્યાર્થીઓને અવશ્ય શીખવવા જેવી છે. પરિણામે એ લિપિનો અર્થ સારે એવું આમાં અમને શુભ ચિન્હ જણાય છે. તેટલા ખાતર પણ આ સંકેતલિપિને સીધી રીતે સહાય કરવી એ દેશભક્તિ ઉપરાંત ભાષાભક્તિ પણ છે.

આ લિપિનો અમે વિજય ઇચ્છીએ છીએ. અને તે ઉપરથી હિંદભરમાં કોઇએક અખંડ એકલિપિ પરિણમે એમ અમે પ્રાર્થીએ છીએ.

નવસુખરામ મનસુખરામ વસાવડા, પર્સનલ આસિ. ટુ ધી ચીફ એજ્યુકેશનલ ઓફિસર, જુનાગઢ સ્ટેટ.

મી. એલ. પી. જૈને તૈયાર કરેલી સંકેત લિપિના પ્રચારકો મેસર્સ ચંદનમલ કોચર અને આર. જી. ચટવાણી આજરોજ અમોને મળતાં તેમની સંકેતલિપિની ચકાસણી કરવા માટે અમોએ એક ગુજરાતી ફકરો બન્ને પ્રચારકોને ઉતરાવ્યો. જે તેમણે સંતોષકારક ઝડપથી ઉતારી અમોને વાંચી સંભળાવ્યો. સ્વર અને વ્યંજનનો સંકેત ગોઠવી આ લિપિ તૈયાર કરવામાં આવેલી હોઈ, ગમે તે ભાષાનો ઉતારો સરળતાથી થઈ શકે છે. આ લીપીનો બ્હોળો પ્રચાર થાય એમ હું ઇચ્છું છું.

શ્રી. પ્રાણજીવન મોરારજી શાહ, ડેપ્યુટી એજ્યુ૦ ઇન્સ્પે. સાહેબ, રાજકોટ

આજે બાવાજીરાજ કન્યાશાળામાં કેટલાંક શિક્ષિકા બહેનો સમક્ષ બ્યાવર ગુરૂકુળના છાત્ર ભાઇ **ચંદનમલ કોચર** અને પાડોશના પડધરી ગામના **રમણલાલ ચતવાણીનો** અમે પરિચય કરાવ્યો. પ્રાચીન ગુરૂકુળ અને આજના ગુરૂકુળની સરખામણી કરી. આ બે ભાઈના પરિચયમાં ખાસ એ વાત હતી કે આ બે ભાઈઓએ, બ્યાવરમાંની એક સંસ્થા કે જે ભાઈ પૂનમચંદ ખીંવસરા નામના પરમ શીલવંત અને કલાવિલાસી જૈન ભાઈ ચલાવે છે ત્યાં **ગુજરાતી સંકેત લિપિ, હિંદી સંકેત લિપિ** માત્ર ત્રણ માસમાં ઘણી સરળતાથી તેમણે પસાર કરી છે. આટલી નાની વયમાં આ કામ આ બે ભાઇનું અસાધારણ મનાય.

પ્રથમ એક બહેને હિંદી વાચન કર્યું. જે આ બંને ભાઈઓ

સંકેત લિપિમાં ઝીલી વાંચી સંભળાવ્યું. બહેનો ચકિત થઇ. તે પછી ગુજરાતી વાચન વગેરે થતાં તેમણે સંકેત લિપિમાં ઝીલી પ્રગટ કર્યું. ભારતમાં આવી લિપિના શોધક સ્વદેશી બંધુ હોય અને તેમાંથી આવા શિષ્યો નીકળે એ કામ ગૌરવશાળી છે. સૌ પ્રસન્ન થયાં.

એઓનો પરિચય, ગુરૂકુળ–મહત્તા, કાળની બલિહારી એ વિષે અમે જે પ્રથમ પ્રસ્તાવ કરેલો તે પણ આ બંને ભાઇએ સંકેત લિપિમાં આબાદ ખેંચી અમને વાંચી સંભળાવ્યો. હજી આ બંને ભાઈઓ ઘણા આગળ વધવાનું જણાવે છે. તેમની પાસેથી છાપેલી બુકોના ૩–૩ ભાગ આ લીપી શીખનારને ઘણા ઉપયોગી છે. આ બંને ભાઈઓ કાઠીયાવાડ ગુજરાતમાં આ લિપિનો પ્રચાર કરવા ગુરૂ–આજ્ઞાથી નીકળ્યા છે તે સફળ થાઓ અને તેમના પ્રચારમાં તેમને ધન, યશ અને માનસિક આહ્લાદથી સંતોષ મળો એવી અમારી હાર્દિક ભાવના છે. દરેક કલારસિક ભાઈ આવા સ્વદેશી ભાઈને સહકાર આપે એવી અમારી ખાસ ભલામણ છે.

એ. એચ. દવે. એમ. એ. હેડમાસ્તર, સગ્રામજી હાઇસ્કૂલ, ગોંડલ.

આ લખી આપતાં સંતોષ થાય છે કે, શ્રી ચંદનમલે આજે સગ્રામજી હાઇસ્કૂલમાં પોતાની 'સંકેત લિપિ'થી જુદી જુદી ભાષાઓને અક્ષરશઃ શુદ્ધ લખી આપવાના પ્રયોગો કરી બતાવ્યા હતા.

આપણી દેશી ભાષાઓમાં સાંકેતિક લિપિ લખવાનું ધોરણ જે હાલમાં દેખા દેવા માંડયું છે તેમાં આ પદ્ધતિનો એક જબરો હિસ્સો ગણી શકાય. આ પદ્ધતિની વિશેષતા એ છે કે, શબ્દોના ઉચ્ચારણને અનુસરીને એ લખાતી હોવાથી તમામ ભાષાઓને એમાં ઉતારી શકાય એમ છે. અભ્યાસ પડતાં આ પદ્ધતિ સરળ અને ઉતાવળથી અજમાવી શકાય એમ લાગે છે.

આપણા દેશમાંથી એક દેશીએ આ મૌલિક પદ્ધતિ શોધી કાઢી સમય અને મહેનત બચાવવાનો જે સ્તુત્ય પ્રયાસ કર્યો છે એ સર્વથા અભિનંદનીય છે. ખરેખર તેને પુરસ્કાર મળવો જોઈએ એમ અમારું માનવું છે.

જાદવજી માવજી, યાજ્ઞિક. તાલુકા માસ્તર, ગોંડલ.

શ્રી ચંદનમલ તેમજ શ્રી રમણિકલાલે આજરોજ સંકેતલિપિનો પ્રયોગ અમારી રૂબરૂમાં કરી બતાવ્યો છે.

આ સંકેતલિપિનો પ્રયોગ ઝડપથી લખવા માટે ઘણોજ ઉપયોગી છે. ભાષણ વગેરેના ઝડપી ઉતારાઓ કરવા માટે આ સંકેતલિપિ બહુજ સરસ છે. અમે તેમના બહોળા પ્રચાર માટે આ લિપિની ફત્તેહ ઇચ્છીએ છીએ.

શ્રી બચુભાઇ, આચાર્ય: બાકુંવરબા બાલમંદિર, ગોંડલ

...સંકેતલિપિનું કામ જોયું. આજે રાષ્ટ્રીય ભાષાના પ્રચાર માટે આખા દેશમાં જે પ્રયાસો થઈ રહ્યા છે એ સાથે આ લઘુલિપિનો વિકાસ અને પ્રચાર થાય એ પણ ખૂબ આવશ્યક છે. સાહિત્યકારો, વિદ્વાનો, પત્રોના સંચાલકો અને ઉતારા લેનારાઓને તો આની ખૂબજ આવશ્યકતા છે. આ ભાઇઓને જોઇતો સહકાર-સાથ બધે સ્થળેથી સાંપડે અને તેમને સફળતા મળે એમ ઇચ્છું છું. તેમને રાષ્ટ્રીય ભાષાની આ આબાદી માટે ધન્યવાદ આપુંછું.

શ્રી નરેન્દ્રભાઇ, આચાર્ય: બાલમંદિર, જામનગર.

આજે સંકેતલિપિનું કામ જોયું. હિન્દી, ગુજરાતી તથા અંગ્રેજી ભાષાનું સંકેતલિપિનું કામ સુંદર અને વખાણવા લાયક છે.

હિન્દમાં એમની પ્રવૃત્તિને સફળતા મળે, એવી આશા રાખુંછું.

વલ્લભદાસ પી. અમલાણી, સુપ્રી૦ ઠા. હરીદાસ ભીમજી પ્રાગજી લોહાણા બાળાશ્રમ-પોરબંદર

શ્રી ચંદનમલ અને શ્રી રમણીકલાલે આજરોજ અહિં આવી એલ. પી. જૈનની 'સંકેતલિપિ'ના પ્રયોગો દરેક ભાષામાં ઘણીજ સરળતાપૂર્વક અમોને તથા આ સંસ્થાના વિદ્યાર્થીઓને સમજાવ્યા છે.

એકંદર આ જાતની બીજી ભાષાઓની હરોળમાં આ સંકેતલિપિ ઘણીજ સહેલી અને સરસ છે. તેનો ખૂબ પ્રચાર થાય એમ ઇચ્છુંછું.

શ્રીમતી સુશીલા, લેડી, સુપ્રીં૦ વનિતા વિશ્રામ, રાજકોટ

આજરોજ શ્રી ચંદનમલ અને શ્રી રમણિકલાલ અહિં આવ્યા ત્યારે મેં તેઓને એક ગૂજરાતી ફકરો વાંચી સંભળાવ્યો. તેઓએ તે L. P Jain સંકેતલિપિમાં સંતોષકારક રીતે લખ્યો હતો. આ લિપિમાં તેઓની પ્રગતિ જોઇ ભવિષ્યમાં તેઓ ફત્તેહમંદ નીવડશે એવી આશા રાખી શકાય.

જમુભાઈ જી. પંડયા, લેકચરર ઈન સંસ્કૃત, ધર્મેન્દ્રસિંહજી કૉલેજ, રાજકોટ

ભાઈશ્રી ચંદનમલજી તથા રમણિકલાલે આજે ગુજરાતી લઘુ-લિપિ (શોર્ટહેન્ડ)નો પ્રયોગ કરી બતાવ્યો. એમને જે ફકરો લખાવવામાં આવ્યો હતો તે તેઓ સારી રીતે લખી શકયા હતા. ગુજરાતી જેવી એમની અપરિચિત ભાષામાં એમણે જે લખાણ એ લિપિની મદદથી કર્યું એ પ્રશંસનીય લેખાય. આ લિપિની આવશ્યકતા આ યુગમાં ઘણા અનુભવી વેપારીઓ અને રાજનીતિજ્ઞોએ સ્વીકારેલી છે. એમની આ સંકેતલિપિનો લાભ ઘણાઓ લ્યે એમ ઇચ્છું છું.

શ્રી. જેઠાલાલ રૂપાણી વકીલ, સેક્રેટરીઃ દશાશ્રી. વણિક બોર્ડિંગ હાઉસ–જુનાગઢ.

એલ. પી. જૈનની સંકેતલીપીના પ્રચારક શ્રી. ચંદનમલ તથા મી. આર. જી. છતવાણી અમારી પાસે આવેલા. તેમણે ગુજરાતી, હિંદી તેમજ અંગ્રેજી ભાષાનાં ડીક્ટેશન પરથી શોર્ટહેન્ડ લીપીમાં ત્વરાથી લખી અમોને વાંચી સંભળાવેલ છે જેથી અમોને તેઓનું કામ સારૂં જોવામાં આવેલ છે. આવી સંકેત લિપિનો પ્રચાર વધુમાં વધુ થાય એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. આ ભાઇઓના કામથી અમોને ઘણો સંતોષ થયો છે.

પૂર્ણચંદ્ર દક, આચાર્ય: શ્રી જૈન ગુરૂકુળ પાઠશાળા, રાજકોટ.

ભાઇશ્રી ચંદનમલજી કોચર અને રમણિકલાલજીએ એલ. પી. જૈનની લીપીનો મને પરિચય કરાવ્યો જેથી મને ઘણો આનંદ થયો. માનનીય શ્રી. ખીંવસરાજી (એલ. પી. જૈન) ના આ અદ્ભુત આવિષ્કારથી ભારતનો તથા હિંદી ભાષાનો મહાન ઉપકાર થયો છે, અને ભવિષ્યમાં થવા સંભવ છે. શ્રી ખીંવસરાજી એક મૌન કાર્યકર્તા અને ચુસ્ત જૈન છે. તેમની શાન્ત સાધનામાં દેશને એક આશ્ચર્યકારી વસ્તુ પ્રાપ્ત થઈ છે.

શ્રી. કોચરજીએ વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ બોલાતું મારૂં ભાષણ શબ્દશ: નોટ કરી મને બતાવ્યું જે મને સંપૂર્ણ સફલ માલમ પડયું.

શોર્ટહેન્ડનો પ્રથમ ભાગ ગુજરાતીમાં પ્રગટ કર્યો છે. જેથી ગૂર્જર પ્રાન્તીય બંધુઓને પણ લાભ મળશે. ગુજરાતી ભાષણ પણ બરાબર નોટ કરી અમને બતાવ્યું છે. આ પ્રયાસ માટે શ્રી પૂનમચંદજી ખીંવસરા અભિનંદનને પાત્ર છે.

ગુણવંતરાય લાલજી ગણાત્રા, તંત્રી ' જય સૌરાષ્ટ્ર '
સાપ્તાહિક, રાજકોટ

જાણીતા સંકેત લિપિ (શોર્ટ હેન્ડ) ના ઉત્પાદક શ્રી. એલ. પી. જૈનના બે શિષ્યો શ્રી. ચંદનમલ અને શ્રી. રમણિકલાલને મળતાં ખૂબ આનંદ થયો. બંને ભાઇઓ સાથે સંકેત લિપિ બાબતમાં ખૂબ ચર્ચા થઇ અને ભાઇશ્રી જૈને તૈયાર કરેલ સંકેત લીપી સંબંધીની માહિતી તેઓ પાસેથી મેળવી.

બીજી સંકેત લીપીઓ જ્યારે એક ભાષા પૂરતી જ હોય છે ત્યારે ભાઇશ્રી જૈને તૈયાર કરેલી સંકેતલિપિ ગમે તે ભાષામાં ઉપયોગમાં આવી શકે છે. આ તેમની ખાસ વિશિષ્ટતા છે.

બીજી સંકેત લિપિઓ સાથે સરખાવતાં આ સંકેતલિપિ ઘણી જ સરળ અને ઝડપથી કામ થઇ શકે તેવી માલુમ પડે છે. આવી ઉત્તમ લિપિના આવિષ્કાર બદલ શ્રી. જૈનને અભિનંદન અને ઉત્તરોત્તર ખૂબ પ્રચાર થાય તેવી અભિલાષા સાથે............

શ્રી જૈન વીરાશ્રમ, બ્યાવર

ના આશ્રયે ચાલતી

એલ૦ પી૦ જૈનની સંકેતલિપિ (શોર્ટહેન્ડ) કલાસમાં

સ્થાનીય વિદ્યાર્થીઓ સિવાય ભિન્ન ભિન્ન રાજ–રજવાડા તરફથી આવી

ઉત્તીર્ણ થએલ પરીક્ષાર્થીઓની નામાવલી

નંબર	નામ	વિભાગ Department.	અભ્યાસક્રમ	સ્પીડ	ભાષા
	(કોટા સ્ટેટ)				
૧	શ્રી લાલચન્દ શર્મા	પોલીસ	૭ મહિના	૧૦૦	હિન્દી
૨	,, હીરાલાલ બેજલ	,,	,,	,,	,,
૩	,, દેવીસિંહ રાજપૂત	,,	,,	,,	,,
૪	,, કૃષ્ણચન્દ્ર કાયસ્થ	,,	,,	,,	,,
૫	,, ધ્રુવપ્રસાદ શર્મા	,,	,,	૧૦૦	,,
૬	,, અહમદુલ્લા ખાંન	,,	,,	૯૦	,,
	[વિલાસપુર સ્ટેટ (શિમલા હિલ્સ)]				
૭	શ્રી ચાંદસિંહ રાજપૂત	કલર્ક	૭ મહિના	૧૦૦	હિન્દી
	[મંડી સ્ટેટ (શિમલા હિલ્સ)]				
૮	શ્રી કપૂરચન્દ	કલર્ક	૭ મહિના	૧૧૦	હિન્દી
	મસૂદા સ્ટેટ				
૯	શ્રી રતનસિંહ જૈન	કલર્ક	ત્રણ મહિના	૮૫	હિન્દી
૧૦	,, ચન્દ્રસિંહ રાજપૂત	,,	,,	,,	,,

. મહિયર સ્ટેટ (સી૦ આઈ૦)

૧૧	શ્રી પી૦ ડી૦ શર્મા	કલર્ક	આઠ મહિના	૧૨૦	હિન્દી
				૮૦	અંગ્રેજી
૧૨	,, આર૦સી૦ મિશ્રા	,,	૭ મહિના	૧૦૦	હિન્દી

ટહેરી ગઢવાલ

૧૩	શ્રી રતનમણિ શર્મા	કલર્ક	ચાલુ અભ્યાસ	......	હિન્દી
૧૪	,, રતનસિંહ રાવત	,,	,,	......	,,

ગ્વાલીયર સ્ટેટ

૧૫	શ્રી શ્યામનારાયણ ગુપ્તા	ગ્વાલિયર સ્ટેટની કંપીટીશનની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થઇ હાઇકોર્ટમાં હિન્દી સ્ટેનોટાઇપીસ્ટ થયા.
૧૬	,, ગણપતરાવ મોદી	
૧૭	,, મહમદ અસકર	
૧૮	,, કિશોરીમોહન	સંકેતલિપિની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવાથી ઉચ્ચ નોકરીમાં પ્રોમોશન મળ્યું.
૧૯	ડા૦ શ્રી રામપ્રતાપ	
૨૦	શ્રી શ્રીકૃષ્ણસિંહ	

ઊપર લખેલ તથા સ્થાનીય વિદ્યાર્થીઓ સિવાય આબુ., મદ્રાસ, ચિત્તોડ, તારાગઢ, ખરવા આદિ અનેક શહેરોના વિદ્યાર્થીઓએ યોગ્યતાપૂર્વક હિંદી સાહિત્ય સમ્મેલનો, લેજિસ્લેટિવ કૌંસિલો અને મેડવાઈજરી બોર્ડોમાં રિપોર્ટ લઈ અનેક પ્રશંસાપત્રો પ્રાપ્ત કરેલ છે અને એમાંથી કોઇ કોઈ રિપોર્ટરે તો દસ રુપીયા પ્રતિ દિનને હિસાબે રિપોર્ટો લીધા છે અને લઈ રહ્યા છે.